

SPOMINSKA OBELEŽJA PRIPOVEDUJEJO

Literarni natečaj

100^{LET}

PREKMURJE
V SRCU

Šolsko leto 2018/19

SPOMINSKA OBELEŽJA PRIPOVEDUJEJO

LITERARNI NATEČAJ
Dr. Alojz Šteiner, ur.

Šolsko leto 2018/19

SPOMINSKA OBELEŽJA PRIPOVEDUJEJO LITERARNI NATEČAJ, ŠOLSKO LETO 2018/2019

Urednik: dr. Alojz Šteiner

Jezikovni pregled: Ivanka Bratkovič

Oblikovanje in računalniški prelom: Studio Signal HD

Fotografije: Igor Ternar in drugi

Izdajatelji in založniki: domoljubne in veteranske organizacije iz Pomurja, tj.

- Policijsko veteransko društvo Sever za Pomurje
- Prekmursko društvo general Maister Murska Sobota
- Zveza slovenskih častnikov, območna združenja v Pomurju
- Zveza veteranov vojne za Slovenijo, Pokrajinski odbor in območna združenja v Pomurju
- Zveza združenj borcev za vrednote NOB, Pokrajinski svet za Pomurje

Tisk: Studio Signal HD, Murska Sobota

Naslovnica: foto Natalija Cigut, oblikovanje Studio Signal HD

Naklada: 400 izvodov

Murska Sobota, 2019

Vse pravice pridržane. Noben del te knjige ne sme biti reproduciran, shranjen ali prepisan v katerikoli obliki oziroma na katerikoli način, bodisi elektronsko, mehansko, s fotokopiranjem, snemanjem ali kako drugače brez predhodne pridobitve soglasja lastnikov avtorskih pravic, tj. izdajatelja.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Univerzitetna knjižnica Maribor

821.163.6-93-82

LITERARNI natečaj (2018-2019 ; Pomurje)

Spominska obeležja pripovedujejo / Literarni natečaj, šolsko leto 2018/19; Alojz Šteiner; [fotografije Igor Ternar in drugi]. - Murska Sobota : Policijsko veteransko društvo Sever za Pomurje [etc.], 2019

400 izv.

ISBN 978-961-290-190-5

1. Šteiner, Alojz

COBISS.SI-ID 96499969

100
LET

PREKMURJE
V SRCU

Posvečeno stoletnici združitve Prekmurcev
z matičnim narodom

KAZALO

Uvodni nagovori	8
<i>Alojz Šteiner</i> Uredniški uvodnik	9
Prekmurje v srcu 100 let	10
<i>Ivan Smodiš</i> Nagovor Zveze veteranov vojne za Slovenijo, Pokrajinskega odbora Pomurje	16
<i>Drago Ribaš</i> Nagovor Policijskega veteranskega društva Sever za Pomurje	18
<i>Boris Edšidt</i> Nagovor Zveze združenj borcev za vrednote NOB, Pokrajinskega sveta za Pomurje	20
<i>Marjan Farič</i> Nagovor Prekmurskega društva general Maister Murska Sobota	22
<i>Jože Vaupotič</i> Nagovor Zveze slovenskih častnikov, regijska koordinacija območnih združenj v Pomurju	24
 Prispevki učencev 4., 5. in 6. razreda osnovne šole	 26
<i>Lana Denša</i> Spomenik zmage pripoveduje	28
<i>Daša Kovačič</i> Spomin na Janka Jurkoviča - Jova	30
<i>Pia Wolf in Jure Wolf</i> Spominsko obeležje v Korovcih pripoveduje	32
<i>Lana Čolnik</i> Spomenik na Blagušu ohranja spomin na drugo svetovno vojno	36
<i>Daša Stajnko</i> Spominska obeležja v Veržaju	38
<i>Zoja Zadravec Vidovič</i> Intervju s predsednikom Območnega združenja slovenskih častnikov Ljutomer Antonom Kosijem	40
<i>Zala Koren</i> Spomenika na Kapelskem vrhu in v Radencih	42
<i>Miša Makoter</i> Ribičev mlin osamljen stoji in nikogar več k njemu ni	44
<i>Pia Čarna Vogrinec</i> Vojna za osamosvojitve Slovenije	45
<i>Eva Zadravec</i> Spomini na vojno	46
<i>Nuša Zver</i> Zgodba moje prababice Ane	48
<i>Tjaša Belovič</i> Pripadniki posebne enote milice med vojno prenočevali v Osnovni šoli Razkrižje	50
<i>Luka Podlogar</i> Spominska obeležja ob južni meji pripovedujejo	52
<i>Ana Zver</i> Spominsko obeležje, posvečeno Maistrovim borcem v Veržaju	54
<i>Alja Erjavec</i> Moja domovina Slovenija	56
<i>Živa Obal</i> Lipa samostojnosti na Cankovi	58
<i>Zarja Zupančič Rous</i> Spominski park »Nikoli več«	60
<i>Ana Plajnšek in Neža Lušanc</i> Moj domači kraj	61
<i>Magdalena Flac</i> Vojaška pesem	62
<i>Lana Muršič</i> Naši nepozabni junaki	63
<i>Lana Denša</i> Svoboda in mir	64
<i>Žana Ostrc</i> Vojna	65

Prispevki učencev 7., 8. in 9. razreda osnovne šole	66
<i>Iva Štefanec</i> Ob košati lipi spomenik stoji	67
<i>Sebastijan Gomboc</i> Prekmurci skozi čas	68
<i>Kaja Rihtarič</i> Spominsko obeležje na Kapelskem vrhu	72
<i>Alina Misja in Julija Vogrinec</i> V spomin Mariji Rožman	76
<i>Miha Božič</i> Spominsko obeležje ob Muri	78
<i>Ana Kosmajer Marovič</i> Spominsko obeležje Nikoli več	80
<i>Jure Baligač in Klemen Slavin</i> Spominski park nas opominja	82
<i>Lana Križan Erlih in Maša Hovnik Husar</i> Spomini na osamosvojitveno vojno	85
Intervju z Zlatkom Erlihom	
<i>Saša Farič</i> Pot do svobode	88
<i>Katja Slekovec</i> Nepozabljeni	89
<i>Alina Gorza</i> Kaj bi dal, da bil bi mir	90
<i>Leon Bagari</i> Moj stric partizan	91
<i>Luša Sovec</i> Ogled po mestu	92
<i>Iris Bertalanič</i> Vojna in mir	94
<i>Alja Kuhar</i> Kulturna dediščina	95
<i>Karla Bokan</i> Vojna	96
<i>Jure Matiš</i> Prekmursko bogastvo	97
Prispevki dijakov srednjih šol (gimnazije)	98
<i>Tine Fujs Perša</i> Prababičine zgodbe	99
<i>Ana Stančin</i> »Oj, zdaj gremo, nazaj spet pridemo«	104
<i>Lara Rajnar</i> Osamosvajanje Slovenije v očeh mojih sorodnikov	108
<i>Sandra Kuster</i> Ruski studenec	111
<i>Vita Kulčar</i> Spominska plošča na mejnem prehodu Dolga vas	114
<i>Nina Bohnec</i> Pesem kovine	117
<i>Polona Kiralj</i> Prva svetovna vojna v Črenšovcih	118
<i>Eva Trbuc</i> Spominsko obeležje, posvečeno Edvardu Kocbeku	121
<i>Jana Palfi</i> Kip Györgya Zale	124
O organizaciji in značilnostih natečaja, nagrajencih in mentorjih	126
Pregled nagrajenih prispevkov in prejemnikov medalj	128
Pregled mentorjev po šolah in mentorstvih avtorjem	130
<i>Alojz Šteiner</i> O literarnem natečaju na javni prireditvi v Ljutomeru, 25. aprila 2019	132
Organizacijska izhodišča za pripravo in izvedbo literarnega natečaja	137
Da spomini na prvi literarni natečaj 2017/18 ne zbledijo	140

Uvodni nagovori

*Javni natečaj in zbrani prispevki so zanimivo
ogledalo naše preteklosti in družbe, pa tudi
ogledalo naših šol in poučevanja v njih.
(Iz nagovora na javni prireditvi 25. aprila 2019)*



Foto: I Ternar

Uredniški uvodnik

Spoštovana bralka in bralec,

v prebiranje in razmišljanje izročam knjižico Spominska obeležja pripovedujejo, ki je rezultat javnega literarnega natečaja domoljubnih in veteranskih organizacij v osnovnih šolah in gimnazijah na območju Pomurja v šolskem letu 2018/19. To je že druga takšna publikacija, saj je prva, ki je izšla februarja 2018, nastala na podlagi natečaja v šolskem letu 2017/18. Za oba natečaja bi lahko zapisal, da sta pognala korenine, da sta naletela na pozitiven odziv v šolah v Pomurju, pa tudi med učenci in dijaki. Mogoče bi kdo za drugi natečaj pričakoval še številnejšo udeležbo iz več šol, a kaj ko je podobnih natečajev, ki pomenijo dodatno delo za učitelje in seveda učence in dijake, veliko. Moram dodati, da te publikacije ne bi bilo, pa tudi drugega javnega natečaja ne, če pobude ne bi prišle kar iz šol skupaj z vprašanji, ali natečaja ne bo več. To je bilo gonilno sporočilo, ki se je dotaknilo tudi organizatorjev in pristopa k natečaju in njegovem nadaljevanju.

Število domoljubnih in veteranskih organizacij, ki so bile vključene v javni natečaj, se je povečalo. Če sta bila kot organizatorja prvega natečaja v pomurskem prostoru le Pokrajinski odbor Zveze veteranov vojne za Slovenijo z območnimi združenji v Gornji Radgoni, Ljutomeru, Lendavi in Murski Soboti in Policijsko veteransko društvo Sever za Pomurje, je število organizatorjev naraslo od pet na 14. Poleg navedenih veteranskih organizacij so tako vključene še Zveza združenj borcev za vrednote narodnoosvobodilnega boja z združenji ZZB iz Gornje Radgone, Ljutomera, Lendave in Murske Sobote, Zveza slovenskih častnikov z območnimi združenji v Gornji Radgoni, Ljutomeru, Lendavi in Murski Soboti in Prekmursko društvo general Maister Murska Sobota. S tem je nastala povezana, t. i. domoljubna fronta, ki se glede na preostale tovrstne organizacije v Pomurju lahko še razširi.

Navedeno izpostavljam, ker je za razumevanje pomembno, da je prenos zgodovinskih vedenj, s tem povezanih domoljubnih sporočil in ohranjanje narodovih vrednot med mlado in učečo generacijo t. i. dvosmerna cesta. Kot potovanje tja in nazaj, pa tudi kot sprejemanje

in dajanje in zlasti medgeneracijsko razumevanje ter obojestransko spoštovanje. Iz zapisov mladih namreč ni prepoznavno le to, kar so jih v šoli in doma naučili, ampak tudi kaj verjamejo in kakšen je njihov osebni odnos do tega. Lansko leto sem zapisal, da je to ogledalo, ki ga ponujajo mladi pisci in raziskovalci preteklosti, tudi zelo pomembno za tiste, ki si prizadevajo, da zgodovina in narodov spomin ne bi bila pozabljena. Pri tem nikakor ne gre za sprevračanje in potvarjanje zgodovine, o čemer smo pogosto priča, ampak za generaciji prilagojen pristop.

Bilten je sestavljen po vzoru lanskoletnega, in sicer iz petih vsebinskih delov. V prvem, uvodnem, so nagovori in zapis o Prekmurju v srcu. Drugi, tretji in četrti del so namenjeni prispevkom učencev drugega in tretjega triletja in gimnazijcem. Prispevki so navedeni tako, kot jih je razvrstila natečajna skupina. V petem delu so predstavljeni pristop k natečaju, organizacijski odbor in natečajna skupina, navedeni nagrajenci in mentorji iz 13 sodelujočih šol. Osrednji del je torej namenjen izbranim proznim in pesniškim zapisom učencev in dijakov o zgodovinski dediščini v pokrajini ob Muri iz 11 osnovnih šol in dveh gimnazij. Objavljenih je 48 prispevkov, ki jih je napisalo 43 učenk in učencev iz osnovnih šol ter devet dijakinj in en dijak iz dveh pomurskih gimnazij. Prispevki so iz vseh treh prelomnih zgodovinskih obdobjev v preteklem stoletju, iz prve svetovne vojne in dogajanj po njenem koncu, obdobja okupacije in boja proti fašizmu in nacizmu v času druge svetovne vojne ter seveda iz obdobja slovenskega osamosvajanja pred skoraj tremi desetletji.

V uvodnem delu publikacije so predstavniki domoljubnih in veteranskih organizacij zapisali besede zahvale sodelujočim v tem zanimivem projektu. Kot urednik se želim zahvaliti šolam in 15 mentoricam za sodelovanje. Zahvaljujem se tudi članom natečajne skupine za obsežno delo pri evalvaciji in izboru najuspešnejših prispevkov, lektorici Ivanki Bratkovič in Igorju Ternarju ter drugim za podarjen nabor slik. Zahvaljujem pa se tudi nastopajočim in snovalcem literarnega večera, na katerem je bila predstavljena publikacija, skratka vsem, ki smo jih povabili k sodelovanju v tem projektu in so se odzvali ter brezplačno opravili pomembno delo, da je publikacija lahko izšla in bila predstavljena javnosti, da to ne bi bilo pozabljeno.

S tem delom v prekmurskem letu, ko obeležujemo 100-letnico združitve Prekmurcev z matičnim narodom, prispevajo domoljubne in veteranske organizacije svoj delček v mozaik prizadevanj k motu »Prekmurje v srcu 100 let«.

Dr. Alojz Šteiner
urednik

Prekmurje v srcu 100 let

Leto 2019 je prekmursko leto, v katerem obeležujemo pomembno stoletnico združitve Prekmurcev z matičnim narodom. V nadaljevanju povzemamo izhodišča iz programa praznovanja stote obletnice.

Zgodovinski okvir

Ob stoti obletnici združitve se je treba utemeljeno spomniti zgodovinskih dejstev in relevantnih širših in lokalnih okoliščin ter konteksta odločanja o usodi Prekmurja, torej dejstva, da je združitev potekala v specifičnih in zapletenih zgodovinskih razmerah, da je šlo za mednarodnopravno združitev prekmurskega dela z nacionalno matico. Tu je treba posebej omeniti dogajanje na pariški mirovni konferenci, na kateri so se sprejemale najpomembnejše odločitve o prekmurski usodi:

- 9. julija 1919 je Vrhovni svet mirovne konference v Parizu sprejel odločitev o priključitvi Prekmurja h Kraljevini SHS;
- 1. avgusta 1919 je Vrhovni svet v Parizu ugodil prošnji Kraljevine SHS in sklenil, da sme zasesti Prekmurje: »Vrhovni svet mirovne konference v Parizu je določil meje za jugoslovansko Prekmurje in dal dovoljenje jugoslovanski armadi, da prevzame upravo tega dela Prekmurja.« (Vincenc Šeruga, Odgovori na Maistrovo anketo, Pokrajinski arhiv Maribor.);
- 12. avgusta 1919 so jugoslovanske čete in prostovoljci Sokolske legije iz Štrigove vkorakali v Prekmurje in razpršili bele in rdeče gardiste brez prelivanja krvi: »V torek so prišle jugoslovanske čete, da zasedejo Prekmurje in naženejo boljševe in sovražnike Slovencev. Bela garda se je umaknila, Rdeča garda se je razpršila in položila orožje.« (»Rešitelji so prišli«, Novine, 17. avgust 1919, letnik 6, str. 4.);
- 17. avgusta 1919 je Slovenska krajina postala kot Prekmurje sestavni del Kraljevine SHS: »Naša prekmurska krajina je prikapčena Jugoslaviji. Dozdajšnja vogrska uprava se zdaj spremeni v slovensko.« (»Sosvet v Prekmurji«, Novine, 24. avgust 1919, letnik 6., str. 2.).

Zgodovinska dejstva in okoliščine dajejo vpogled v dogajanje v Prekmurju po prvi svetovni vojni. V mesecih pred priključitvijo Prekmurja h Kraljevini SHS (Srbov, Hrvatov in Slovencev) so se zgodili v Prekmurju številni dogodki, ki so odražali dejansko stanje med prekmurskim prebivalstvom, ki se je vedno bolj zavzemalo za priključitev k matičnemu narodu. Vodilno vlogo za izboljšanje stanja Prekmurcev so sprva prevzeli katoliški duhovniki, ki so skušali pridobiti avtonomijo za Prekmurje znotraj madžarske države. Ko se je stanje v Prekmurju poslabšalo in je pritisk madžarizacije narasel, se je vedno več Prekmurcev zavzemalo za združitev Prekmurja s Kraljevino SHS. Dodatno sta njihovo mnenje podkrepila boljševisko nasilje in slab gospodarski položaj v Prekmurju v letu 1919.

Dogodki jeseni 1918 in spomladi 1919 v Prekmurju, kot npr. zborovanje 20. 10. 1918 v Murski Soboti, udeležba Prekmurcev na slovesnosti v Ljutomeru ob razglasitvi Države SHS, razglasitev Murske republike itd., pričajo o burnem dogajanju. Izstopajo posamezniki, ki so s svojim delovanjem prispevali k uresničitvi dolgoletnih prizadevanj, da se prekmurski Slovenci združijo z matičnim narodom (sodelovanje in prispevek dr. Matije Slaviča, člana delegacije Kraljevine SHS, ali D. W. Johnsona, ameriškega izvedenca teritorialne komisije na pariški mirovni konferenci, majorja in profesorja na univerzi Columbia v New Yorku itd.).

Zgodovinskih dogodkov so se ljudje spominjali in jih praznovali že pred drugo svetovno vojno, 18. avgusta 1929 v Murski Soboti, 17. avgusta 1939 pa v Beltincih. Osemdesetletnice združitve leta 1999 so se spomnili s posebno prireditvijo v Murski Soboti, pomemben je bil tudi tridnevni znanstveni simpozij v Murski Soboti. Državni zbor Republike Slovenije je leta 2005 dopolnil Zakon o praznikih in dela prostih dnevih v Republiki Sloveniji tudi z odločitvijo, da 17. avgust postane državni praznik. Prva proslava po sprejemu tega zakona je bila leta 2006 v Beltincih, v naslednjih letih pa so bile proslave še v Murski Soboti, pri Gradu in v Beltincih. Leta 2010 je vlada sklenila, da bodo državne proslave samo vsakih pet let; od leta 2010 so tako proslave organizirale občine Črenšovci, Murska Sobota, Velika Polana, Beltinci, Turnišče in Puconci, državna proslava pa je bila leta 2015 spet v Murski Soboti. Poleg tega je treba omeniti še spremljajoče lokalne dogodke in dejstvo, da se občinska praznika občin Beltinci in Črenšovci navezujeta na 17. avgust.

V Prekmurju oziroma Pomurju je nekaj spominskih znamenj, ki so povezana z omenjenimi zgodovinskimi dogodki: dva kipa Matije Slaviča, spomenik v Murski Soboti, kip Jožefa Klekla in Jožefa Godine

v Črenšovcih, doprsni kip in spominska soba Ivana Jeriča v Dokležovju, doprsni kip Franca Kovačiča in njegova spominska soba ter spominska plošča, posvečena Maistrovim borcem v Veržeu.

Za dosedanje praznovanje tega državnega praznika je značilno, da so proslave v Prekmurju bolj ali manj izzvenele le kot praznik Prekmurcev, kot lokalni dogodek. Praznik je bil doživljan kot prekmurski in veliko manj kot državni.

O ciljih in praznovanju kot priložnosti za prihodnost

Obletnice bi morale biti tudi priložnost za iskanje in krepitev moralne moči za zrelejše spoprijemanje s prihodnostjo, za krepitev nacionalne zavesti in samozavesti, za krepitev domoljubja, ki mu daje zgodovinski tok dogajanj od konca prve svetovne vojne naprej čvrsto podlago in zavezujočo oporo. Obletnice so tudi pomemben mejnik zorenja zavesti v svetu ob Muri in dajejo vpogled v javno izraženo množično povezanost prekmurskih Slovencev z matičnim narodom.

»Osnovni cilj načrtovanih aktivnosti je, da bo praznovanje priključitev predstavljeno tako domači kot tudi širši slovenski in mednarodni skupnosti in da se na primeren način posebej omenijo tisti, ki so najzaslužnejši, da se je priključitev Prekmurja k matičnemu narodu zgodila.« (iz pisma župana MO MS, dr. Jevška, predsedniku vlade RS, dr. Miru Cerarju, julij 2017).

Obletnica je priložnost, da se spomnimo, da je bila ohranitev slovenske nacionalne identitete skozi viharje stoletij in neprijazno zgodovino vselej svojevrstno kljubovanje. V 20. stoletju se je trikrat odločalo o usodi slovenskega naroda in njegovi državi ter mejah na mirovnih konferencah, in sicer v Parizu 1919, v Haggu pa 1946 in 1991.

Ohranitev slovenstva v Prekmurju je svojevrsten čudež. Zgodovinski ozaveščevalni in narodnobuditeljski prispevek katoliških in protestantskih oziroma evangeličanskih krogov in njihovih najbolj znanih piscev je še vedno premalo znan in spoštovan v zgodovinskem spominu in zavesti Slovencev. Smiselno ga je ovrednotiti tudi v kontekstu aktualnih dogajanj in kontaktov med Katoliško cerkvijo in Svetovno evangeličansko asociacijo, in sicer za potrjevanje ekumenskega duha in pozitivne prakse in za nove skupne ekumenske aktivnosti Katoliške in Evangeličanske cerkve v ožjem obmurskem in širšem prostoru.

Prekmurski Slovenci so po odločitvi pariške mirovne konference prvič zaživel ne samo državnopravno, temveč tudi jezikovno in civilizacijsko-kulturno s preostalimi deli slovenskega naroda in se zlili v slovensko narodno celoto. Obletnica je tako priložnost, da se v lokalnem in širšem slovenskem okolju okrepi vedenje o zgodovinskih okoliščinah in pomenu združitve, povezanosti korenin in zgodovinskih dogajanj ter pomenu teh za samobitnost in identiteto slovenskega naroda, za proces zorenja slovenske nacionalne zavesti od taborskega gibanja naprej in za spodbudo k aktualnim dejavnostim, ki bodo oblikovale »Slaviče za današnji čas«.

Praznovanje stote obletnice združitve je torej priložnost za krepitev prekmurske samozavesti in vračanje Prekmurja v zavest Slovencev in slovenskih institucij, za valorizacijo gospodarskorazvojnih dimenzij in perspektiv, spodbujanje večje sinergije povezovanja in izkoriščanje razvojnih potencialov v svetu ob Muri. Predvsem pa si želimo, da bo celotno dogajanje v povezavi s stoto obletnico združitve prispevek k povezovanju, da bo to praznik, ki nas bo povezoval in pozitivno motiviral, ne pa ločeval; praznik, s katerim se bomo identificirali in vsi pri tem ostajali to, kar smo – enotni v različnosti.

Praznik lahko prispeva k utrjevanju zavesti, da narod, ki se ne zaveda in ne spoštuje svoje zgodovine, nima prihodnosti. V okviru praznika želimo ponovno in še bolj prepričljivo pokazati, da je Prekmurje zaradi svoje zgodovinske in aktualne, dejavne religiozne, duhovne in tudi nacionalne pluralnosti posebna dragocenost slovenske države, da je Prekmurje živa skupnost mnogih med seboj prepletenih različnosti ob spoštovanju in razumevanju razlik, korenin, zgodovinskih dejstev in ohranjanju nacionalnih in drugih identitet z afirmacijo načel in politike pozitivne diskriminacije.

Praznovanje združitve bo tako tudi priložnost za okrepitev mednarodnih vezi – z udeležbo gostov iz tujine in predstavnikov drugih držav (še posebej udeleženk pariške mirovne konference) na posameznih dogodkih – in v tem okviru tudi za utrjevanje dobrososedskih odnosov z Madžarsko.

Povzeto po spletni strani Prekmurje v srcu.com¹

1 https://www.prekmurjevsrcu.si/data/attachment/ec2b67d5467580f9f9fea7878374ced969f38129/1547567179PREKMUR-JE_V_SRCU_100_LET.pdf

Aktivnosti, povezane z literarnim natečajem domoljubnih in veteranskih organizacij Pomurja, se bodo nadaljevale z javno prireditvijo in predstavitvijo publikacije Spominska obeležja pripovedujejo, ki bo 25. 4. 2019 v Ljutomeru. Sledila bo strokovna ekskurzija za avtorje prispevkov in njihove mentorje 30. 5. 2019 v Ljubljano. Na spodnjih dveh fotografijah so lanskoletni utrinki s prireditve 6. 2. 2018 v Murski Soboti in ekskurzije 25. 4. 2018.



Slavnostni govornik na javni prireditvi ... (Foto: Pomurec.com)



... in podelitev medalj najboljšim osnovnošolcem tretjega triletja (Foto: Pomurec.com)

Nagovor

Zveze veteranov vojne za Slovenijo, Pokrajinskega odbora Pomurje

Drage udeleženke in udeleženci literarnega natečaja, spoštovane mentorice!

Zelo me veseli, da ste se podobno kot lansko leto v takem številu odzvali na literarni natečaj, ki so ga razpisale domoljubne in veteranske organizacije Pomurja. V prozni ali pesniški obliki ste izrazili svoj odnos do dogodkov v preteklosti, do dogodkov in ljudi iz vaših krajev, izrazili pa ste tudi svoj odnos do domovine in domoljubja. S tem dokazujete, da vam ni vseeno za našo preteklost, da želite biti aktivni soustvarjalci aktualnega dogajanja v svoji okolici in družbi ter aktivni soudeleženci pri oblikovanju svoje in narodove prihodnosti. Ohranjanje spomina na zgodovinske dogodke, ki so odločilno prispevali k ohranitvi slovenskega naroda, in dogodke, ki so omogočili samostojnost in neodvisnost Republike Slovenije, je eno od temeljnih poslanstev naše organizacije, Zveze veteranov vojne za Slovenijo (v nadaljevanju ZVVS).

ZVVS je domoljubna, samostojna, nestrankarska, nepridobitna in nevladna zveza območnih združenj veteranov vojne za Slovenijo. Ta združujejo tiste člane in članice, ki so ne glede na svoje politično in svetovno prepričanje aktivno sodelovali v pripravah oziroma neposrednih obrambnih aktivnostih v vojni za ubranitev samostojne in neodvisne Republike Slovenije. V ZVVS se preko območnih združenj in pokrajinskih odborov ZVVS vključujejo pripadniki Teritorialne obrambe in policije, pripadniki organov in ustanov, ki so delovali na področju obrambe in zaščite ter notranjih zadev, člani humanitarnih organizacij, kulturni delavci in novinarji ter vse državljanke in državljani, ki so v času priprav in med vojno za Slovenijo na najrazličnejše načine prispevali k procesom osamosvajanja in s svojimi dejanji omogočili, da danes živimo v samostojni in neodvisni Republiki Sloveniji.

Spomin na odpornišvo slovenskega naroda v boju za narodov obstoj, osamosvajanje, utemeljitev in nastanek lastne države ter njena uspešna obramba, ki so plod enotnosti slovenskega naroda, so temelji, iz katerih izhajajo namen in cilji ZVVS. Namen ZVVS je ohranjanje in krepitev domoljubja, svobodoljubnosti, veteranske pripadnosti in socialne

pravičnosti, ohranjanje spomina na izvajanje obrambnih aktivnosti v obdobju priprav na osamosvojitve, na izvajanje obrambnih nalog in bojnih aktivnosti v vojni za samostojno Slovenijo, ohranjanje spomina na Teritorialno obrambo, Manevrsko strukturo narodne zaščite, milico, Narodno zaščito in druge obrambne ter zaščitne strukture. ZVVS pa se vključuje in aktivno deluje tudi v Svetovni veteranski federaciji (World Veterans Federation oz. WVF).

V Republiki Sloveniji se veterani vojne za Slovenijo povezujemo z drugimi domoljubnimi in veteranskimi organizacijami, s katerimi usklajujemo skupne interese in naloge na koordinaciji domoljubnih in veteranskih organizacij. Vsem v koordinacijo združenim organizacijam je skupno poslanstvo ohranjanje spomina na dogodke in dolgo prehojeno pot do samostojne Slovenije, in sicer od zaslug Rudolfa Maistra za ohranitev severne meje preko spomina na grozote druge svetovne vojne in velike žrtve slovenskega naroda v boju zoper nacizem in fašizem v drugi svetovni vojni in narodnoosvobodilnem boju do spomina na dogodke v pripravah in vojni za Slovenijo.

Spoštujemo našo zgodovino in bodimo ponosni nanjo. Spomine na prelomne dogodke iz naše preteklosti prenašajmo na današnje in prihodnje rodove. Drage udeleženke in udeleženci literarnega natečaja, spoštovane mentorice in mentorji, z vključitvijo v literarni natečaj k temu cilju pomembno prispevate tudi vi. Zato vam v imenu veteranov vojne za Slovenijo Pomurja izrekam iskreno zahvalo.

Cankova, januarja 2019

Ivan Smodiš,
predsednik PO ZVVS Pomurje



**POKRAJINSKI ODBOR ZVEZE VETERANOV
VOJNE ZA SLOVENIJO POMURJE**

Spletna stran: www.zvvs.si/?stran=poPomurje.html

E-pošta: ivan.smodis@siol.net

OZVVS LJUTOMER

Spletna stran: www.ljutomer.zvvs.si

E-pošta: info@ljutomer.zvvs.si

OZVVS LENDAVAL

E-pošta: info@lenda.val.zvvs.si

OZVVS GORNJA RADGONA

Spletna stran: www.gornjaradgona.zvvs.si

E-pošta: info@gornjaradgona.zvvs.si

OZVVS MURSKA SOBOTA

E-pošta: info@murskasobota.zvvs.si

Nagovor

Policijskega veteranskega društva

Sever za Pomurje

Spoštovana bralka in bralec!

Policijsko veteransko društvo (v nadaljevanju PVD) Sever za Pomurje je društvo, v katerem smo zbrani udeleženci vojne za osamosvojitve Slovenije iz leta 1991 z namenom, da ohranjamo spomin na dogodke v tistem času in širimo domoljubje. Društvo deluje od leta 1994 najprej kot del enotnega društva Sever v Sloveniji, nato pa je 16. januarja 1998 bilo ustanovljeno PVD Sever za Pomurje, registrirano 3. marca istega leta. Od leta 2014 ima status društva v javnem interesu na področju vojnih veteranov.

Naš cilj, poslanstvo in glavne dejavnosti so usmerjene v ohranjanje spomina na dogodke pred osamosvojitveno vojno, med njo in po njej in širjenje danes zelo potrebnega in pomembnega domoljubja. Pri tem smo usmerjeni k vsem ljudem v pokrajini ob Muri, in sicer od osnovnih in srednjih šol do najstarejših prebivalcev, seveda pa pomagamo tudi veteranom, ki potrebujejo pomoč.

Prizadevamo si za povečanje prepoznavnosti društva v javnosti in s tem namenom smo izvajali več aktivnosti. Bili smo uspešni in prodorni pri ozaveščanju o osamosvojitveni vojni in domoljubju, predvsem mladih. Opravljenih pa je bilo tudi več aktivnosti, povezanih z zbiranjem gradiva o tem času. Uredniški odbor je po večletnem delu do maja lani pripravil za tisk zbornik z naslovom Pomurje je gorelo modro, ki je izšel v dveh delih zaradi obsežnosti zbranega gradiva.

Na področju naše temeljne dejavnosti smo v letu 2018 izvedli pohod po poteh pomurske policije in na pročelju osnovne šole v Razkrižju odkrili spominsko obeležje. Bili smo soorganizator odmevnih in dobro obiskanih pohodov, in sicer pohoda od Gornje Radgone do Radencev in pohoda v Dolgi vasi.

Skupaj z ZVVS nadaljujemo s predavanji o koncu SFRJ in slovenski osamosvojitveni vojni po osnovnih in srednjih šolah v Pomurju, kjer je bilo opravljenih 22 nastopov. Razstavi Človeka nikar in 25 let

osamosvojitvene vojne smo odprli v Svetem Juriju ob Ščavnici, na sejmih AGRA in SOBRA ter v osnovnih šolah na Razkrižju in Gornjih Petrovcih. Vse razstave so bile tudi vodene in obiskane.

Že po tradiciji se udeležujemo slovesnosti lokalnih skupnosti, npr. ob dnevu Evrope in koncu druge svetovne vojne 9. maja na Trgu zmage v Murski Soboti ali slovesnosti ob dnevu samostojnosti in enotnosti pred spomenikom osamosvojitve 26. decembra na istem trgu. Svečano smo obeležili državni praznik priključitev Prekmurja k matičnemu narodu v Občini Črenšovci. Skupaj z lokalnimi skupnostmi in društvi smo izvedli komemoracije pred dnevom mrtvih v Murski Soboti, Ljutomeru, Gornji Radgoni in Lendavi. Aktivno smo sodelovali na dnevu slovenske vojske v vojašnici v Murski Soboti.

Uspelo nam je aktivirati koordinacijo društev s področja veteranstva in domoljubja, tako imenovani pomurski KoDVO, katerega namen je skupaj organizirati večje prireditve ali projekte in povezano delovati pri pomoči veteranom in domoljubom. Uspešno smo sodelovali z veteranskimi društvi iz sosednjih držav, zlasti z društvi z Madžarske. V povojih pa je še sodelovanje z veterani iz Čakovca.

Soorganizirali smo literarni natečaj v osnovnih in srednjih šolah z naslovom Spominska obeležja pripovedujejo za območje Pomurja. Delo na tem področju nadaljujemo, saj je oktobra 2018 izšel nov razpis.

Sodelovali smo pri aktivnostih Policijske uprave Murska Sobota ob dnevu državnosti in dnevu policije v Tacnu. Skupaj z njimi smo 7. decembra 2018 v prostorih policijske postaje Murska Sobota izvedli slovesnost ob obletnici akcije Sever, na kateri smo podelili odlikovanja članom našega društva. Nekaj dni prej pa je bilo tudi prvo srečanje nekdanjih pripadnikov posebne enote milice in posebne policijske enote.

Tišina, januarja 2019

Drago Ribaš,
predsednik PVD SEVER za Pomurje



PVD »S E V E R« ZA POMURJE

Ulica arhitekta Novaka 5, 9000 MURSKA SOBOTA

Spletna stran: www.sever-pomurje.si

E-pošta: sever.pomurje@gmail.com

Telefon: 02 522 43 00 Fax: 02 522 43 02

Predsednik: drago.ribas@gmail.com

GSM: 041 734 996

Tajnik: a.bracko@policija.si

GSM: 041 776 558

Nagovor Zveze združenj borcev za vrednote NOB, Pokrajinski svet za Pomurje

Spoštovana bralka in bralec!

Vrednote nam niso podarjene, ampak zaupane. Vrednote današnjih domovine pa temeljijo tudi na vrednotah narodnoosvobodilne vojne.

V slovenskem prostoru imajo organizacije Zveze združenj borcev za vrednote narodnoosvobodilnega boja (v nadaljevanju NOB) pomembno nalogo in vlogo, in sicer da ohranjajo njegove temeljene vrednote. Pokrajinski svet Združenja borcev za vrednote NOB za Pomurje vodi in koordinira delo štirih združenj borcev za vrednote NOB, ki na svojih območjih aktivno in konstruktivno opravljajo svoje poslanstvo.

Spomine na čas, ki nas oddaljuje od dogodkov, ki so potekali pred osmimi desetletji, je potrebno negovati; mlajše rodove, ki danes živijo v miru, pa opominjati in seznanjati s tem. Delo in aktivnosti naše zveze temeljijo na ohranjanju teh vrednot. Skrbimo za pravično predstavitev in informiranje o vrednotah, za vzdrževanje in obnavljanje spominskih obeležij in organiziranje prireditev in svečanosti v čast vseh, ki so se žrtvovali za domovino ali bili žrtve nacizma in fašizma od 1941. do 1945. leta.

Živimo v času turbulentnega razmišljanja ali – drugače povedano – svobode govora in izražanja stališč do drugače mislečih. Lepo slišano in napisano lahko deluje samo, če svoboda govora odraža dostojanstvo in upošteva mejo izražanja, ki mora sloneti na načelih pravičnosti do drugačnosti. Žal pa so nekatere zadeve prešle vse meje normalnega osebnega izražanja. Pa ne samo to, pojavljajo se želje po spreminjanju vloge in pomena NOB ter povečevanje dejanj, ki slonijo na potvarjanju zgodovine, čeprav je v svetu znano in dokazano, kdo je bil sovražnik in okupator našega naroda.

Poudariti želim, da politične in svetovne razmere narekuje kapital, ki izkorišča nekatere posameznike, politične stranke in institucije z namenom, da upravičuje laž, ki sloni na potvarjanju zgodovine. Takšnega

stanja nismo pričakovali, vsaj ne v tolikšni meri, kot se odraža zadnjih 25 let. Napadi na zgodovino narodnoosvobodilne borbe, partizanstva in ljudi, ki negujejo pomen zgodovinskih dejstev, povzroča razkol med ljudmi in politično nestabilnost.

Zato naloga naše zveze ni samo permanentno ohranjanje vrednot NOB, ampak aktiven boj proti takšnemu stanju in razmeram predvsem doma. Pomen našega dela vidimo v večjem angažiranju in sodelovanju v osnovnih šolah, pri informiranju, seznanjanju in pripravah raznih člankov in razprav na temo »Domovina je samo ena«.

Skromnost, ki nas krasi, mora prerasti v ponos. Tudi zato, ker so borci in aktivisti v Pomurju delovali verjetno na vojaško najbolj specifičnem območju. Pokrajina ob Muri je na poseben način doživljala okupacijo in nacistični pogrom, pa tudi osvobodjanje ob koncu vojne.

Zato bodimo ponosni, bodimo vidni in slišani, bodimo pogumni v mirnem času in ohranjajmo vrednote narodnoosvobodilne borbe, za kar smo poklicani in dolžni.

Gornja Radgona, januarja 2019

Boris Edšidt,
predsednik Pokrajinskega sveta
ZZB za vrednote NOB Pomurje



**POKRAJINSKI SVET ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV
ZA VREDNOTE NOB POMURJE**

E-pošta: boris.edsidt@gmail.com

ZDRUŽENJE ZB NOB LJUTOMER

E-pošta: slavica.suncic@gmail.com

FB: Združenje borcev za vrednote NOB Ljutomer

ZDRUŽENJE ZB NOB LENDAVA

E-pošta: borislav.budin@gmail.com

ZDRUŽENJE ZB NOB GORNJA RADGONA

E-pošta: rijacervic@gmail.com

ZDRUŽENJE ZB NOB MURSKA SOBOTA

E-pošta: zveza.borcev@siol.net

Nagovor

Prekmurskega društva general Maister Murska Sobota

Spoštovani,

Prekmursko društvo general Maister Murska Sobota deluje na širšem območju Prekmurja in je eno od 28 društev v Republiki Sloveniji, povezanih v vseslovensko Zvezo društev general Maister. Društvo je razmeroma mlado, ustanovljeno spomladi 2016.

Delovanje društva je usmerjeno v izobraževalne, kulturne, znanstvene in družabne aktivnosti, njegov cilj je razvijanje in utrjevanje domoljubja in državljanske zavesti ter pozitivnega zgodovinskega spomina na generala Maistra in njegove soborce, na vse zavedne Slovence, med njimi zlasti mnoge Prekmurce, katerih zgodovinska prizadevanja so udejanjena v danes slovenskem Prekmurju. Osrednja točka programskih usmeritev društva in smisel njegovega delovanja je iskanje načinov in poti, kako ohraniti zgodovinski spomin na te osebe, ga aktualizirati, njihovo izročilo pa prenesti v sodobni čas. Društvo želi prispevati k razvoju civilne družbe, h kvaliteti javnega dialoga v prekmurskem prostoru, predvsem pa vidi svoje poslanstvo pri osveščanju in informiranju javnosti, še posebej mladine. Prav tako želi skupaj z drugimi sorodnimi organizacijami in društvi v odgovor na splošno usihanje državljanske zavesti pomembno prispevati k dvigu splošne domoljubne ozaveščenosti kar najširšega kroga državljanek in državljanov.

Društvo je dalo nekaj odmevnih pobud, in sicer oktobra 2016 pobudo za postavitve spomenika rektorju ljubljanske univerze in pogajalcu na pariški mirovni konferenci po prvi svetovni vojni, prleškemu rojaku dr. Matiji Slaviču, in članu razmejitvene komisije, ameriškemu majorju Johnsonu. Postavitev in odkritje spomenika je predvideno ob praznovanju 100-letnice združitve prekmurskih Slovencev z matičnim narodom v letu 2019. V ta nam je bil ustanovljen poseben Iniciativni odbor za pripravo programa obeleževanja 100-letnice, ki združuje številne udeležence. V delo odbora je aktivno vključeno tudi naše društvo. Potrebno je poudariti, da aktivnosti Prekmurskega društva general Maister Murska Sobota niso omejene le na Prekmurje. Posebno skrb v društvu namenjamo tudi stikom z zamejskimi Slovenci v Porabju. Na Občino Puconci smo v letu 2016 naslovili pobudo za preimenovanje

domačije prekmurskega protestantskega pisca Štefana Küzmiča v Strukovcih v Dom prekmurske besede.

Društvo je ob pomoči Zavoda za šolstvo, Območne enote Murska Sobota, v letu 2017 uspešno organiziralo strokovni posvet na temo Prelomni dogodki v dvajsetih letih XX. stoletja – pristopi k poučevanju. V letu 2018 pa je izvedlo nadaljevanje strokovnega posveta na temo 100-letnice konca prve svetovne vojne, Maistrovih prizadevanj za severno slovensko mejo in združitve Prekmurja z matičnim narodom. Naš namen je, da bi posvet sčasoma postal stalni forum za izmenjavo mnenj med civilno družbo in šolskim prostorom, predvsem na področju zgodovinopisja v pokrajini ob Muri.

V društvu smo zasnovali tudi program interesnih dejavnosti z naslovom Prekmurski jezik in kultura v osnovnih šolah. Izvedbene aktivnosti programa v obliki pilotnega projekta (krožkov) že izvajamo v šestih osnovnih šolah v Prekmurju. V posebni projektni skupini pa pripravljamo tudi posebno prekmursko zvočno čitanko. 14. maja 2018 je društvo Slovenskemu etnografskemu muzeju predlagalo vpis prekmurskega jezika v register nesnovne kulturne dediščine.

V preteklih letih smo dajali poudarek povezovanju s sorodnimi organizacijami in društvu v regiji, s Slovensko vojsko in policijo ter zagotavljanju prepoznavnosti društva v lokalnem okolju. V teh prizadevanjih smo bili uspešni, saj nam je uspela tudi iniciativa za ustanovitev Maistrovega društva v Veržaju, tik pred ustanovitvijo pa je tudi društvo v Gornji Radgoni. S tesnejšim sodelovanjem in povezovanjem smo pomagali k oživitvi dejavnosti že obstoječih društev v Ljutomeru in Črenšovcih.

Murska Sobota, januarja 2019

Marjan Farič, MA

*predsednik Prekmurskega društva general
Maister Murska Sobota*



**PREKMURSKO DRUŠTVO GENERAL
MAISTER MURSKA SOBOTA**

Spletna stran: www.pdgms.si

E-pošta: info@pdgms.si

pdgm.murska.sobota@gmail.com

Facebook profil:

[Prekmursko društvo General Maister](#)

Nagovor

Zveze slovenskih častnikov, regijska koordinacija območnih združenj v Pomurju

Spoštovani,

vizija Zveze slovenskih častnikov (v nadaljevanju ZSČ) in njenih območnih interesnih združenj v letu 2019 je ohraniti prepoznavno mesto in vlogo strokovne stanovske organizacije pri obrambno-vojaških in zaščitno-reševalnih aktivnostih, pa tudi vlogo pomembnega subjekta civilne družbe in podpore nacionalnim strukturam in strukturam v lokalnih okoljih.

Ena od oblik delovanja ZSČ je regijska koordinacija, ki jo vodi regijski koordinator. Njen cilj je skupno načrtovanje pomembnih aktivnostih njenih članic v Pomurju, skupno nastopanje in sodelovanje v različnih aktivnostih organizacij ZSČ, drugih domoljubnih in veteranskih organizacij ter lokalnih skupnosti. Izjemnega pomena je sodelovanje s Slovensko vojsko (v nadaljevanju SV), v pomurskem prostoru predvsem z 72. rodovskim bataljonom v Murski Soboti.

Delo v organizacijah ZSČ že nekaj let poteka projektno. Programi dela so razdeljeni na več programskih področij, in sicer na organizacijsko-statutarno, vojaško-strokovno, spominsko-domoljubno in protokolarno dejavnost, kulturno-družabno in športno-rekreativno dejavnost, informativno, publicistično in založniško dejavnost, kadrovske, finančne in logistične dejavnosti, dejavnost zdravstvene, psihosocialne in materialne podpore članstvu, mednarodno sodelovanje in sodelovanje s subjekti izven ZSČ. Najpomembnejši dejavnosti sta vojaško-strokovna in spominsko-domoljubna. Glavne aktivnosti, ki jih izvajajo organizacije ZSČ iz pomurske regije na vojaško-strokovnem področju, so strelska urjenja in tekmovanja, predavanja z vojaško-strokovno vsebino, vojaško-strokovne ekskurzije v enote SV, kjer te predstavijo svojo organizacijo, naloge, aktivnosti in opremo ter oborožitev, udeležbe na dnevih odprtih vrat vojašnic ter vojaško-strokovne ekskurzije z vojaškozgodovinsko vsebino. Privabljanju mladih posvečamo posebno pozornost. Želimo pa doseči tudi dobro vključenost mladih Pomurcev v različne poklice, ki jih ponuja SV.

Izpostaviti želim aktivnosti, v katere so vključene vse štiri pomurske organizacije ZSČ, in sicer vsakoletno sodelovanje na naboru v Beltincih, ki ga organizira Uprava za obrambo Maribor, sodelovanje na dnevu odprtih vrat soboške vojašnice, sodelovanje in pomoč pri izvedbi vpisa vojaških obveznikov v vojaško evidenco na sejmu SOBRA v Gornji Radgoni in sodelovanje na tekmovanjih v streljanju z vojaškim orožjem na strelišču v Mačkovcih in na dnevih odprtih vrat strelišča. Organizacija iz Lendave sodeluje s kolegi z Madžarske tudi na mednarodnem bilateralnem področju. Sodelovanje med organizacijami ZSČ v Pomurju poteka tako, da je organizatorica ena, člani ostalih treh pa se dejavnosti udeležimo. Tako organizacija iz Lendave izvede dva vsebinsko izjemno bogata pohoda, ki sta regijskega značaja, organizacija iz Ljutomera in Gornje Radgone predavanja in urjenja v streljanju z lokom, malokalibrskim orožjem in prikazom zaščitno-reševalnih aktivnosti. Takšen primer je reševanje na vodi in iz vode, ki jo pripravi potapljaška enota PGD Gornja Radgona. Organizacija iz Murske Sobote pa pripravlja strokovne ekskurzije v enote SV in muzeje.

Domoljubje izražamo v vseh naših aktivnostih, sodelujemo pa tudi na domoljubnih prireditvah ostalih domoljubnih organizacij. Eden takšnih dogodkov je vsakoletni spominski pohod ob meji, posvečen osamosvojitvenim aktivnostim iz leta 1991. Zelo ponosno nas na vseh teh prireditvah spremljajo naši najvišji simboli, prapori. In kako nas prepoznate? Po vojaški uniformi in baretki, na kateri je oznaka ZSČ.

Janžev Vrh, januarja 2019

Jože Vaupotič,
regijski koordinator ZSČ za Pomurje



OBMOČNA ZDRUŽENJA SLOVENSКИH ČASTNIKOV V POMURJU

Regijski koordinator – e-pošta: vaupotic.joze@gmail.com

Spletna stran: www.zsc.si/zdruzenja/pomurksa-regija

OZSČ LJUTOMER

Spletna stran: www.zsc.si/location/ozsc-ljutomer

E-pošta: anton.kosi1@siol.net

OZSČ LENDAVA

Spletna stran: www.zsc.si/location/ozsc-lendava

E-pošta: robert.lenarcic30@gmail.com

OZSČ GORNJA RADGONA

Spletna stran: www.zsc.si/location/ozsc-gornja-radgona

E-pošta: stefan.zalodec@gmail.com

OZSČ MURSKA SOBOTA

Spletna stran: www.zsc.si/location/ozsc-murska-sobota

E-pošta: sgorcan@gmail.com

Prispevki učencev 4., 5. in 6. razreda osnovne šole

*Danes je spomin na te žrtve že utonil v pozabo
skupaj z njihovimi svojci in prijatelji.
Prav se mi zdi, da jih mladi obiskujemo, iščemo podatke
in zapisujemo zgodbe.*

(Lana Čolnik, Osnovna šola Kapela, 5. razred)



Foto: I Ternar

Spomenik zmage pripoveduje

Spomeniki so postavljeni ljudem v spomin in opomin. Eden izmed njih je postavljen v Murski Soboti in nosi naslov Spomenik zmage.

Ker sem si ga že večkrat ogledala, me je zanimalo, o čem pripoveduje. Preko spletne strani mi je povedal: »Postavljen sem bil 12. avgusta 1945, ko so me na Trgu zmage v Murski Soboti slovesno odkrili. Sem spomenik zmage in mimoidoče opominjam, da sem postavljen v spomin na vse tiste, ki so leta 1945, v zadnjem letu druge svetovne vojne, žrtvovali svoje življenje za svobodo mesta in pokrajine. Pobudo za mojo postavitvev je dala Sovjetska zveza in prvotno sem bil mišljen kot grobnica za 521 sovjetskih vojakov, ki so padli v Prekmurju in na fronti ob Muri. Ker pa se meščani niso preveč navduševali nad idejo o grobnici v središču mesta, so se odločili, da bodo padle vojake pokopali v skupni grobnici na soboškem pokopališču, jaz pa bom posvečen njihovemu junaškemu boju. Še dolgo po vojni bom mimoidoče opozarjal, da niso padli zaman. Vsako leto znova bom čakal, če me kdo obišče, postane pred mano, me ogovori ali pa uredi.«

Zatem pa je nadaljeval: »Načrt za mojo postavitvev je izdelal ukrajinski oficir Arončik, takrat sovjetski vojni inženir. Graditi so me začeli 24. maja 1945 na pobudo Vojnega sveta 57. armade 3. ukrajinske fronte. Organizacija gradnje je bila zaupana ruskemu komandantu v mestu, majorju Barsukovu, in Okrajnemu odboru OF v Murski Soboti. Vsa gradbena dela je vodil domačin, arhitekt Feri Novak. Zgrajen sem iz železobetona in obložen z italijanskim kararskim marmorjem. Sestavljen sem iz 17,35 metra visokega obeliska, krasijo pa me pozlačena peterokraka zvezda, ruska topova iz druge svetovne vojne in ruski vojak na levi, slovenski partizan pa na desni strani. Oba kipa sta visoka 2,4 metra in sta delo kiparjev bratov Borisa in Zdenka Kalina iz Ljubljane. Med vojakoma je napis v ruščini in slovenščini: »Večna slava junakom, padlim v boju za svobodo in neodvisnost bratske Sovjetske zveze in Jugoslavije.« Ob tem je poudarjeno: »Slava vaših del ne mine, ne zbledi na vekomaj!«

Spomenik mi je lani jeseni zaupal: »Danes sem star že 73 let. Državi, ki sta me postavili, danes ne obstajata več. Vsako leto me obiščejo delegacije različnih držav, ki se danes med seboj sovražijo, tako leta 2018 Rusija

in Ukrajina. Mladi me sicer obiŕejo, vendar redkokdaj zaradi mene samega. Zgodovina jih ne zanima, zanimam jih le jaz, kot kraj, kjer se fotografirajo ali igrajo. Obiŕejo me starejši, tisti, ki se ŕe spominjajo, da je bila v teh krajih nekoč vojna, in tisti, ki me poznajo iz časa mojega otroŕtva. Ŗelim si, da bi se ob meni zbirali ljudje, ki si ŕeliijo in cenijo mir, ljubezen, prijateljstvo in svobodo.«



Foto: N. Denŕa



Foto: N. Denŕa

Zame je ta spomenik zelo pomemben, saj so se borci, ki so padli ob Muri, borili za naŕo pokrajino oziroma Slovenijo. Po mojem mnenju je pomembno, da smo seznanjeni s tem spomenikom in vemo, kaj se je dogajalo v preteklosti pri nas, zato zgodbo, ki mi jo je zaupal spomenik ŕirim naprej in bi jo najraje prilepila na spomenik. Tako bi mimoidoče opozorila, čemu so namenjeni spomeniki in kaj je njihovo sporočilo.

Lana Denŕa

Osnovna ŕola Kapela, 6. razred

Mentorica: Bernarda Roudi

Spomin na Janka Jurkoviča - Jova

O Janku Jurkoviču je bilo v naših krajih že veliko napisanega. Dedek Feliks mi je zgodbo o njem že velikokrat povedal, saj mu jo je pripovedovala njegova mama, torej moja prababica.

Družino Jurkovičevih iz Turjancev je dobro poznala, saj je živela blizu, v sosednji vasi Rihtarovci. Prababica je bila v mladih letih pri Jurkovičevih hišna pomočnica. Janka se je spominjala kot zelo izobraženega človeka, prav tako tudi njegove žene, ki je bila učiteljica. Janko in Milena sta imela tri sinove in opravil jima pri hiši nikoli ni zmanjkalo. Fantje so bili bistri navihančki in pri njihovi hiši ni bilo nikoli dolgčas.

Dedek mi je povedal, da je bil Janko ustreljen 11. marca 1945 in da je vest o njegovi smrti prababico zelo prizadela. Ker zgodovine še ne poznam dobro, sem prosila dedka, naj mi pojasni. Povedal mi je, da so spomladi 1945 v naših krajih potekali hudi boji z nacističnimi vojaki, ki so se umikali z Madžarske. Kdo in zakaj je ustrelil Janka, mi ni povedal, sklepa pa, da so to naredili Nemci zaradi velikega sovraštva do upornih Slovencev. Zgodovinskih okoliščin druge svetovne vojne še ne poznam in jih niti ne razumem. Dedek mi je povedal, da trupla zaradi prisotnosti vojakov, imenovanih kozaki, marca 1945 s kraja, kjer je bil ustreljen Janko, nihče ni upal odpeljati. Po vasi so se širile tudi govorice, da obstaja verjetnost, da ustreljeni ne bi bil Janko. Moji prababici vse te govorice niso dale miru, zato se je hotela sama prepričati, da je bil ustreljen res on. Mama ji je rekla, naj ne hodi tja, ker se ji je zdelo prenevarno. Toda moja prababica je bila pogumna in se je vseeno odločila, da bo šla, ker je bila prepričana, da bo Janka prepoznala po zlatem zobu. Peš, po stranskih poteh in po gozdu, je prišla do vasi Očeslavci. Pri domačinih je povprašala, kje je ustreljeni Janko. Ustreljeno truplo je našla ob potoku v bližini Tothovega mlina. Prepoznala ga je, a ne po zlatem zobu, ker ga ni več imel.

Ob pogledu na mrtvo Jankovo telo je zajokala in se s solzami v očeh po še bolj skritih poteh vračala domov. Do takrat si je predstavljala, da pomeni vojna samo vojskovanje in ubite vojake, po tem dogodku pa je prišla do spoznanja, da se v besedi vojna skriva veliko več, tudi pobiti in ranjeni civilisti, pomanjkanje in strah. Žal je tudi danes v nekaterih delih sveta vojna, kjer umirajo tudi nedolžni otroci.

Janko Jurkovič - Jovo je danes pokopan na kapelskem pokopališču, kjer sem si ogledala njegov nagrobnik z letnicama rojstva in smrti. Z dedkom sva postala ob grobu in odločila sem se, da bom ta grob večkrat obiskala, saj je zame bil Janko res pravi junak.

Daša Kovačič

Osnovna šola Kapela, 5. razred

Mentorica: Bernarda Roudi



Foto: F. Kovačič

Spominsko obeležje v Korovcih pripoveduje

Sva Pia in Jure Wolf, sestra in bratec, dvojčka in sošolca v 4. razredu Osnovne šole Cankova. Najina razredničarka in učiteljica nanju je novembra prosila, naj raziščeva spomenike in njihovo zgodovino v vasi Korovci, iz katere prihajava. Ker se nama je naloga zdela težka, sva jo na začetku kar nejeverno pogledala. Toda kar hitro naju je opogumila z besedami: »Lahko vama pomagata dedek in babica.« Takoj nama je bilo lažje, predvsem zato, ker je najin dedek Slavko Wolf nedavno napisal knjigo, v kateri opisuje svojo življenjsko pot in življenjsko pot svojega dedka, najinega prapradedka, in tako tudi zgodovino naše družine.

Lansko leto sva bila s starši na izletu v Barceloni v Španiji, kjer sva videla veliko nenavadnih in lepih spomenikov. Pomislila sva, da bi se tam res dalo raziskovati. Ampak v domačih Korovcih? Pomislila sva, da bo to res težko, saj sploh nimamo spomenikov. To so bile najine prve misli ob raziskovalni nalogi. Zmedena sva se po pouku napotila k dedku Slavku in babici Danici s prošnjo, da nama pomagata pri tej nalogi. »To bomo pa skupaj z veseljem raziskali,« sta rekla in naju pomirila.

»Barcelona ima res spomenike z bogato zgodovinsko vrednostjo, ampak tudi mi v Korovcih imamo pomemben spomenik z zgodovinsko vrednostjo za naš kraj, za vaščane in še posebej za naše prednike,« nama je razložil dedek. Začudena sva gledala babico, kajti dedek se zmeraj rad kaj pošali. Zato sva pričakovala pravi odgovor od nje. »To, kar pravi dedek, je res. Kamniti križ pred gasilskim domom je naš domači spomenik,« je povedala.

»Križ?« sva jo vprašala, jo začudeno pogledala in pomislila, da se tudi ona želi malo ponorčevati iz najine raziskovalne naloge. »Križu, ki nama je vsak dan kar nekajkrat pred očmi, pa res ne moreva pripisovati spominske in zgodovinske vrednosti,« sva pomislila. Babica je hitro vzela v roke fotoaparat in prenosni računalnik in tako se je naše raziskovalno delo začelo.

»Kateri spomenik iz Barcelone se vama je najbolj vtisnil v spomin?« je bilo prvo vprašanje, ko smo čez nekaj trenutkov sedeli na klopci pred križem.

Spogledala sva se in se skupaj odločila, da se nama je zdela najbolj zanimiva ogromna, čudna cerkev v mestu. Takoj smo jo poiskali na spletu in ugotovili, da gre za katedralo, imenovano Sveta družina, ki je najbolj prepoznavna znamenitost Barcelone. Prebrali smo, da so znamenito katedralo začeli graditi leta 1883, gradnja pa še vse do danes ni končana.

»In kdaj so začeli graditi križ v Korovcih?« sva vprašala dedka. Ogledali smo si napis na križu, kjer je zapisana letnica 1863. Res, križ je kar celih dvajset let starejši od tiste cerkve. Vseeno pa so se v nama še vedno pojavljali dvomi.

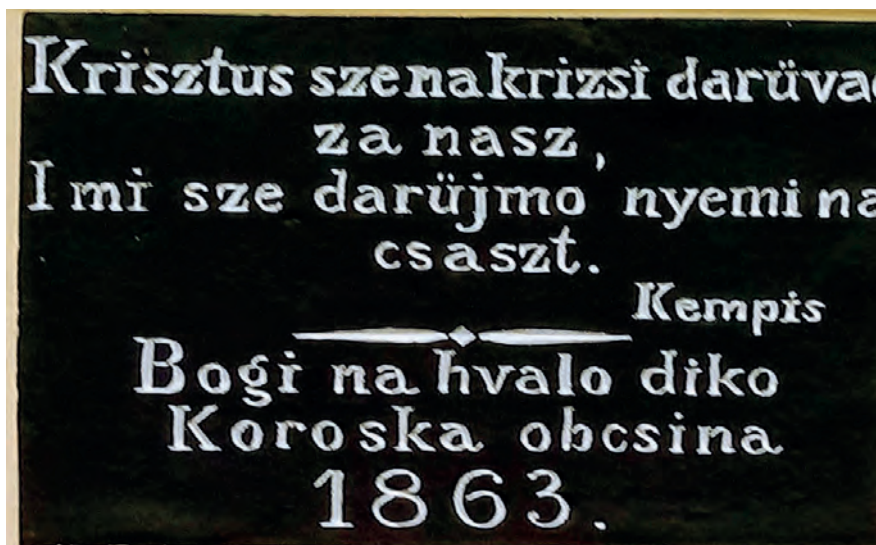


Kamniti križ v Korovcih, november 2018 (Foto: S. Wolf)

V »strica Google« smo hitro vpisali »Korovci križ« in kar naenkrat se je na spletu pojavila slika prostora, kjer smo pravkar sedeli. Na fotografiji je bilo vse enako, samo nas, štirih raziskovalcev, ni bilo na njej. Ob fotografiji je pisalo še: Register kulturne dediščine Slovenije, Nepremični spomenik lokalnega pomena in Arhitekturna dediščina.

Tako sva odkrila, da je naš križ res spomenik, pravi spomenik v Korovcih. »Največja vrednost tega spomenika pa je napis na podstavku,« sta nama pojasnila dedek in babica. Oba sva napis poskušala prebrati na glas, a sta se dedek in babica smejala najinemu branju. Tekoče sva prebrala lahko samo besedo »Kempis«.

Spoštljivo smo fotografirali napis v prekmurščini, ki »daje zgodovinsko in politično informacijo«, kot je povedal dedek. O tem napisu se bomo pogovarjali doma. Čez trenutek smo že sedeli v babičinih kuhinji in pili čaj.



Napis na križu, november 2018 (Foto: S. Wolf)

Dedek nama je razložil: »Avtor besedila, prevedenega v prekmurščino, je Thomas Kempis (1380–1471), duhovnik in pisatelj. Leta 1418 je napisal knjigo Imitacija Kristusa, ki je ena od najbolj priljubljenih knjig v krščanstvu in najbolj razširjeno krščansko delo po Bibliji.« Kaj lahko razberemo iz tega napisa? Napis je nastal leta 1863 v času, ko je bila vas Korovci del ogrske države, uradni jezik pa je tudi za nas Prekmurce bila madžarščina. V Korovcih so bili v tistih časih največji lastniki zemljišč nemško govoreči grofje, zato je bilo govorjenje in pisanje domačega prekmurskega, torej slovenskega jezika, zelo pogumno dejanje, hkrati pa pomembno sporočilo za izražanje narodne pripadnosti.«

Naši pradedje so si upali postaviti napis v slovenščini! Takšna drobna sporočila, kot je ta napis, so popotnika obvestila o veri in narodu, ki živi v vasi. Kamniti križ z napisom v slovenščini, je bil postavljen v središču vasi, torej na razpotju. Tako ga ni mogel zgrešiti noben popotnik. Bil je osebna izkaznica vasi, kar je še vedno.

Napis nam pove tudi, da smo bili v tistem času občina, kajti prav občina je financirala postavitve kamnitega križa. Tako smo imeli tudi svojega župana in občinski svet, v katerem so sedeli Slovenci, saj drugače takega napisa v prekmurščini ne bi financirali.

Celo Anton Korošec (1872–1940), slovenski politik in teolog, se je med obiskom Cankove sprehodil do Korosecz, kjer je pomolil pred kamnitim križem in vasi svojega priimka podelil blagoslov.



Z roko izpisano ime nekdanje občine Korosecz v dokumentu iz leta 1860
(Foto: S. Wolf)

V Španiji na spomenikih nisva mogla prebrati in razumeti besedil, a tu v Korovcih sva na tem kratkem napisu na križu prebrala in na koncu tudi razumela vse, kar je napisano. Zato je ta spomenik za naju vrednejši, kot tista najlepša in najvišja cerkev v Barceloni. Napis na tem križu je samo kapljica v jezeru slovenskega jezika. Toda če ne bi bilo te kapljice, tudi jezera ne bi bilo. Križ v središču vasi, ki mu do zdaj nisva pripisovala posebne vrednosti, je v najinih očeh zrasel do neba in tako prekosil vse spomenike v Barceloni.

Zahvaliti se morava seveda dedku in babici za nova znanja in podatke, ki sva jih pridobila, saj sva nevede postala »otročka raziskovalca«. Skupaj smo tako pripravili najino prvo raziskovalno nalogo, ki jo z veseljem delimo z vami.

Pia Wolf in Jure Wolf
Osnovna šola Cankova, 4. razred
Mentorica: Bibijana Kerec

Spomenik na Blagušu ohranja spomin na drugo svetovno vojno

Nekega čudovitega sončnega popoldneva sem z družino kolesarila po naših čudovitih krajih in ob prelepem Blaguškem jezeru. Ko smo se pripeljali v njegovo bližino, sem tik ob njem zagledala spomenik in na njem ploščo. Ker me preteklost naših krajev zanima, sem obeležje fotografirala. Pri starejših vaščanih in ljubiteljskem zgodovinarju, »pri našem Juriju ob Ščavnici«, sem se pozanimala o pomenu tega spomenika. Z raziskovanjem sem ugotovila, da se o tem spomeniku ni ohranilo veliko zapisanega. Zato sem še toliko bolj ponosna, da sem od nekaterih posameznikov izvedela zgodbe, ki jih bom poskušala oblikovati v celoto.

Spominsko obeležje ob Blaguškem jezeru je posvečeno talcem, ki so bili v času druge svetovne vojne naši sovaščani in so bili ustreljeni v Blaguškem gozdu. 12 talcev so ustrelili Nemci 3. aprila 1945, takoj ko so jih pripeljali iz ptujskih zaporov. Iz pripovedovanja starejših sem ugotovila, da so bili naši nekdanji vaščani ustreljeni kot talci le dober mesec pred koncem vojne.

Njihovi posmrtni ostanki ležijo danes na pokopališču v Svetem Juriju ob Ščavnici, kjer je postavljen spomenik, na njem pa plošča z desetimi imeni in napisom: »Ta spomenik je bil postavljen ob 20. obletnici revolucije 22. julija 1961.« Ustreljeni so bili: Janez Cigüt – Satahovci, Stanko Ferenc – Turjanski vrh, Alojz Golnar – Hrastje Mota, Anton Horvat – Paričjak, Franc Jurkovič – Hrastje Mota, Alojz Križanič – Hrastje Mota, Franc Potočnik – Kapela, Franc Trajbarič – Hrastje Mota, Anton Vrbnjak – Selišči, Jožef Zamuda – Janžev vrh, Franc Antolin – Hrastje Mota in Jožef Rantaša – Hrastje Mota. Zadnja dva na pokopališki plošči nista navedena.

Danes je spomin na te žrtve že utonil v pozabo skupaj z njihovimi svojci in prijatelji. Prav se mi zdi, da jih mladi obiskujemo, iščemo podatke in zapisujemo zgodbe, ki jih posredujemo v branje vsem, ki jim ni vseeno za preteklost naših krajev. Zelo sem ponosna na to, da sem izvedela toliko zanimivih stvari o tem spomeniku in da sem lahko o njem pripovedovala tudi vam.

Lana Čolnik

*Osnovna šola Kapela, 5. razred
Mentorica: Bernarda Roudi*



Spominsko obeležje ob Blaguškem jezeru (Foto: Google)



Spominska plošča na pokopališču
v Svetem Juriju ob Ščavnici (Foto: D. Čolnik)

Spominska obeležja v Veržeu

V Veržeu imamo več zgodovinskih obeležij. Nazadnje je bila odkrita spominska plošča v spomin na borce in Rudolfa Maistra, in sicer 7. oktobra 2018.

Rudolf Maister se je rodil 29. marca 1874. Obiskoval je nižjo gimnazijo v Kranju, nato pa nadaljeval šolanje v Ljubljani. Zaradi pomanjkanja denarja v družini je vstopil v domobransko kadetnico na Dunaju. Razlog za poklic častnika je bil hitro končano šolanje in možnost zaposlitve. Pridružil se je pehotnemu regimentu v Celovcu in zatem služboval po različnih krajih monarhije.

Leta 1918 je razglasil Maribor in spodnjo Štajersko za jugoslovansko posest. Zbral je vojake in prostovoljce ter ustanovil prvo slovensko vojsko. Ti so izbojevali, da je bil velik del ozemlja pripojen slovenski oziroma kasnejši jugoslovanski upravi.

Ta dogodek je za Slovence zelo pomemben, zato praznujemo 23. novembra dan Rudolfa Maistra, ki je tudi državni praznik. Bil je dober strateg, ki se je znal v odločilnih dogodkih hitro odločati. Velik poudarek je dajal tudi rabi slovenskega jezika, bil je tudi ljubiteljski slikar in pesnik. Izšli sta dve njegovi pesniški zbirki.

Drugo obeležje, postavljeno v spomin na borce iz druge svetovne vojne, je pri vhodu v našo šolo. V spomin na padle žrtve za svobodo je krajevna organizacija Zveza borcev pri vhodu v šolo pritrdila spominsko ploščo. Pri tej plošči je vsako leto komemoracija pred dnevom spomina na mrtve. Učenci pripravijo kulturni program, kjer smo prisotni vsi učenci in učitelji naše šole, predstavniki občine in Zveze borcev. Ob tej priložnosti položijo k plošči venec, cvetje in prižgejo svečo.

Tretje obeležje stoji v parku ob krožišču. Postavljeno je v spomin na borce vojne za Slovenijo. Med vojno za Slovenijo je bil moj ata še majhen. Vojna je trajala deset dni. Borili so se po mestih, vaseh, na mejnih prehodih, po državi so vozili tanki, s sirenami so ljudi opozarjali na letalske napade. Ata in mama se tega spomnita. Povedala sta mi, da so se takrat skrili na varna mesta. K sreči pri nas ni bilo hujšega, le tanki so vozili mimo. V naših krajih ni bilo hujših posledic vojne, pri ljudeh

pa sta ostala strah in želja, da se kaj takega nikoli več ne bi ponovilo. Drugod po Sloveniji je bilo drugače: poškodovane in razrušene so bile hiše, mostovi, streljali so, ljudje so umrli ali postali invalidi.

Rada imam svojo domovino. Srečni smo, ker živimo v miru. Ponosni moramo biti na vse, ki so se žrtvovali, da mi živimo v svobodni domovini Sloveniji.

Daša Stajnko

Osnovna šola Veržej, 4. razred

Mentorica: Cvetka Puhar



Spominska plošča z imeni padlih med drugo svetovno vojno (Foto: D. Stajnko)

Intervju s predsednikom Območnega združenja slovenskih častnikov Ljutomer Antonom Kosijem

V torek, 11. decembra 2018, sem skupaj z dedkom obiskala veterana vojne za Slovenijo, gospoda Antona Kosija. V osamosvojitveni vojni za Slovenijo leta 1991 je sodeloval pri obrambi na območju Občine Razkrižje. Sedaj je upokojen, živi v Ljutomeru in je predsednik Območnega združenja slovenskih častnikov Ljutomer.

Kdaj in kako so se začele priprave na upor na območju Gibine?

Že eno leto pred vojno smo se zelo načrtno pripravljali. Leta 1990 je bil izdelan načrt, kako se braniti. Imeli smo svojo vojsko, ki se je imenovala Teritorialna obramba (TO). Vojaki so imeli zadnje leto pred vojno zelo veliko priprav in vaj.

Kdo vas je obveščal o dogodkih, ki naj bi se zgodili na območju Gibine?

O dogodkih, ki naj bi se zgodili, so nas obveščali s poveljstva TO Ljutomer in posamezniki. Pri obveščanju so sodelovali tudi radioamaterji.

Na katerih območjih današnje Občine Razkrižje ste branili naše meje?

Največ spopadov je bilo na Gibini in od Gibine proti Razkrižju. Na Veščici so vojaki JLA pobegnili proti Gornji Radgoni. Mi smo branili tudi most na reki Muri.

Katere naloge ste opravljali takrat, katere so bile zadolžitve?

Vodil sem priprave na obrambo v Ljutomeru. Pomagal sem tudi pripadnikom TO. V enote TO smo vabili vojaške rezerviste, postavljali barikade, zbirali oblačila ...

Kako se spomnite postavljanja barikad?

Sporočili so mi, da iz Varaždina prihaja vojska JLA. Šel sem h gospodu Stanku Ivanušiču in mu povedal, kaj se dogaja. Odšla sva po vaseh, preučevala teren in primerna mesta za barikade. Priključili so se tudi domačini in pomagali. Ena barikada je bila pri Starem Pilu, druga na mostu čez Muro.

Ali vas je bilo strah?

Seveda me je bilo strah.

Koliko ste bili takrat stari?

Takrat sem bil star 44 let.

Slišala sem, da so v naši šoli prenočevali pripadniki policije. Ste kdaj prenočili tudi vi?

Jaz ne. Pripadniki TO so spali v Domu kulture Razkrižje, v Osnovni šoli Razkrižje pa so spali policisti.

Ste pogrešali domače?

Da, seveda, saj sem bil pogosto zdoma.

Ali lahko rečete, da ste bili na takratni upor dobro pripravljeni?

Na takratni upor smo bili zelo dobro pripravljeni. Naši vojaki so bili dobro izurjeni. Vojakov JLA nismo želeli poškodovati ali ubiti, temveč le ustaviti.

Kaj ste pogrešali, česa niste imeli dovolj?

Imeli smo premalo orožja, streliva, pa tudi slovenskih uniform, ker je bilo veliko vojakov prostovoljcev.

Ali je bil kdo v spopadih ranjen?

Med vojaki JLA je bilo nekaj mrtvih. Med našimi pa so bili štirje laže ranjeni.

Na slovesnostih ob občinskem prazniku Razkrižje obeležijo tudi odhod JLA iz tega dela Slovenije. Ali ste prišli kdaj na prireditev?

Skoraj vsako leto pridem na prireditev, posvečeno občinskemu prazniku. Občasno tudi kaj spregovorim o vojnih dogodkih na Gibini.

S kakšnimi občutki spremljate občinsko slovesnost, saj se tudi vam lahko zahvalimo za prispevek v boju za slovensko mejo?

Zelo sem zadovoljen, da se te dogodke proslavlja. Slovesnost ob odhodu zadnjega vojaka JLA iz Prlekije spremljam z ozirom na opravljeno delo s ponosom. Ponosen sem, da vojakom JLA ni uspelo prebiti barikade na Gibini. Brez odločnega odpora proti agresorju ne bi bilo države Slovenije. Za zmago pa se lahko zahvalimo predvsem pripadnikom TO, policistom in občanom Občine Razkrižje.

Zoja Zadravec Vidovič

Osnovna šola Janeza Kuharja Razkrižje, 5. razred

Mentorica: Bojana Pergar Stolnik

Spomenika na Kapelskem vrhu in v Radencih

Na Kapelskem vrhu, in sicer pri trgovini, stoji spomenik padlim iz druge svetovne vojne, na katerem piše: »Vsi tihi mrtvi vsepovsod trohnite – a bolj kot sonce mlado v nas živite!« Postavljen je bil leta 1954 v spomin na 39 občanov Radencev, na 13 padlih partizanov in 26 talcev, ki so jih ustrelili v letih 1941–1945. Največ jih je bilo ubitih zadnje leto vojne, spomladi 1945. Vsako leto se zberemo pri tem spomeniku in se spominjamo umrlih, ki so se borili za Slovenijo, našo pokrajino in naše družine.



Spominsko obeležje na Kapelskem vrhu (Foto: Prlekija.net)

V Radencih je leta 2008 Krajevno združenje borcev za vrednote NOB Radenci na koncu Finžgarjeve ulice, in sicer ob robu gozdička, postavilo spominsko obeležje, posvečeno trem ustreljenim talcem, dvema domačinoma, Martinu Holcu in Martinu Glavaču, in italijanskemu vojaku, ujetniku. Njihovo življenje so s streli končali pripadniki enote SS aprila 1945.

K spomenikoma položimo venec, cvetje in prižgano svečo, udeleženci spominske slovesnosti pa obudijo spomine, kaj zapojejo ali zmoliyo. Krajevna organizacija Zveze združenj borcev za vrednote narodnoosvobodilnega boja Radenci pripravi slovesnost po navadi pred 1. novembrom, dnevom spomina na mrtve. Zato imamo vsako leto dve

komemoraciji v spomin na žrtve druge svetovne vojne. Prva poteka na Kapelskem Vrhu pri spomeniku, druga pa v Radencih.



Spominsko obeležje v Radencih (Foto: Google)

Ko obiskujemo spominska obeležja, ne smemo pozabiti, da so tisti, ki so padli med vojno, šli v vojno, ker so bili vpoklicani in bi jih preganjali, če ne bi šli. Nekatere pa so okupatorji prisilili in so morali iti, ker bi jih drugače poslali v taborišča. Mislim, da so ti ljudje bili nedolžni, a so umrli, ker so želeli, da mi danes živimo v miru. Menim, da se vojne ne bi smele ponavljati, ker si vsi želimo, da bi še naprej živeli v miru.

Zala Koren
Osnovna šola Kapela, 6. razred
Mentorica: Bernarda Roudi

Ribičev mlin osamljen stoji in nikogar več k njemu ni



Trinajstletni Janko Ribič,
1941 (Foto: Google)

Mladenič sem bil in če svet takrat bi prijaznejši bil,
nikoli nikomur jaz žalega ne bi storil.
Kot vi, fantje in dekleta petnajstih let,
na telefonu bi igrice igral
in 6. 4. 1944 namesto pisma
lahko le SMS poslal.

A divjala je vojna in telefonov ni bilo,
zato sem vzel pisma in pot pod noge.
Ko vračal domov sem se, zaslišim grozo,
da gestapo vzel mi je brata, mamó,
niti roke jima ne bom več stisnil v slovo.

Ubili so frenda, obkolili hišo, kaj hišo,
vso vas, me lovili s pištolo in psi čez vso vas.
Partizani ubili so gestapovca dvakrat po dva,
oh, kako Nemce bolela izguba je ta.

Borili smo vsi se, se branil sem jaz,
a bilo jih je 30, vsi okrog nas.

Se skrival in streljal ure sem tri,
a ni mi uspelo več priti iz temne kleti.

Ubili so mene, vzeli v jezi še 25 nedolžnih ljudi,
v spomin nanje v Cezanjevcih le tih spomenik še stoji.

Fantje in dekleta, veselite se vi,
da 74 let pozneje v Sloveniji se v miru živi.



Foto: J. Lamprecht

Miša Makoter

Osnovna šola Janka Ribiča

Cezanjevci, 5. razred

Mentorica: Manja Gospodarič

Vojna za osamosvojitv Slovenije

Nismo je pričakovali,
nismo se je niti bali.
Mislili smo, da ni res,
a nato je šlo zares.

Slišali smo poke,
videli smo tope.
Tresla so se tla
pod težo tanka groznega.

Noben Slovenec ni odšel,
saj dóma si je želel.
To rojstni kraj je moj –
sovraga čaka težek boj.

Polni upa glasovali smo
ZA SAMOSTOJNO SLOVENIJO.
Dekleta, fantje, hvala vam,
da miren je moj vsakdan.

Pia Čarna Vogrinec

Osnovna šola Janka Ribiča Cezanjevci, 5. razred

Mentorica: Manja Gospodarič



Foto: FB

Spomini na vojno

Odkar so ljudje na zemlji, so tudi vojne. Moj prapradedek Martin Salaj iz Črenšovcev je bil vojak v prvi svetovni vojni. Poznam ga s fotografije, ki jo ima moja babica na steni. Vsako leto se ob 1. novembru s starši odpravim na njegov grob. Vedno, ko stojim ob grobovih, razmišljam o ljudeh, ki so tam pokopani, kako so živeli, kakšne so njihove življenjske zgodbe, ali so nam bili v čem podobni.

O babičinem dedku, vojaku iz prve svetovne vojne, se pogovarjajo moji sorodniki in brskajo po vojaških arhivih, da bi prišli do podatkov, kje vse se je bojeval.

Kolikor sem izvedela, je Martin Salaj nekaj let živel v Ameriki, v mestu Chicago. Potem se je vrnil v domovino, se poročil in kmalu zatem bil vpoklican v vojsko. Tam je bil štiri leta in zamenjal je štiri bojišča. Nazadnje je bil na soški fronti. Pravijo, da je bil to največji spopad na slovenski zemlji. Ker je prapradedek znal voziti avto, kar se je naučil v Ameriki, je bil med vojno šofer. Prevažal je ranjence, mrtve vojake, hrano, orožje in opremo za vojsko. Danes še živi njegova najmlajša hčerka Katarina, moja prababica.

Vojak je bil tudi dedek mojega očeta, Štefan Zadravec. Spomnim se ga kot prijaznega starčka, ki se nas je vedno razveselil, ko smo prišli na obisk v Lipo. Vedno je tiho sedel in mnogo razmišljal. Če ga je kdo vprašal, kdaj mu je bilo najslabše v življenju, je dejal, da med vojno, ko so streljali in je bilo okrog njega vse polno mrtvih vojakov. Od cele čete je preživel samo on. Rad je poslušal partizanske pesmi. Po njem se pišem Zadravec. Umrli je pred tremi leti, star skoraj petindevetdeset let. Spomnim se, da so tudi na pogrebu omenili, da je bil vojak in koliko hudega je doživel med vojno.

Moja prababica Katarina je imela za sosede Žide. Nemci jih niso marali in so jih odpeljali nekam daleč, da so jih tam pobili. Prababica je večkrat pripovedovala o tem. Moj stric Bojan Zadravec je o tem napisal knjigo, ki govori o židovskem dečku Vladeku, ki je dan zatem, ko je dopolnil šest let, umrl.

Tudi dedek Mirko mi je včasih pripovedoval o drugi svetovni vojni.

Takrat je bil še majhen deček. Pripovedoval mi je, kako so se skrivali v domači kleti, ko so zunaj letala odmetavala bombe. Večkrat mi je tudi povedal, kako je bil takrat lačen.

Mama in ati pa mi pripovedujeta o vojni, ko sta bila še v osnovni šoli. To je bila vojna za osamosvojitev Slovenije, ko je vojska JLA napadla slovensko zemljo. Vojna je trajala le nekaj dni, nadaljevala pa se je na ozemlju Hrvaške in drugih območjih nekdanje Jugoslavije. Starša sta mi pripovedovala, da so v šoli zbirali hrano, obleke in denar za otroke, ki so bili takrat v vojni.

Vojna je nekaj najhujšega, kar se lahko zgodi. Želim si, da bi se vojne po svetu končale.

Eva Zadavec
Osnovna šola Janeza Kuharja Razkrižje, 5. razred
Mentorica: Bojana Pergar Stolnik



Foto: I. Ternar

Zgodba moje prababice Ane

V nedeljo, 12. decembra 2018, sem opravila intervju z očetovo teto Slavico, ki je pripovedovala o dogajanju med drugo svetovno vojno.

Kdo je bila moja prababica?

Prababici je bilo ime Anika Čeh in je bila rojena 23. 7. 1925 v Andrencih v sedanji Občini Cerkvenjak, kjer je živela z očetom Jožetom in mamo Ano na domačiji, ki so jo kupili, ko so se tja priselili iz Prekmurja.

Kakšna usoda jo je doletela na začetku druge svetovne vojne?

Pred začetkom druge svetovne vojne se je družina Čeh, tako kot več drugih družin iz Prekmurja, Primorske, Bele krajine in drugih delov, priselila na Štajersko, kjer si je kupila kmetijo. Ko so Nemci leta 1941 zavzeli Štajersko, so pristaši Nemcev, tj. domačini, ki so podpirali Nemce, menili, da prišleki na Štajerskem niso dobrodošli, zato so vse priseljene družine želeli od tam izseliti.

Kako so jih izselili in kam?

Nemška vojska jih je zgodaj zjutraj zbudila, prišli so namreč trije oboroženi vojaki in vdrli v hišo, in jim naročila, da morajo v roku ene ure zapustiti hišo. Vzeli so lahko le osnovne stvari, denar, nekaj hrane in oblačila. Vso živino in pridelke pa so morali pustiti. Oče je imel novo kolo, zato je vojake prosil, ali ga lahko odpelje k sosedom, a mu niso dovolili. Zato je kolo odpeljala Anika, vendar so vojaki zagrozili, da bodo pobili vse, če se ne vrne. Anika, ki je bila tedaj stara 16 let, se je hitro vrnila.

V spremstvu vojakov so morali oditi peš v Cerkvenjak, kjer so jih naložili na kamione in odpeljali v Maribor. Iz Maribora so jih v živinskih vagonih z vlakom odpeljali v Bosno, v mesto Drvar. Tam so jih ločno razporedili po hišah domačinov, ki pa niso bili navdušeni nad njimi, saj niti sami niso imeli dovolj hrane, a so jih vseeno morali vzeti pod prisilo. Tam so živeli vse do znamenitega desanta na Drvar. Nakar so jih Nemci preselili na Hrvaško v bližino mesta Vinkovci. Tam so bili porazdeljeni ločno po hišah, kjer so jih hrvaške družine bolje sprejele. Vseeno pa so morali veliko delati, da so si zaslužili za hrano. Družina, pri kateri je bil oče, je veliko pomagala partizanom, tako da je dedek večkrat vozil s čolnom preko reke Save ranjence. Pripovedoval je, da je nekega dne bilo v reki

mnogo mrtvih vojakov, tako Nemcev kot partizanov.

Tam so ostali do pomladi leta 1945. Dedek je tedaj slišal po radiu, da so imeli Nemci velike izgube v Rusiji in da je konec vojne blizu. Tako so se ponoči odločili, da pobegnejo peš na ozemlje bliže Sloveniji. Prišli so v mesto Virovitica, kjer so zaprosili za status begunca. Tamkajšnje oblasti so jim dale prazno romsko barako, kjer so lahko živeli. Nemci so namreč pobili celotno naselje Romov. Z delom na sosednjih kmetijah so si zaslužili majhno njivico, dobili pa so tudi starega konja, s katerim so obdelovali zemljo. Tu so bili do konca vojne. Po končani vojni so se odpravili s konjem in starim romskim vozom domov. S sabo so vzeli vse, kar so imeli, tj. kokoši, tünko, krompir, koruzo ..., saj niso vedeli, kaj jih čaka doma.

Kako je bilo, ko so prišli domov?

Ko so prišli domov, je bil v hiši naseljen nemški ovaduh z družino. Hiša in kmetija sta bili izropani, ostali so brez živine in orodja. Naseljenec se iz hiše ni hotel izseliti in je grozil, da jih bo pobil. Nekaj časa so živeli oboji na kmetiji, nato pa je oče odšel v Maribor in povedal svojo zgodbo. Oblasti so izdale povelje, da se mora naseljenec v roku treh dni izseliti. Neko noč so odšli. Družino so ponoči še nekaj časa ustrahovali domačini nemčurji.

So ostali na kmetiji?

Na kmetiji so ostali, a so morali začeti znova. Po vojni se jim je rodila druga hčerka Katica.

So dobili kakšno odškodnino?

Dobili niso nobene odškodnine, a so bili veseli, da so ostali živi. Prababica je imela status borke.

Nuša Zver

*Osnovna šola Janeza Kuharja Razkrižje, 5. razred
Mentorica: Bojana Pergar Stolnik*

Pripadniki posebne enote milice med vojno prenočevali v Osnovni šoli Razkrižje

Na Osnovni šoli Janeza Kuharja Razkrižje je bila 23. junija 2018 odkrita spominska plošča v spomin na dogodke iz osamosvojitvene vojne za Slovenijo leta 1991. Med osamosvojitveno vojno je v prostorih šole bivala posebna enota milice UNZ Murska Sobota. Območje Občine Razkrižje je bilo v spopadih z JLA precej izpostavljeno, zato velikokrat slišimo zgodbe iz tega časa, kako so vojno doživeli sovaščani.

Pogovarjala sem se z gospo Bojano Podgorelec, čistilko naše šole, in njenim možem Jožetom, ki je bil takrat v šoli hišnik.

Bilo je poletje 1991, šolsko leto se je končalo in začele so se poletne počitnice. Med počitnicami sta čistilki pospravljali in čistili šolo, ko je h gospe Bojani pristopil takratni ravnatelj šole in ji naročil, naj vse šolske dokumente in razne stvari v zbornici pospravi v omare. Razloga za to ni povedal. Tega, da bo kdo bival v prostorih šole, ni vedel nihče od zaposlenih. Gospod Jože, naš nekdanji hišnik, je vsak dan opravil obhod okoli šole. Preverjal je, ali so okna zaprta, vrata zaklenjena, ali je v okolici šole vse v najlepšem redu.

Nekega dne je v prostorih jedilnice zagledal miličnike. Ni bil preveč presenečen, saj se je v državah bivše Jugoslavije, čutila napetost. Vprašal jih je, ali kaj potrebujejo, nato pa odšel. Nihče ni javno govoril ali vedel, kaj se je dogajalo v naši šoli. Vsa šola je bila na razpolago miličnikom posebne enote iz Murske Sobote. V zbornici so imeli kontrolno sobo, v drugih prostorih pa so prenočevali. Vse je bilo zelo skrivnostno, tako da nihče ne ve, koliko časa so uporabljali šolske prostore, kje so imeli prevozna sredstva, ali so v šoli skladiščili orožje.

Gospod Jože je tudi pripovedoval, kako so doživljali takratne dogodke. Po sredstvih javnega obveščanja je bil na Slovenijo napovedan letalski napad. Za šolo je plinska postaja, kjer so bile shranjene jeklenke. S prvim sosedom, ki stanuje za šolo, se je Jože zmenil, da bosta jeklenke odpeljala kam na varno, saj bi lahko ob morebitnem napadu vse eksplodiralo. Tako sta s sosedom jeklenke shranila na varnejše mesto.

Odpeljala sta jih v betoniran prostor, kjer je bil nekoč šolski vodovod. Prostor je bil dovolj oddaljen od šole in sosedov. Čez nekaj dni, ko se je stanje umirilo, sta jih vrnila na plinsko postajo. Takrat za ta podvig ni vedel nihče, kakor tudi ne za bivanje policije v šoli.

Ko je bilo vojne v Sloveniji konec in je vojska JLA zapuščala ozemlje Slovenije, so vsi čutili olajšanje. Po televiziji so sporočili, da se bo vojska mirno umaknila, vendar se naj ljudje vseeno umaknejo na varno. Tako sta moja babica in mama zaprli okna in spustili rolete. Mama je bila takrat stara 17 let. Bila je zelo radovedna, zato sta z babico skozi luknjice v roletah opazovali odmikajočo oklepno kolono, nakar se je nek tank pokvaril. Voznik tanka je obračal cev naokrog, da bi streljal, če bi jih kdo presenetil. Babici ni bilo vseeno, kajti vedela je, da so v hlevu, na dvorišču in sosedovem bregu skriti pripadniki TO. Na srečo so hitro odpravili napako in se odpeljali naprej proti hrvaški meji.

Oklepna kolona JLA je pri naselju Gibina zapustila območje Slovenije. Vojne je bilo v nekaj dneh konec, toda spomini so ostali.

Tjaša Belovič
Osnovna šola Janeza Kuharja Razkrižje, 5. razred
Mentorica: Bojana Pergar Stolnik



Foto: ZPVDS Pomurje

Spominska obeležja ob južni meji pripovedujejo

Ob koncu šolskega leta se učenci veselijo počitnic in brezskrbnih dni. Drugače je bilo 25. junija 1991, ko je Slovenija razglasila samostojnost, saj so se že naslednji dan začeli neprijetni dogodki.

Babica mi je pripovedovala, da so bili dnevi zelo negotovi. Jugoslovanska vojska, ki naj bi branila svoj narod pred napadi, je postala agresor in nevarnost za slovensko državo.

Vasi Gibina so se 28. junija 1991 bližali oklepniki s hrvaške strani. Pripadniki TO in milice so na cesti v Gibini postavili barikado. Skupaj z domačini so na cesto podrli drevesa. Oklepniki z vojsko JLA niso mogli nadaljevati poti. Prišlo je do spopada. Bile so poškodovane hiše, tudi domačinka, ki je bila v bližini spopada, je bila laže poškodovana zaradi izstreljenih nabojev.

Mama in babica sta se umaknili na varno. Odšli sta k znancem na hrib nad vasjo. Dedek in prababica pa sta ostala doma. Na srečo ni bilo nič hudega. Ker oklepniki JLA poti niso mogli nadaljevati skozi naselje Šafarsko, so 29. junija 1991 poskusili priti mimo barikade na Banfiju. Pripadniki TO so jo postavili tudi tam.

Po navodilih, ki jih je objavljal radio, so se mama, babica, prababica in soseda umaknile na varno, stran od ceste in barikad, saj bi bil morebiten spopad življenjsko nevaren za vse v bližini. Bile so v kleti in poslušale streljanje na hribu. Čez nekaj časa je bilo objavljeno, da je nevarnost mimo. Počasi, a malo prestrašene, so se proti večeru varno vrnile domov. Tokrat je bil dedek sam doma.

Naslednji dnevi so bili polni negotovosti, poslušali so radio in spremljali dogodke na televiziji. Bližal se je čas žetve, zato jih je skrbelo, kako bodo pospravili pridelek.

Dogodki so zelo zaznamovali poletje leta 1991. Državljanji so bili zelo odločni, da se borijo za svojo novo domovino, za boljše življenje. Na srečo vseh nas je bilo to doseženo s pogajanjmi.

Danes živimo v miru in zato si moramo vedno prizadevati, da tako tudi ostane. Največja dragocenost je mir in da lahko počneš, kar te veseli.

Luka Podlogar

Osnovna šola Janeza Kuharja Razkrižje, 5. razred

Mentorica: Bojana Pergar Stolnik



O začetku vojne v Sloveniji so poročali tudi tuji časopisi in revije. Naslovnica revije Newsweek z začetka julija 1991
(Foto: A. Šteiner)



O spopadih v Občini Razkrižje med slovensko osamosvojitveno vojno pričata tudi dva tetraedra. (Foto: J. Durič in Google)

Spominsko obeležje, posvečeno Maistrovim borcem v Veržeu

Leta 2018 smo obeležili 100-letnico konca prve svetovne vojne. Praznovali smo tudi 100-letnico Maistrovega zavzetja Maribora in Štajerske.

Rudolf Maister je bil prvi slovenski general v zgodovini našega naroda. Rodil se je 29. marca 1874 v Kamniku. Imel je veličastne brke, koščen obraz in sabljo. Ukvarjal se je tudi s knjigami, pisanjem in slikanjem. V zgodovino se je zapisal z zlatimi črkami. Najbolj je prepoznaven po tem, kako je protestiral z drznimi besedami: »Ne prepoznavam teh točk. Maribor razglašam za posest Države Slovencev, Hrvatov in Srbov in prevzemam v imenu svoje vlade vojaško poveljstvo nad mestom Maribor in vso spodnjo Štajersko!«

Tudi v sedanji Občini Veržej so se ljudje odzvali na generalov poziv in postali borci Rudolfa Maistra. V spomin na pogumne može je bilo ob 100-letnici dogodkov ustanovljeno Društvo Rudolf Maister.

7. oktobra 2018 je bila v sodelovanju Občine Veržej in Društva Rudolf Maister odkrita spominska plošča. Na njej so zapisana imena borcev iz naše občine, ki so se odzvali pozivu in se priključili boju za osvoboditev severnih slovenskih krajev v letih 1918–1919. Na plošči so zapisane tudi odločne besede generala Maistra. Plošča je bila odkrita v zahvalo in večer spomin. Na prireditvi je predsednik Zveze društev Rudolf Maister, gospod Milan Lovrenčič, predal nov prapor predsedniku društva v Veržeu, gospodu Dragu Frasu. V kulturnem programu so sodelovali godba na pihala KUD Muzika Križevci, učenci Osnovne šole Veržej in KD Slavko Osterc. Prireditev se je zaključila s pogostitvijo in druženjem.

Tako spominsko obeležje, posvečeno Maistrovim borcem, ni ravno pogosto.

Ana Zver

*Osnovna šola Veržej, 5. razred
Mentorica: Cvetka Puhar*

ODLOČNIM BESEDAM GENERALA RUDOLFA MAISTRA

»TEH TOČK NE PRIZNAVAM«

SO SE V BOJU ZA OSVOBODITEV SEVERNIM KRAJEV
NAŠE DOMOVINE V LETIH 1918-1919 ODZVALI POGUMNI
MOŽJE IN FANTJE Z OBMOČJA SEDANJE OBČINE VERŽEJ:

AUER ALOJZ

NOVAK JAKOB

BABIČ JOŽE

NOVAK JOŽE

BOBNJAR ANTON

OSTERC ANTON

BOLKOVIČ ANTON

OSTERC JOŽE

FRAS ALOJZ

PRELOG ANTON

FRAS JAKOB

STERNIŠA FRANC

HANŽEKOVICH ANTON

STERNIŠA IVAN

KAPUN ANTON

STERNIŠA JOŽEF

KOVAČIČ FRAN

STRAJNŠAK MARTIN

KOZAR IVAN

SONAJA MARTIN

MILFELNER RUDI

V ZAHVALO IN VEČEN SPOMIN!

VERŽEJ, 7.10.2018 OBČINA VERŽEJ IN DRUŠTVO GENERAL MAISTER VERŽEJ

V zahvalo in večen spomin generalu Maistru in njegovim borcem iz sedanje
Občine Veržej (Foto: Prlekija.net)

Moja domovina Slovenija

Moja domovina se imenuje Slovenija, v njej živimo Slovenci in ljudje drugih narodnosti.

Državo opisujejo kot majhno deželo, ki je podobna kokoši. Je dežela z naravnimi lepotami, kot so gore, reke, morje, gozdovi, mesta in vasi. Ljudje so prijazni.

Seveda so se tudi Slovenci morali boriti za svojo domovino Slovenijo. Zadnja vojna je trajala deset dni, bile pa so tudi smrtne žrtve.

Moj oče je bil takrat star 11 let. Dedek mi je povedal, da so moj domači kraj preletavala vojaška letala. Zato so se skrivali v kleti, ko so jih s sirenami opozarjali na nevarnosti letalskih napadov z bombami. Nekaj časa so bile zaprte tudi ustanove in trgovine. Nekaj ljudi je v vojni za Slovenijo tudi umrlo.

V spomin vsem, ki so sodelovali v vojni za Slovenijo, so v Veržeu postavili spominsko obeležje, ki je v parku ob krožišču. Namenjeno je braniteljem slovenske samostojnosti v osamosvojitveni vojni leta 1991. Postavljeno je bilo 6. junija 2014.

V spomin na dogodke ob osamosvojitvi naše države Slovenije praznujemo 26. decembra dan samostojnosti in enotnosti. Leta 1990 so Slovenci na ta dan glasovali, da želijo živeti v samostojni Sloveniji.

25. junija praznujemo dan državnosti in se tako spomnimo dne, ko je Slovenija postala samostojna država. Praznikov se v naši šoli spomnimo tudi s kulturnimi prireditvami.

Če bi mi tujci zastavili vprašanje, kaj je Slovenija, bi ponosno odgovorila, da je moja domovina, na katero sem ponosna.

Alja Erjavec

Osnovna šola Veržej, 4. razred

Mentorica: Cvetka Puhar



Foto: Google



Foto: Prlekija.net

Lipa samostojnosti na Cankovi

Decembra 2018 sem opravila intervju s Petrom Obalom, udeležencem dogodka ob osamosvojitvi Slovenije v letu 1991.

Kako se spomnite dogodkov poleti 1991. leta, ko je Slovenija postala samostojna država?

Dogodkov ob osamosvojitvi Slovenije se zelo dobro spomnim. Poleti 1991 sem bil predsednik Krajevne skupnosti Cankova in zato me je doletela čast, da sem na Cankovi v parku na izbrano mesto pred množico ljudi posadil lipo samostojnosti.

Ali smo potem postali samostojni?

Po razglasitvi 26. junija 1991 smo postali samostojni, na kar smo bili zelo ponosni.

Ali je osamosvojitve potekala brez težav?

Ta veliki dogodek za nas Slovence ni potekal brez težav.

Katere težave so se pojavile?

Ker smo prej živeli v veliki državi Jugoslaviji skupaj z drugimi narodi, se niso vsi strinjali s samostojnostjo Slovenije.

Kaj je bila vaša naloga takrat ?

Kot predsednik Krajevne skupnosti Cankova sem imel nalogo, da sem po navodilih Teritorialne obrambe organiziral zaščito domačega kraja in pomembnih objektov. Organiziral sem stražo in skrbel za izvedbo.

Ali so ljudje takrat ravnali odgovorno in domoljubno?

Delo, ki smo ga takrat opravili, je bilo narejeno z globoko zavestjo in odgovornostjo slehernega občana po vsej naši domovini.

Na kaj ste najbolj ponosni ?

Najbolj sem ponosen, da živimo v svobodni in srečni domovini. Posebej sem ponosen na to, da sem imel priložnost aktivno sodelovati pri nastajanju samostojne Slovenije.

Živa Obal

*Osnovna šola Cankova, 4. razred
Mentorica: Bibijana Kerec*



Pogled na park v Cankovi (Foto: Google)



V ospredju je lipa samostojnosti. (Foto: Google)

Spominski park »Nikoli več«

Spominski park »Nikoli več«,
zakaj vojn še vedno ni preveč?
Vojna in vojskovanje
vzameta vse nam sanje.
Ko vsak dan televizijo gledamo,
ob novicah o vojnah se spogledamo.

Vse to še vedno v svetu se dogaja,
medtem ko marsikdo odrasel sladko aja.
Politika po celem svetu se pogaja,
rešitev pa skoraj več ne obstaja.
Upam, da ga uniči časa zob
in da trava prerase še zadnjega vojaka grob.

Zarja Zupančič Rous

Osnovna šola Gornja Radgona, 5. razred

Mentorica: Vera Serdt



Foto: Kultprotur.si

Moj domači kraj

Janžev Vrh poseben je,
v njem dobri ljudje žive.
Veliko vinogradov in travnikov ga krasi.

Razgledi so prelepi,
še posebej jeseni,
ko sonce vinograde obžari.
Ko gledam mavrico,
mi spomine budi.

Imeli gostilno smo,
a zdaj je zaprta.
Janžev hram pa še vedno stoji,
nam spomine na našo preteklost budi...
To naš Janžev Vrh je
in prav poseben je.

Ana Plajnšek in Neža Lušanc

Osnovna šola Kapela, 4. razred

Mentorica: Bernarda Roudi



Foto: Google

Vojaška pesem

Fantje in dekleta,
žene in moške,
puško nesejo na rami,
v vojsko pojdejo.

Zdaj puške so zapele:
"Na juriš,
zdaj v napad!"

Zdaj borimo se
za naš slovenski narod,
da svobodno bo zaživel!

A usoda je hotela,
da so morali umreti.

Padli so junaki,
v zemlji zdaj ležijo.
Pregloboko v gozdu spiyo,
da bi predramil naš jih korak.

Magdalena Flac

Osnovna šola Janeza Kuharja Razkrižje, 5. razred

Mentorica: Bojana Pergar Stolnik



Foto: I. Ternar

Naši nepozabni junaki

Junaki so se za domovino žrtvovali
in svoja življenja dali.
Za nas so domače zapustili
in v nebesa stopili.
Ljudje, ki v sebi nosili so zlo,
so ostale ljudi poškodovali hudo.

Naši junaki, babice in dedki,
se dobro so obvarovali,
a kljub temu življenja so dali.
Junaki so najprej ostali brez domov,
nato pa še brez domačih rodov.

Lana Muršič

Osnovna šola Janeza Kuharja Razkrižje, 5. razred

Mentorica: Bojana Pergar Stolnik



Foto: I. Ternar

Svoboda in mir

Želim si svobodo in mir.
Svoboda je nekaj lepega,
mir pa še nekaj lepšega.

Vsi na svetu želimo mir,
a še zmeraj ni tako.
Kje pa je svoboda?
Dajte nam jo!

Toda vseeno je lepša
svoboda, če je mir.
Ko je svoboda, je tudi mir,
ko pa ni svobode, ni pravega miru.

Kako poiskati svobodo, da bi našli mir?
Kaj narediti, ko ni svobode in miru?
Ko si priboriš svobodo,
najdeš v srcu tudi mir.

Naj bo mir za vse ljudi!

Lana Denša

Osnovna šola Kapela, 6. razred

Mentorica: Bernarda Roudi



Foto: I. Ternar

Vojna

Na mestu stojim,
kjer ljudje so se žrtvovali
in v vojno odšli.
Dom so zapustili,
da bi naš kraj branili.

Zelo sem vesela,
da vojne več ni.
Če bi mi to doživeli,
žalostni bi bili.

Žana Ostrc

Osnovna šola Janeza Kuharja Razkrižje, 5. razred

Mentorica: Bojana Pergar Stolnik

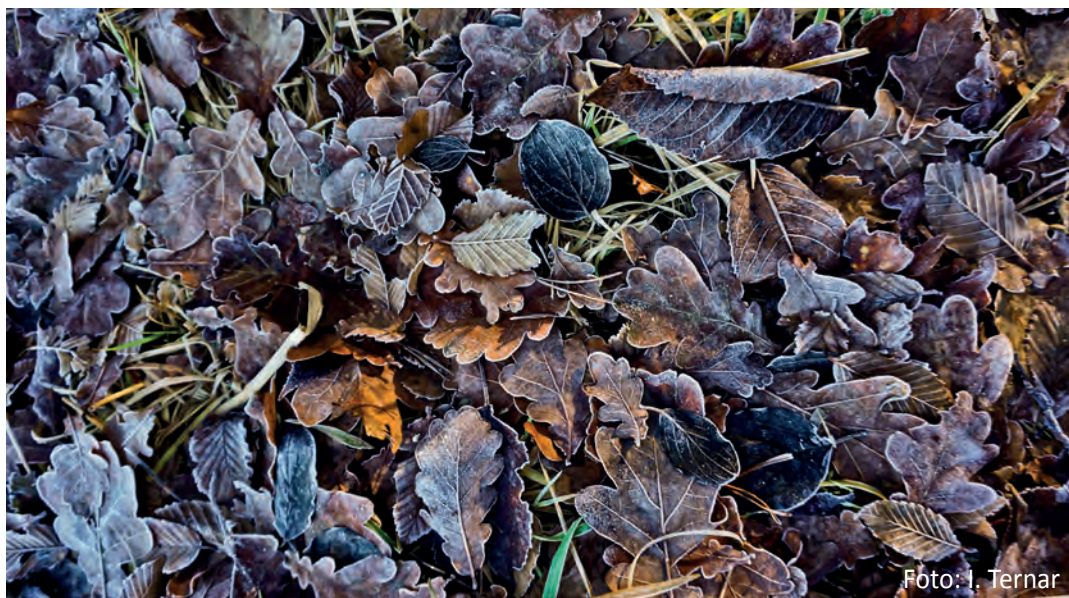


Foto: I. Ternar



Prispevki učencev 7., 8. in 9. razreda osnovne šole

*»Vojna je minila, Mura pa teče naprej...« Tudi mi stopajmo naprej.
Mirno in počasi v upanju, da se zgodovina ne bo ponovila.
(Sebastjan Gomboc, Osnovna šola Sveti Jurij Rogašovci, 9. razred)*

Ob košati lipi spomenik stoji

Hitro mineva čas,
a stara bol še vedno tli.
Kos obdelanega kamna spominja na črni čas,
še vedno ne obmolkne zlobni glas,
glas o krivični vojni,
ki je mnoge prizadela.

Padle so številne žrtve,
čeprav niso ničesar zagrešili;
bili so krivi,
ker so se v napačnem času rodili.

Ko je glas v borbo klical,
nihče ni v strahu obupaval.
Usoda mnogih je zamrla v tistih dneh,
kakor med griči zategel krik,
ko so za orožje poprijeli,
saj zmago svojega naroda so hoteli.

V čast vsem padlim obeležje stoji,
ker se njihova povest še ne sme končati,
ker ne velja zgodovine le obiti
in reči grenki: »Kaj mi mar!«

Iva Štefanec

*Osnovna šola Kajetana Koviča Radenci, 9. razred
Mentorica: Zdenka Šiplič*

Prekmurci skozi čas

»Zgodovino pišejo zmagovalci,« je zapisal Robert Brasillach. Nanjo pa večkrat pozabljamo. Ne vprašamo se, kaj vse se je dogajalo pred davnimi časi. Pozabljamo na čas, ki so ga preživeli naši predniki. Na vse to nas opozarjajo spominska obeležja, plošče in spomeniki. Se kdaj ustavimo ob njih in pomislimo, kaj se zgodilo, ali prižgemo kakšno svečko v spomin? Prav o tem želim razmišljati danes.

11. novembra 2018 smo se ob enajstih spomnili konca prve svetovne vojne, prve velike globalne vojne, ki je trajala nekaj več kot štiri leta. Obsegala je velik del Evrope, Afrike in Bližnji vzhod, kratek čas je divjala tudi na Kitajskem in tihomorskih otokih. Povod za prvo svetovno vojno je bil atentat na avstroogrskega prestolonaslednika 28. junija 1914 v Sarajevu. Prišlo je do politične in diplomatske krize. Oblikovale so se fronte in bojišča. Generali so upali, da se bo vojna končala do božiča 1914, kar se še zdaleč ni uresničilo. Začele so se vojne grozote. Umirali so vojaki, v velikem številu tudi civilno prebivalstvo. Spremljali so jih lakota, pomanjkanje, zaplembe, ustrahovanja ... To je trajalo dolga štiri leta. Potem pa se je tako hitro, kot se je začela, tudi končala, in sicer 11. novembra 1918 ob enajstih.

Veliko vlogo ob koncu prve svetovne vojne je imel Rudolf Maister - Vojanov, slovenski pesnik, general in borec za severno mejo. Njemu v čast in spomin stoji v Maistrovem parku v Ljubljani spomenik, figura konjenika v gibanju, obrnjena proti severovzhodu, proti Mariboru.

V letu, ki prihaja, se bomo spomnili 100-letnice združitve Prekmurja z matičnim narodom v takratno Kraljevino SHS. Ko se je to 17. avgusta 1919 zgodilo, se je zbralo v Beltincih na tisoče Prekmurcev.

Za Prekmurce je bila pomembna pariška mirovna konferenca. Tam je Matija Slavič, teolog, duhovnik in prevajalec, prekmurski narod uspešno izpostavil. Povedal je, da smo zelo delavni in marljivi, da znamo obdelovati polja, gojiti vinsko trto in ohranjati obrt. Opisal je tudi lego Prekmurja, da je Prekmurje del jugovzhodne Madžarske, da leži blizu štajerske meje, med rekami Muro, Rabo, Kučnico in Krko. Glavna prekmurska reka je Ledava, v katero se izliva večina prekmurskih voda. Prekmurci smo potomci Slovencev, ki so se naselili v nekdanji rimski provinci Panoniji. Od tod ime panonski Slovenci. Res so bile močne

te njegove besede! In prav zaradi tega se Prekmurci lahko poklonimo Slaviču. Lepo in pohvalno je, da si Prekmursko društvo general Maister Murska Sobota prizadeva za postavitve spominskega obeležja v čast dr. Matiji Slaviču.

V čast očeta prekmurske književnosti, Štefana Küzmiča, pa je v postavljen spomenik v naši bližini. V Strukovcih v Občini Puconci stoji pred njegovo rojstno hišo. Bil je eden od književnikov, ki si je upal prekmursko besedo približati našemu narodu v času, ko si tega ni upal nihče.

V Bratoncih na pokopališču stoji spomenik, ki ga je leta 1932 zasnoval Jože Plečnik. Postavljen je v čast Štefanu Küharju, publicistu in zbiratelju narodnega blaga. Ne smem pa pozabiti niti na Cankovo. Tam se je rodil dr. Avgust Pavel. Bil je prvi prekmurski znanstvenik, jezikoslovec, literarni zgodovinar, etnolog, pesnik in pisatelj. Leta 1909 je v Budimpešti izdal Glasoslovje slovenskega cankovskega narečja. Bil je kulturni posrednik med Madžari in Slovenci. Sredi cankovskega parka stoji njegov doprski kip, ob katerem je njegova hčerka Judita zasadila vrtnico v spomin na očeta.

Duhovni oče priključitve Prekmurja Sloveniji je Jožef Klekl st. Spomenik njemu v čast stoji v Črenšovcih, kjer je Klekl aktivno deloval.

Kljub vsem prizadevanjem narodov, da do grozot prve svetovne vojne ne bi ponovno prišlo, je leta 1939 z nemško okupacijo Poljske izbruhnila druga svetovna vojna. Ponovno so potekale grozovite bitke. Konec druge svetovne vojne se piše 9. maja 1945. Po Evropi so končno zaplapolale zastave svobode. Temu je sledilo preštevanje žrtev, iskanje pogrešanih, obnova razdejanih mest in življenj. Hitler si je sodil sam, nemška vojska je kapitulirala, orožje je po skoraj šestih letih končno utihnilo.

Tudi na Goričkem in drugod v Prekmurju se je čutil vpliv nemirov druge svetovne vojne. Tu je delovala bolnišnica sovjetske Rdeče armade, ranjenci in domačini so jo poimenovali Mali Monošter. Nudila je pomoč ranjenim vojakom in oficirjem Rdeče armade. Bitko za življenje je tam izgubilo 140 vojakov. Pokopali so jih v Serdici, tik ob Ocincu. Njim v spomin je na tem mestu postavljeno spominsko obeležje, kjer je vsako leto okrog 9. maja spominska slovesnost.

Če gremo naprej, pridemo v Bodonce. Tu je postavljeno spominsko obeležje Filipu Korošcu - Boru, prvemu komandirju prekmurske čete. Obeležje stoji na domačiji, kjer je bil Bor v boju z madžarskimi orožniki težko ranjen.

V Občini Tišina, v gozdu pri Črnskih mejah, najdemo na mestu, kjer so madžarski orožniki 31. marca leta 1945 ubili osem talcev, spomenik NOB v obliki Triglava. To je bilo prvo in na srečo tudi zadnje streljanje talcev v Prekmurju. Spominska plošča vsem padlim v drugi svetovni vojni pa je postavljena na Osnovni šoli Tišina. Pomembno obeležje v spomin na grozote druge svetovne vojne predstavlja tudi Vrt spominov in tovarštva na Petanjcih. V njem rastejo številna drevesa in grmovnice s prizorišč dogodkov iz druge svetovne vojne, iz taborišč in vseh krajev, kjer so se bojevali za mir.



V Črnskih mejah so bili 31. marca 1945, zadnji dan okupacijske oblasti v Prekmurju, ustreljeni talci. (Foto: Google)

Še več je takih spominov in obeležij, ki nas spominjajo na prelito kri naših prednikov, da danes lahko živimo svobodni in v miru. Ne poznam vseh, a sem prepričan, da jih bom še odkril.

Pa še to, Spomenik zmage v Murski Soboti je bil postavljen leta 1945 v spomin na krvave dni bojevanja Rdeče in Jugoslovanske armade proti fašizmu in v znak osvoboditve Prekmurja aprila 1945. Ta spomenik je bil v času Informbiroja obsojen na »smrt«, vendar mu je bilo prizaneseno. Poimenovali so ga socrealistični spomenik, ki še danes stoji, držav, ki sta spomenik postavili, pa ni več.

Ostali so le še spomini na vojno za Slovenijo. O tem sem že veliko

razmišljal in ta razmišljanja zlil na papir, saj me nanjo vežejo čustveni spomini zaradi pripovedovanja mojega očeta, ki je desetdnevno vojno preživel v dežju in blatu pri mostu čez reko Muro na Petanjcih. V tej vojni je Slovenija obranila napad Jugoslavije oz. njene armade in dosegla samostojnost, neodvisnost od SFRJ. To je bil prvi vojni spopad v Evropi po drugi svetovni vojni. Nanjo nas po več kot 25 letih spominjajo številna obeležja in spomeniki.

V naši občini, Občini Rogašovci, stoji takšen spomenik v Nuskovi, ki mu družbo in senco dela osamosvojitvena lipa. V Občini Grad, v vasi Dolnji Slaveči, je bila leta 2015 na gasilskem domu postavljena spominska plošča. Tu je bilo skladišče orožja milice. Spomenik Teritorialni obrambi pa stoji v Kuzmi. Zveza veteranov vojne za Slovenijo in Zveza policijskih veteranskih društev Sever za Pomurje sta postavili spominski plošči v zahvalo in spomin na dejanja v vojni za Slovenijo na Osnovni šoli Puconci. Ne smemo pa pozabiti mosta čez Muro. Tudi tam se ob šumenju reke prikazuje spominska plošča, ki jo je leta 2012 postavila Občina Tišina. Postavljena je vsem braniteljem tega mostu. Med njimi je bil tudi moj oče, zato sem nanj zelo ponosen. Vsakokrat, ko prečkam ta most, se v mislih zahvalim, da je moj oče, z njim pa vsi drugi, ubežal usodnim strelom pušk in da jim samega mostu ni bilo potrebno minirati in porušiti.

Še bi lahko opisoval kraje in obeležja v naši ožji in daljni okolici. Ni jih malo. Mnogo je takšnih ljudi, ki so znali in znajo ceniti tiste, ki so pripomogli k temu, da lahko danes ponosno rečemo, da živimo v samostojni Sloveniji.

»Vojna je minila, Mura pa teče naprej,« je napisano na eni od fotografij v knjigi Spomini ne zbledijo. Tudi mi stopajmo naprej. Mirno in počasi v upanju, da se zgodovina ne bo ponovila.

Sebastjan Gomboc

Osnovna šola Sveti Jurij Rogašovci, 9. razred

Mentorica: Lilijana Hajdinjak Zelko

Spominsko obeležje na Kapelskem vrhu

O spominskem obeležju NOB na Kapelskem Vrhju sem se pogovarjala z Darjanom Mencigarjem, predsednikom ZZB za ohranjanje vrednot NOB Radenci. Predsednik organizacije je od leta 2016, član pa že od leta 2002. Organizacija šteje 77 članov z območja Občine Radenci. Med člani sta samo še dva udeleženca NOB. Poslanstvo združenja je z organizacijo in udeležbo na slovesnostih ohraniti spomin na NOB in prenašati njene vrednote v sedanji čas.

Med številna spominska obeležja, ki so posejana po vsej naši domovini in pričajo o nemirnih, žal tudi krvavih obdobjih slovenske zgodovine, sodi tudi spomenik NOB na Kapelskem Vrhju. Kdaj je bil postavljen?

Postavljen je bil leta 1953, in sicer v spomin na rodoljube iz okoliških vasi, ki so se med drugo svetovno vojno oziroma med NOB uprli nemškemu okupatorju in pri tem darovali svoja življenja. Pobudnik za postavitev spomenika je bil Krajevni odbor Zveze borcev Slatina Radenci, organizacija, ki je združevala preživele veterane NOB.



Foto: M. Mencigar

Dolgo obdobje je za seboj potegnilo tudi marsikaterega člana in le redki so tisti, ki se NOB sploh spomnijo, kaj šele tisti, ki so v NOB sodelovali. Je bil kateri od dveh še živečih udeležencev NOB zaslužen za postavitve spomenika?

Od takrat je preteklo kar nekaj let in nihče od tistih, ki so bili zaslužni za postavitev spomenika, ni več med živimi. Maloštevilni so že tudi tisti, ki so še osebno poznali katerega od partizanskih borcev oziroma ustreljenih talcev, ki jim je spomenik posvečen. Mimoidoči, ki postojijo pri spomeniku, lahko preberejo v marmor vklesana imena 13 partizanskih borcev in 26 talcev, domačinov z območja Občine Radenci, ki so padli v boju za svobodo. Večina jih je umrla v cvetu mladosti.

Rojaki, ki so se borili z vso močjo, da bi obranili našo domovino, so za to morali marsikaj pretrpeti. Zagotovo je spomenik obeležje, s katerim smo jim izkazali zahvalo in čast. So se borci bojevali le na območju naše občine in ali obstajajo viri, iz katerih bi lahko razbrali takratno delovanje posameznikov?

Skoraj vsa imena, izpisana na spomeniku, lahko zasledimo tudi v knjigi zgodovinarja Draga Novaka z naslovom Prlekija v drugi svetovni vojni. V knjigi je navedena tudi lokacija njihove smrti. Nekateri so prelili svojo kri za domovino celo na tujih tleh in samo peščica na tleh domače občine, kajti med drugo svetovno vojno na območju naše občine organiziranih partizanov, ki so se z orožjem borili proti okupatorju, skorajda ni bilo. Razmere česa takega niso dopuščale. Naši kraji so bili preobljudeni, da bi lahko nudili varno zavetje partizanskim enotam. Zato so se narodnozavedni domačini vključevali v partizanske enote, ki so delovale v odmaknjenih predelih zahodne polovice Štajerske in Dolenjske oziroma v enote, ki so bile ustanovljene na tujih tleh.

Borci so med pogumnim bojevanjem potrebovali hrano, podpornike in kdaj pa kdaj tudi prenočišče. So jim to nudili takratni domačini? Morda kdo od podpornikov še živi?

Številni domačini, skriti pred očmi okupatorja, so delovali kot člani oziroma podporniki Osvobodilne fronte, organizacije, ki je ljudi popeljala v boj proti okupatorju. Niso se borili z orožjem, vendar so širili njene ideje, zbirali hrano in drugi material za partizane ter izvajali manjše sabotažne akcije, npr. podiranje tabel v nemškem jeziku, rezanje telefonskih kablov, sabotaže na okupatorjevi infrastrukturi itd. Na Janževem Vrhu še danes živi 97-letna Alojzija Zver, ki je med vojno sodelovala s člani OF, jim nudila hrano in po potrebi prenočišče.

Seveda so bili naši borci neizmerno iznajdljivi in slišala sem že za t. i. bunkerje, ki so si jih postavljali v času NOB.

Med vojno so uporniki izkopali tudi nekaj bunkerjev, kjer so se skrivali pred okupatorjem. Znan je bil denimo bunker v bližini Slanove domačije na Radenskem Vrhju. Okupator je upornike neumorno zasledoval in žal mnoge tudi izsledil. Zgodaj spomladi 1945 je denimo izsledil skriti bunker v Hrastju Moti in z njim žal tudi mnoge domačine, ki so sodelovali v upor. Kaznovani so bili v najboljšem primeru z zaporom, nekateri pa so bili ustreljeni kot talci, kar naj bi imelo zastraševalen učinek na prebivalstvo.

Kdaj so se nemški vojaki začeli umikati iz naše občine in kako se je vse pravzaprav končalo?

Upor proti okupatorju je bil najintenzivnejši v drugi polovici vojne oziroma v letih 1944 in 1945. Toda okupatorjev pritisk je bil neusmiljen vse do zadnjega, tj. do 8. maja 1945, ko so našo občino zapustile zadnje okupatorske enote.

Koliko takratnih borcev je izgubilo življenje v boju z okupatorjem?

V boju za svobodo je padlo 39 naših nekdanih občanov. Od njihove smrti je preteklo že veliko časa. Kmalu med nami ne bo več nikogar, ki bi se jih neposredno spominjal. Toda kamniti spomenik na Kapelskem Vrhju, oblikovan kot odprta knjiga, bo še naprej neumorno pričal o njihovem žrtvovanju.

Bi želeli še kaj povedati?

V zvezi s spomenikom velja še dodati, da ga bo nekoč v prihodnosti treba dopolniti z vsaj še štirimi imeni padlih borcev oz. talcev, ki na njem niso navedeni. Gre za ljudi, ki so bili domačini oziroma so med vojno živeli in delali na območju naše občine. To, da niso bili navedeni na spomeniku, niti ni tako čudno, saj je popis vojnih žrtev, kar velja za celotno Slovenijo, potekal zelo počasi in še danes ni povsem končan. Glede na to, da so borci NOB morali delovati tajno, se za marsikoga ni vedelo, kje je bil, kje se je boril, kje se je skrival, za mnoge pa se ne ve, kje so padli.

Gospod Darjan Mencigar, najlepša hvala za iskren in izčrpen pogovor.

Sama pa dodajam, da je Fani Okič, ena od partizanskih pesnic razmišljala takole: »Nihče ni hotel sovraštva in kletve, požganih domov, uničene žetve, solza in grobov. Branili smo polja, branili gozdove, branili smo mesta, branili vasi, umirali smo za bodoče rodove, za tiste, ki bodo, ki jih še ni.« Iz vse te krvi pa se je rodila svoboda, največja dobrina.

Kaja Rihtarič

Osnovna šola Kajetana Koviča Radenci, 9. razred

Mentorica: Zdenka Šiplič



Foto: I. Ternar

V spomin Mariji Rožman

Kmalu bomo obeležili 74. obletnico smrti Marije Rožman in odločili sva se, da bova raziskali njeno preteklost, saj ena izmed naju pozna tudi njene sorodnike.

Marija Rožman, poznana tudi po imenu Micka, je bila rojena 8. 8. 1923 v Policah, kjer so bili njeni starši mali posestniki. Rožmanova družina je bila narodno zelo zavedna, zato so ilegalci hitro našli postojanko v njihovi hiši. Zaradi okupatorjevega terorja je bilo zelo težko najti prostor za mladinske sestanke. Rožmanova družina pa se je upala žrtvovati.

Marija je postala celo sekretarka mladinske organizacije v Policah. V njej je zbrala zavedno poliško mladino. Na sestanke je prihajal tudi Franc Novak, ki je pozneje odšel v ilegalo. Predal se je Nemcem in izdal Marijino družino, s tem pa tudi celotno mladinsko organizacijo.

Okrog 20 podivjanih kozakov je zgodaj zjutraj kritičnega dne obkolilo Rožmanovo hišo v Policah in aretiralo več članov organizacije, med njimi so bile Tilika Strah, Olga Vajngerl, Lizika Paluc, Marija Rožman in njena sestra Ivanka. Prizanesli pa niso niti njunim staršem, saj so zaprli tudi njih. Oče Ivan je umrl v taborišču Dachau 21. 5. 1945, mati Marija in sestra Ivanka pa sta se pozneje vrnila iz mariborskih zaporov.

Dva izmed kozakov pa Marije nista odpeljala v njihovo bazo v Kunajevelem gradu na Noričkem vrhu, pač pa v črešnjevski gozd. Vlekla sta jo s konjem, jo posilila in kruto mučila do smrti. Umrla je 20. 2. 1945, skoraj tik pred željeno osvoboditvijo. Takratne nemške oblasti so omogočile, da je bilo njeno truplo prepeljano na pokopališče v sedanjo avstrijsko Radgono. Šele po treh dneh je bil omogočen njen pokop v družinski grob na radgonskem pokopališču. Pogreba se je lahko udeležil le 14-letni brat, saj so bili ostali aretirani.

Napotili sva se do njene sestre Ivanke, ki nama je povedala njeno zgodbo. Iz pripovedovanja sva razbrali, da je ta dogodek zelo zaznamoval družino in ji pustil grozno bolečino. Izvedeli sva tudi, da so Mariji postavili spomenik, h kateremu sva se tudi odpravili. Na spomeniku, ki je bil odkrit na mestu zločina 29. 11. 1957, je zapisano: »In tu ležiš s krvjo oblita, ubil te krvoses je Vlas, iznad tebe svetloba se svita, vse dala si za novi čas.«



Spominsko obeležje stoji na kraju, kjer je okupator ubil Marijo Rožman.
Odkrito je bilo 29. 11. 1957. (Foto: A. Misja)

Ob tem spomeniku priredijo vsako leto tudi komemoracijo. Ob 70-letnici Marijine smrti, leta 2015, so spomenik obnovili. Na internetu sva izvedeli tudi, da se je po drugi svetovni vojni vse do leta 1991 Osnovna šola Stogovci imenovala po Mariji Rožman, v Gornji Radgoni pa je po njej poimenovana ulica, in sicer Ulica Marije Rožman.

Alina Misja in Julija Vogrinec
Osnovna šola Kapela, 9. razred
Mentorica: Alenka Kozar

Spominsko obeležje ob Muri

Nekega dne sem šla z bratrancema, babico in teto na sprehod v Babji ložič. Tam smo si ogledali obeležje, ob katerem se je babica spomnila dogodka ob koncu druge svetovne vojne, ko so Nemci ob Muri ubili dve njeni sestrični.

Babica se spomni, da so ji starši pripovedovali o tem dogodku, ki se je zgodil pet let pred njenim rojstvom, torej leta 1945. Tega leta so Nemci prišli k družini Šnajder iz Zasavec. Prišli so zaradi soseda, ki je povedal Nemcem, da naj bi v skednju imeli bunker, v katerem naj bi bili skrivači, ki se niso hoteli boriti v vojni. Nemci so bunker odkrili, toda skrivačev v njem ni bilo. Našli so literaturo, gradivo, letake ... Očeta Antona so na dvorišču pred vsemi ustrelili, njegovo ženo Alojzijo in njune otroke, Marijo, Frančiško in Ivana, pa odpeljali v zapor v Ljutomer. Alojzijo in Ivana so čez čas odpeljali v mariborski zapor. Tam je Ivan moral delati izven zapora kot ostali možje, Alojzija pa je ostala v zaporu. Ko so bombardirali mariborski zapor, je Ivan pobegnil in šel peš iz Maribora v Hermance. To je približno 60 kilometrov. Ko je prišel domov, so ga preoblekli v žensko in takšen se je skrival do konca vojne.

Medtem so v Ljutomerskem zaporu Frančiško in Marijo grozno mučili. O tem je pripovedovala babičina teta Pavla, ki jima je v zapor prinašala hrano. Videla je, da je imela Frančiška modrice in rane po vsem telesu. 2. 4. 1945 sta dva vojaka odpeljala vse zapornike do Mure. Vso pot so zaporniki molili rožni venec. Pri Muri so jih z žico zvezali v pare. Po enega iz vsakega para so ustrelili, da je padel v Muro in potegnil drugega v



Spominsko obeležje ob Muri (Foto: B. Božič)

vodo, da se je utopil. Bilo jih je 20. Sedaj je tam postavljen spomenik, ki nas opominja, kaj se je zgodilo. Spomenik so postavili leta 1955, torej deset let kasneje.

Imena žrtev poboja 2. aprila 1945 so zapisana po občinah. Frančiška in Marija Šnajder sta zapisani pri žrtvah iz Občine Ormož.



Imena žrtev iz občin Ljutomer in Ormož
in ime Američana (Foto: B. Božič)



Imena žrtev iz Občine Gornja Radgona
(Foto: B. Božič)

Ko je bilo vojne konec, se je mama Alojzija vračala z vlakom domov iz Maribora. Ni vedela, kaj se je zgodilo z njenimi otroki. Na vlaku je srečala znanko, ki ji je povedala, da so njeni hčerki ustrelili. Bila je zelo žalostna, pretresena, jokala je vso pot do doma.

Moja babica se še zdaj z žalostjo spominja tega dogodka, ki je vključeval njeno družino. Ta pripoved se mi je zdela zanimiva, čeprav je žalostna. Življenja so vzeli nedolžnim ljudem tik pred koncem vojne, kar je še bolj pretresljivo. Ta spomenik je v opomin vsem nam, da so tu bila vzeta življenja navadnih ljudi. V Babjem ložiču pa se skrivajo še druge zgodbe, saj tam stoji tudi lesen križ. Ne želim si, da bi se kaj takega v prihodnosti ponovilo, saj je svoboda največja sreča.

Miha Božič

*Osnovna šola Ivana Cankarja Ljutomer, 7. razred
Mentorica: Metka Ohman*

Spominsko obeležje Nikoli več

Mir si vsi želimo,
a mnogi ga ne doživijo.
Državi dve se spreta
in vpleteta pol sveta.
Tako se vojna začne,
in mir v svetu se podre.
Vsi ljudje bežijo,
saj si mir nazaj želijo.
Streljajo vsi vseprek,
da razlega se vonj okrušenih opek.

«Danes so dovoljene sanje. Jutri je nov dan,» so velikokrat ponovljene besede. Vojna je hujša od naravne nesreče, nočna mora mnogih generacij, grozote, ki si jih mnogi ne moremo predstavljati. Začne se kot strela z jasnega in udari s polno močjo. Vojna spre ljudi, uniči osnovne moralne vrednote, človek postane človeku volk. Še huje: brat ubija brata, oče sina, sin mater... odvisno od tega, kdo koga prepriča in kdo komu sledi.

Moja generacija pozna strahote vojne iz medijev. Mladi si vojne ne želimo, zagovarjamo mir in vrednote, kot so svoboda, ljubezen in spoštovanje. Zgodbe iz vojn, ki so se dogajale v preteklosti, naj v njej tudi ostanejo. Ostanajo pa naj tudi v spomin in opomin vsem nam, ki nam je bilo prizaneseno življenje pod pritiskom nenehnih zvokov siren, ki so pomenile katero izmed nevarnosti, ki jih prinašajo vojni spopadi. Zgodovina vojn naj nas razsvetljuje, veselimo se barvite prihodnosti v miru in ozirajmo se nazaj samo toliko, da se dovolj pogosto spomnimo: »Nikoli več!« Preteklosti ni mogoče spreminjati, žal ne obstaja brisalec zgodovine, mogoče pa je vplivati na potek dogajanj v prihodnosti. S pravilno vzgojo in ljubeznijo do življenja lahko vsi skupaj gradimo zgodbo srečne prihodnosti.

Tudi mi smo priča posledici vojn. Dnevno se srečujemo s temami o beguncih, ljudeh, ki morajo zaradi vojn zapustiti svoje domove. Mnogim

porušijo ali razstrelijo domove in jih pošljejo neznano kam, v tuje države po novo življenje, kjer vladata mir in svoboda. Takšnim ljudem je treba pomagati in jih ne zavračati, kot poskušajo nekateri najglasnejši v naši okolici. Treba je ločiti zrnje od plevla in nikoli ne smemo pozabiti, da bi na njihovem mestu lahko bili mi, večina se nas namreč sploh ne zaveda, kakšno srečo imamo, da smo rojeni v tako lepi, miroljubni in urejeni državi, v kateri vladata mir in svoboda.

K ozavešcanju, kako pomemben je mir, prispevajo tudi sporočila spominskih obeležij. Napis »Nikoli več« na obeležju v mojem mestu je majhen, vendar z velikim sporočilom. V Sloveniji smo grozote mednarodne in »bratske« vojne že izkusili. Ti, ki potuješ tukaj mimo, postoj in povej: »Nikoli več ne tukaj ne pri sosedu in ne kje drugje.«

Ana Kosmajer Marovič

Osnovna šola Gornja Radgona, 9. razred

Mentorica: Tatjana Šebjanič



Opozorilo na plošči ob spominskem obeležju v Gornji Radgoni, ki ga nikoli ne bi smeli spregledati. (Foto: D. Mauko)

Spominski park nas opominja

Na šolskem dvorišču Dvojezične osnovne šole I Lendava se nahaja spominski park. Odločila sva se, da napiševa sestavek o njem. Morala sva raziskovati. Pri tem nama je z nasveti pomagala učiteljica zgodovine.

Spominski park je posvečen žrtvam druge svetovne vojne in žrtvam po koncu druge svetovne vojne v Lendavi in njeni okolici. Park je bil urejen junija 2010. V njem so postavljena naslednja spominska obeležja: Sárvár 1942, Auschwitz 1944 in Filovci, Hrastovec 1945.



Foto: Google

Odločila sva se, da vsako obeležje na kratko predstaviva.



Foto: J. Baligač

Obeležje Sárvár 1942

Sárvár leži na Madžarskem v Železni županiji ob reki Rabi. Madžarski okupator je 22. in 23. junija 1942 iz dolnjelendavskega okrožja v internacijsko taborišče Sárvár odpeljal 587 (po nekaterih podatkih 589) Slovencev, večinoma kolonistov iz Slovenskega primorja, ki so se v te kraje naselili po prvi svetovni vojni.

Taborišče je bilo v opuščeni tovarni umetne svile. Obdano je bilo s tri metre visoko ograjo iz bodeče žice. Bivalnim zgradbam so rekli barake. Skoraj vse so bile brez oken in gretja. Tla so bila poksod betonska razen v eni baraki. V njih so bili pogradi iz neobdelanih desk.



Foto: I. Kolenko



Foto: J. Baligač

Obležje Auschwitz 1944

Spomladi 1944. leta se je tudi v našem mestu odigrala drama, v kateri so okupacijske oblasti izvedle "Endlösung – končno rešitev" oziroma iztrebitev Židov tudi v Dolnji Lendavi.

Ljudi so izbrisali z obličja zemlje ... niso pa mogli izbrisati njihovih dejanj in obstoja. Živijo naprej v spominih in zgodovini našega mesta¹. 26. aprila 1944 so jih deportirali v nacistično koncentracijsko taborišče Auschwitz na območju Poljske.

Večina lendavskih Židov je bila usmrčena 21. in 22. maja 1944 v plinskih celicah, nekateri so še pred prihodom oziroma med potjo v Auschwitz naredili samomor, drugi pa so umrli v delovnih taboriščih. Židovska skupnost v Lendavi danes ne obstaja več.

¹ Vir: Mirjana Gašpar in Beata Lazar, 1997. Židje v Lendavi/A lendvai zsidóság, Lindplast, Lendava, str. 126.

Po podatkih iz knjige Židje v Lendavi (Mirjana Gašpar, Beata Lazar, str. 126) je bilo iz Lendave 26. aprila 1944 odpeljanih v Auschwitz 132 oseb, 119 odraslih in 13 otrok, preživelo jih je le 23.



Foto: Google

Obležje Filovci, Hrastovec 1945

Po koncu druge svetovne vojne, 9. in 10. julija 1945, je jugoslovanska oblast v taborišče Hrastovec internirala 558 prekmurskih Madžarov. Po treh tednih so za delo sposobne prepeljali v taborišče Strnišče pri Ptuj (Sterntal). Konec junija je v taborišču Hrastovec izbruhnil tifus, zato so domov poslali 31 otrok. Ostali so odšli domov konec septembra. Madžarski interniranci so bili nastanjeni tudi v Filovcih.



Foto: J. Baligač

V vseh opisanih taboriščih so ljudje živeli v težkih, neznosnih razmerah. Umrli so zaradi pomanjkanja hrane, podhranjenosti, izčrpanosti ... Bilo jih je strah. Težko si predstavlja, da so to doživljali tudi otroci.

Učijo nas, da je zgodovina učiteljica življenja. Želiva si, da se taka grozodejstva ne bi nikoli več zgodila. Lepše je živeti v miru, strpnosti in medsebojnem spoštovanju.

Jure Baligač in Klemen Slavin

Dvojezična osnovna šola I Lendava, 7. razred

Mentorica: Magdalena Bohnec

Spomini na osamosvojitveno vojno

Intervju z Zlatkom Erlihom

V Gornji Radgoni je od 28. junija do 3. julija potekala slovenska osamosvojitvena vojna. Opustošen je bil velik del mesta in nekaj ljudi je izgubilo domove. SFRJ ni dopustila, da bi se Slovenija osamosvojila, zato je Jugoslovanska ljudska armada prišla na mejo tudi na radgonskem območju. Ta vojna je na območju Slovenije terjala 76 žrtev, 19 na slovenski strani, 45 vojakov jugoslovanske armade in 12 tujih državljanov.

Kaj pa se je takrat dogajalo z občani Gornje Radgone? Kam so se zatekli ljudje, ki so izgubili svoje domove? Na ta vprašanja nam bo odgovoril eden od takratnih funkcionarjev v Gornji Radgoni, Zlatko Erlih.

Kaj ste delali takrat, ko je Jugoslovanska ljudska armada prišla v Radgono?

Takrat sem bil podpredsednik Izvršnega sveta Občine Gornja Radgona.

Kje ste prebivali med desetdnevno vojno?

Najprej smo prebivali doma na Vrtni ulici, nato smo se bili primorani zaradi streljanja in detonacij v mestu premestiti v Kajuhovo ulico v Črešnjevce, ko pa so letala raketirala pri Avtoradgoni, današnjem Arcontu, smo se ponovno premestili, tokrat k prijateljem na Janžev Vrh.

Ali je takrat, ko je jugoslovanska armada prišla v Gornjo Radgono Teritorialna obramba čakala na obrobju Radgone?

Da, po mestu in na obrobju mesta so 28. junija 1991 bili razporejeni vojaki Teritorialne obrambe in milica, vendar do spopada z vojaki jugoslovanske armade ni prišlo. Ko je armadni konvoj pripeljal v mesto, je tam skupina mladih Radgončanov z molotovkami napadla tovornjake s strelivom. Naboji, granate in drugo je eksplodiralo in armadni vojaki so začeli streljati kot na manjši fronti. Pri tem je bil ustreljen pisatelj Ivo Svetina. Zatem so armadni vojaki z oklepniki zasedli mejni prehod.

Ali je armada imela točno določeno tarčo, ki naj bi jo zadela?

Jugoslovanska armada je bila naš t. i. sovražnik, ker je napadla naše mesto in želela zavzeti mejni prehod. Končno je na mejni prehod tudi prišla, pri tem je prišlo do žrtev, poškodovanih je bilo več objektov in uničena vozila. Ko so armadni vojaki 28. junija prispeli na območje, kjer

je danes park pred mostom ob Muri, so se razporedili s tanki. 2. julija pa je prišlo do spopada in začeli so streljati tudi po mestu in bregovih, kjer so bili razmeščeni teritorialci in miličniki. Zadeli so tudi cerkveni zvonik in ga zrušili. Z letali so raketirali še nekaj hiš in nekatere so do tal pogorele.

Kako je izgledala Gornja Radgona po vojni?

Bila je precej razrušena, veliko hiš je bilo poškodovanih, nekateri ljudje so ostali brez doma, ker so njihove hiše zgorele do tal ali pa so bile tako poškodovane, da jih je bilo treba popraviti.

Kakšna je bila vaša vloga v vojni?

Bil sem podpredsednik Izvršnega sveta Občine Gornja Radgona in moral sem skrbeti za to, da so ljudje, predvsem pa borci, imeli v tem času prehrano. Ko smo se premestili na Janžev Vrh in se je tja preselila tudi kuhinja, smo morali urediti nabavo kruha, pa tudi make od drugod, da se je lahko pekel kruh in je bila naša vojska oskrbljena. To je bila moja vloga v vojni. Ko je bila končana, pa smo sprejemali številne ljudi in novinarje iz najrazličnejših krajev sveta. Spomnim se finskega novinarja, ki mi je kasneje poslal objavljen članek, kjer sem bil fotografiran na pogorišču hiše na grajskem hribu. Spomnim se tudi evropske delegacije, ki je bila pri nas v vlogi mirovnih posredovalcev. V tistem obdobju je bilo veliko obiskov, ljudje so prihajali iz tujine, nekateri so donirali sredstva, dajali denar in ga namenjali neposredno posameznikom, ki so bili oškodovani v vojni in izgubili veliko stvari. Nekateri so dajali denar, da se je Radgona lahko obnovila. Radgona je bila po vojni obnovljena, tako da velikih posledic ni bilo več videti. Dobili smo nov cerkveni zvonik in to je bila takrat neka posebnost, saj so iz Avstrije pripeljali specialno dvigalo, da bi zvonik namestili na cerkev. Zvonik je bil že pripravljen in oblečen z bakrom, da so ga potem dvignili z dvigalom. To je bil poseben dogodek za Gornjo Radgono, ki se ga ne vidi vsak dan.

To ni bilo tako dolgo nazaj, kakšni so vaši spomini?

Takratne dogodke sem precej izbrisal iz svojega spomina, saj se tega časa ne spominjam preveč rad, ker sem moral takrat z družino oditi in nismo vedeli, ali se bomo lahko vrnili. Niti nismo vedeli, ali bo ostala hiša naših sorodnikov cela glede na to, da so priletela reaktivna letala in raketirala barikado pri Avtoradgoni.

Kam so se ostali meščani zatekli pred vojno?

Veliko ljudi je ostalo doma, nekateri so bili v tistem delu Radgone, kjer je bila sovražna vojska in kjer je v vmesnem času prišlo tudi do streljanja. Potem so posredovali Rdeči križ in gasilci ter reševali prebivalce, ki so

bili še tam. Rdeči križ je te ljudi evakuiral, veliko ljudi pa se takrat iz Radgone ni odselilo, saj se je situacija v enem tednu umirila in vojska se je 3. julija umaknila iz mesta.

Preden so prišli vojaki z oklepniki, je bilo zelo napeto in vedelo se je, da se bo nekaj zgodilo. Izvršni svet je že pred tem imel seje in se srečeval z odgovornimi v Teritorialni obrambi, na občini pa smo se sestajali tudi ob enih ali dveh zjutraj. Vem, da sem se takrat s kolesom vozil mimo karavle in nisem vedel, ali me bo kdo »poknil« ali ne. Bilo je zelo neprijetno, človek se na nek način boji take situacije, saj ne veš, ali si že tarča in te bodo v naslednjem trenutku »pospravili«. Tega ne doživljaš vsak dan in tega si niti nihče ne želi. Čeprav je bila vojna v Sloveniji kratka, je bila zame negativna izkušnja, zato sem jo potisnil precej v ozadje in se o tem praktično ne pogovarjam več.

Lana Križan Erlih in Maša Hovnik Husar

Osnovna šola Gornja Radgona, 8. razred

Mentorica: Tatjana Šebjanič



Foto: Google

Pot do svobode

V hiše so vstopili,
ukaze izvršili.
V taborišča so jih preselili,
k delu jih prisilili.

V vrstah so stali prezebli in lačni,
na svobodo so nestrpno čakali.
Pot do svobode so hoteli ubrati,
ne pa v ujetništvu pristati.

Solze po licih otrokom so tekle,
mame težke vozove so vlekle.
V tišini odjeknil glas je strela,
še zadnjič ptica je poletela.

Zdaj spomini ostajajo,
solze z njimi odhajajo.
Zdaj vladajo naj mir in svoboda,
ljubezen, čistost in zvestoba.

Saša Farič

Osnovna šola Kapela, 9. razred

Mentorica: Alenka Kozar



Nepozabljeni

Svet že s snegom je obdan,
a nihče ne pozablja tisti dan,
ko se vojna spremenila je v mir,
ko končal se je nemir.

Vsi so jih preganjali
in duše njihove zanemarjali.
Danes nihče več ne trpi
kot ljudje tiste dni.

Veliko je grobov,
datum smrti negotov.
Črke zabrisal je čas,
še vedno ni pozabljen njihov glas.

In zapel je zvon
njim v slovo.
Poln bolečin
ostaja spomin,
obstaja praznina,
samo molk in tišina.

Katja Slekovec

Osnovna šola Kapela, 9. razred

Mentorica: Alenka Kozar

Kaj bi dal, da bil bi mir

Kaj bi dal, da bil bi mir?
Ves svoj denar, če bo treba.
Se moram izseliti iz vasi,
iz svoje domovine?
Ne, zdaj v svobodi živim.

Še zdaj se spomnimo groznih časov,
ko ni bil poznan ne mir in ne pravica za človeka.

Še vedno se nekateri sprašujejo,
zakaj je moralo priti do krvavih in nasilnih vojn,
ki niso imele smisla.
Ljudje so takrat umirali zaman.

Toliko vprašanj ostalo je neodgovorjenih,
a veliko dejanj nepozabljenih.
Zato hvala tistim,
ki niso obupali v boju za mir.

Alina Gorza

Osnovna šola Kapela, 9. razred

Mentorica: Alenka Kozar



Moj stric partizan

Samo en dan v letu
se spomnimo na vas,
ki v hudih bojih
ste življenje dali za nas.

Tudi moj stric je bil partizan,
za svojo pravico se je boril,
da bi iz naše zemlje
sovražnike spodil.

Spominsko ploščo tam nekje ima,
v dolini, kjer je kri prelil,
za svobodo je življenje dal,
da naš narod bi osvobodil.

Za svobodo ste umrli,
mi pa mislimo na vas,
saj padli ste v boju
in iz trpljenja rešili nas.

Zato jim zdaj,
postavimo mlaj,
naj zastave plapolajo,
v vetru se igrajo,
z nami proslavijo
in spominska obeležja za vedno ohranijo.

Leon Bagari

*Osnovna šola Kuzma, 9. razred
Mentorica: Irena Grašič Arnuš*

Ogled po mestu

Tako kot vsako leto sem se tudi lansko leto odpravila na turistično vodenje po Gornji Radgoni. To poteka med poletnim sejmom AGRA, saj je tedaj največ turistov. Za velik del turistov in obiskovalcev so zaslužne radgonske penine, nekaj manj pa kulturne znamenitosti.

Tokrat smo se sprehodili po mestu in si ogledali zbirko v Muzeju Špital, nato pa smo se odpravili še do radgonskega gradu. Nazaj grede smo šli mimo Aleje velikih in mimo vinskih kleti. Pomislila sem, da to ni nič posebnega. Lahko bi vključili še kakšne kipe, npr. kip ob križišču, posvečen NOB. Ko smo se vrnili do kraja, kjer se zbirajo skupine, torej do vhoda v sejmišče, sem zagledala plakat, na katerem je pisalo, da poteka nekakšen natečaj in da je potrebno predlagati idejo za voden ogled. Najboljša ideja bo nagrajena s tem, da bo uresničena in da bo tisti, ki je idejo dal, lahko vodil ogled Radgone. Pomislila sem na svojo idejo o vodenem ogledu k spomeniku NOB in okolico. Tudi pri kužnem znamenju bi se lahko ustavili. Stopila sem k tajnici, saj naj bi ta zbirala ideje. Ko sem ji povedala o svoji ideji, je bila navdušena in mi je dejala, da je to zelo izvirno, saj so vsi drugi predlagali samo muzej, grad in cerkev ... kar pa ni ravno zelo izvirno. Gospe sem še povedala, da bi lahko šli na ogled drugih spomenikov, kot je tudi spomenik Manka Golarja, nato pa sem se poslovila.

Rezultati naj bi bili razglašeni čez eno uro, zato sem se še sprehodila po sejmu. Ko je končno minila ura, sem čakala na rezultate. Prejela sem klic, s katerim so me obvestili, da je moja ideja zmagala in da bo predstavljena jutri. Tedaj me je prešinilo, da bo za dobro predstavitev potrebno veliko dela. Morala bom urediti stojnico, prodati vsaj nekaj kart in sama voditi obiskovalce. Nemudoma sem šla domov. S tajnico sva se zmenili, da bom vodila skupine do 30 ljudi, za posamezno vodenje pa bo na razpolago 45 minut. Vstopnice bodo stale 4 evre na osebo. Pripravila sem si že govor, stojnico in vse potrebno.

Naslednji dan sem na sejmišču našla prosto stojnico čisto ob vhodu in začela prodajati vstopnice. Na začetku se nihče ni nameraval ustaviti. Nato pa je končno prišla starejša gospa, ki jo je zanimal ogled spomenikov. Zmenili sva se, da bo prišla v prvo skupino, ki krene ob desetih. Za njo je prišlo še nekaj ljudi, tako da sem bila s številom kar zadovoljna.

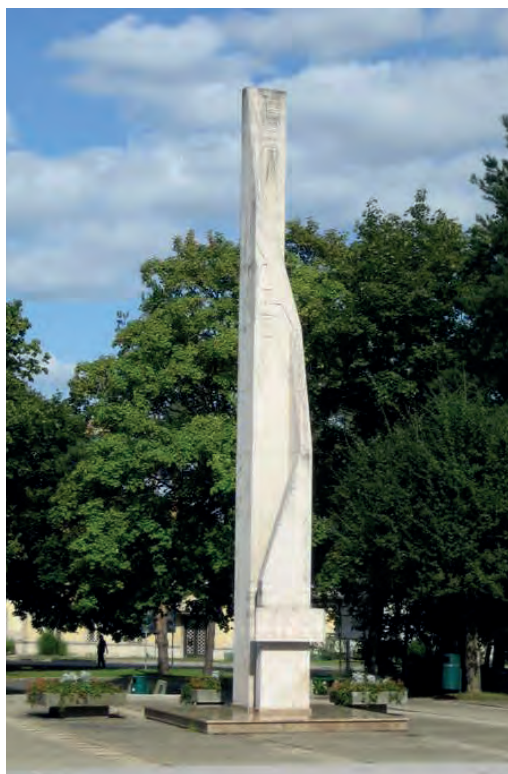
Vodenja ogleda sem se po eni strani veselila, po drugi pa me je bilo strah, ker bom vodila veliko ljudi. Kaj če jim spomeniki in moja razlaga ne bodo všeč? Pripravljala in popravljala sem govor. Ob desetih so končno prišli vsi, ki so nameravali na voden ogled. V prvi skupini je bilo kar 28 ljudi. Najprej smo se ustavili pri spomeniku Manka Golarja. Povedala sem jim, da stoji tukaj že od leta 1989. Nato smo šli do spomenika NOB, na katerem piše: »Neuklonljivim, ki življenja so v boju za svobodo darovali in vsem, ki v narod svoj v najtežjih dnevih zvesto so in neomajno verovali. V zahvalo dviga se tu spomenik junaških borb in zmag glasnik.« Na hitro smo še obhodili kužno znamenje, ki spominja na kugo. Čas je tekel in že se je bližal konec ogleda.

Tudi v drugi skupini so bili vsi navdušeni, tudi direktor sejma AGRA, ki se je strinjal, da bom odtlej vodila še sprejeme in ogleda. Bila sem vesela, saj sem vedela, da je prav, da se ohranjajo spomini in kulturna preteklost.

Luša Sovec

Osnovna šola Gornja Radgona, 7. razred

Mentorica: Tatjana Šebjanič



Spomenik NOB, odkrit leta 1961
(Foto: Google)



Kamnito kužno znamenje iz leta 1525
(Foto: Google)

Vojna in mir

Vojna je čas poraza in zmage,
ko se vsi bojujejo ...
Za svojo deželo
in za svojo domovino.

Vojaki so se bojevali,
se za nas žrtvovali
svoje družine obvarovali
in svojo deželo obdržali.

Zato smo se vsi v miru zbrali,
da bi svobodo praznovali
in v miru živeli
mi in naši veterani.

Iris Bertalanič

*Osnovna šola Kuzma, 8. razred
Mentorica: Irena Grašič Arnuš*



Foto: FB

Kulturna dediščina

Kulturna dediščina je zgodovina,
ki mehka je kot glina.
Kulturna dediščina povezuje se z vero,
ki velika je kot jezero.

Kulturna dediščina je tradicija,
ki v starih časih bila je cela enciklopedija.
Kulturna dediščina velika je kot jama,
tega ne bi vedela še stara mama.

Kulturna dediščina je zgodovinska čarovnija,
kakor danes je revija.
To je prava poezija,
ki povezuje se kot kemija.

Alja Kuhar

Osnovna šola Kuzma, 9. razred

Mentorica: Irena Grašič Arnuš



Foto: I. Ternar

Vojna

Vsi boriti se znamo,
saj veliko moči imamo.
Nekdo se sam bori,
saj ves čas samo govori.

Žalostni ste vi,
ko jokamo za vami vsi.
Sami si želite to,
vojna pa vzame življenj več kot sto.

Vse se uniči,
delo se kopiči,
fantov veliko ni,
zdaj smo ostali samo še mi.

Svet se spreminja,
saj fant razmišlja,
kaj je bilo prej
in kaj se bo zgodilo potlej.

Vse je drugače,
otroci imajo radi igrače,
fantje puške,
dekleta pa hruške.

Kmalu vse minilo bo,
ko modro bo nebo.
Vsi se že veselimo
in veselo govorimo.

Karla Bokan

*Osnovna šola Kuzma, 9. razred
Mentorica: Irena Grašič Arnuš*

Prekmursko bogastvo

Na bregu velikem grad stoji,
v njem dogajale so čudne se stvari.
Sobe velike, polne reči,
stene visoke,
da se ti kar stemni.

Pajkov na stenah kar mrgoli
in ko pogledaš okrog,
te kar zmrazi.
Notri živel je kralj,
ki bil je tamkajšnji vladar.

Tiste davne dni
so v gradu srečni vsi bili.
Bil je strah in trepet,
a kljub temu rajal je vsak kmet.

Jure Matiš

Osnovna šola Kuzma, 8. razred

Mentorica: Irena Grašič Arnuš



Foto: I. Ternar

Prispevki dijakov srednjih šol (gimnazije)

*Vsaka žrtev, ki je padla med katero koli vojno,
je vredna vsakršnega spoštovanja.
(Tine Fujs Perša, Gimnazija Murska Sobota, 1. razred)*

Prababičine zgodbe

V otroških letih sem vedno rad poslušal zgodbe, ki jih je pripovedovala prababica, še posebej tiste, v katere je vključevala svoje življenje. V različne zgodbe iz njenega življenja spada tudi čas druge svetovne vojne, ki se ga je pogosto spominjala, saj je pustil močan vtis v njenem življenju.

Ime ji je bilo Viktorija, rojena Žilavec, kasneje Fujs, po domače Kikecova Vika. Rodila se je leta 1927, v majhni vasici, imenovani Domajinci, materi Rozaliji in očetu Mihaelu kot drugi izmed šestih otrok. Ker je bila najmanjši in najslabotnejši otrok v družini, jo je mati, staro leto in pol, odnesla v mesarski košari iz Domajincev v Motovilce k teti Mariji in stricu Antonu Kikcu, da bi odraščala pri njiju. Teta je bila materina sestra, dolga leta je služila na posestvu družine Vogler na Cankovi, kjer je bila izučena kuharica. Stric je bil ugleden in bogat mož, ki je dolga leta delal kot tajnik na kruplivniški osnovni šoli. Bil je svetnik v Občini Pertoča, doma pa je imel šiviljsko obrt in trgovino. Teta in stric sta imela za tiste čase tudi povprečno veliko kmetijo. Obdelovala sta tri hektarje zemlje, v hlevu sta imela par krav, dva prašiča in nekaj kokoši. Vika je bila vesela, da je prišla k teti in stricu, saj nista imela otrok in ker sta bila precej premožna ji ni ničesar primanjkovalo. Drugače je bilo pri drugih hišah, ljudje so imeli od pet do devet otrok, ki so jih morali preživljati. Hiše, v katerih so živeli, so bile majhne, večinoma še iz blata in pokrite s slamo. Toda začele so se že uveljavljati tudi zidane hiše.

Ko je Vika bila stara štirinajst let, se je začela vojna. Sprva ljudje v vasi niso o tem ničesar vedeli, kar naenkrat pa je v vas prišla novica, da je Hitler napadel tudi Jugoslavijo in da morajo fantje in moške v vojsko. Vsi so zaskrbljeno čakali, če bo tudi njen stric dobil poziv, saj bi takrat s teto ostali sami. Stric vso vojno ni dobil poziva. Motovilci so, tako kot drugi kraji v Prekmurju, prešli pod madžarsko oblast. To oblast so zelo hitro občutili, predvsem v šolah. Tako je tudi Vika zadnje leto šolanja opravila v madžarskem jeziku. V šoli jo je madžarščino učila učiteljica, ki je bila po vojni ubita. Učenci so poleg pogovorne madžarščine morali znati zapeti tudi madžarsko himno in poznati madžarsko slovnico.

Ni trajalo dolgo, ko je skozi vas prijezdil prvi madžarski oficir. Ljudje so madžarske oficirje imenovali »vogrski štundargi«. Ko so prišli v vas, so se ljudje poskrili v hiše. Če kdo ni mogel uiti, se je moral Madžarom

prikloniti in jih pozdraviti. Čas med vojno je bil za večino ljudi zelo naporen in težak, saj ni bilo moške delovne sile, doma so ostale le ženske, otroci in ostareli. Vedno več fantov je izginjalo iz vasi, vsak od njih je šel svojo pot. Tisti, ki so se skrivali blizu domačih krajev, so vsake toliko časa proti mraku prišli v trgovino mojih prednikov po tobak in pijačo. Prišli so v temi, da jih ljudje ne bi videli, saj so se bali, da bi jih kdo prijavil.

Nekega večera, ko je bila Viktorija pri sosedu, so v vas prišli partizani. Ko se je prababica že v temi vračala od sosedovih, jo je spremljal sosed, saj jo je samo bilo strah. Pri drugem sosedu so se v tistem času skrili partizani. Ko sta prišla skoraj do doma, so začeli streljati. Hitro sta se skrila za kup bele pese poleg skednja.

Ker je bil pri naši hiši edini radio v vasi, so se možje po navadi ob večerih, ko so postorili vse v hlevu, zbirali pri nas in poslušali Radio London. Pri tem je sodeloval le majhen krog mož, najboljših prijateljev Vikinega strica. Ko so prišli, so vedno najprej zaklenili vrata, zaprli velika okna in polkna in se v kuhinji usedli h kozarcu jabolčnika. Radio London je sporočal novice s front. Nekega dne je sporočil veselo novico o porazu nemške armade pred Stalingradom. Od takrat je vedno znova poročal o prodoru Rusov proti našim krajem. Možje tega niso hoteli verjeti in so drug drugemu govorili: »Ah, ka de Rus tü, ka de li tü!?« Ni trajalo dolgo, ko so se začeli vračati prvi možje s fronte. Skupaj z njimi so prihajali tudi tisti, ki so pobegnili in so se skrivali po gozdovih do prihoda Rusov. Z njimi je prišel glas, da res prihajajo Rusi in da za sabo puščajo pomanjkanje, saj naj bi kradli in uničevali. Ko so ljudje to slišali, so dragoceno imetje in zaloge skrili in zakopali.

Napočil je dan, ko je v vas prijezdil prvi Rus na belem konju, kmalu za njim pa cela četa. Bili so lačni, žejni, izmučeni, naselili so se v nekaterih hišah in prebivalce izgnali iz njih. Ko so prišli, jih je počakal vaščan, ki je znal nekaj njihovega jezika, saj je bil ujet nekje v Sibiriji. Rusi so kmalu po prihodu začeli iskati sovražnika, a niso nikogar našli. Začeli so se razburjati in groziti ljudem. Nek vaščan je imel v gnojišču zakopan sod vina. Rus je bil žejen in toliko nadležen, da je na koncu vaščan vseeno popustil in sod izkopal iz gnoja. Takoj ko ga je odkopal, je Rus uničil pipo, tako da je vino teklo ven. Ulegel se je pod sod in ga spil do zadnje kaplje.

Moji predniki so za hlevom izkopali luknjo, vanjo položili deske, nato pa skrili mast, šunko in ocvirke. Pokrili so jo z deskami in nanjo postavili »oslico« sena, a se je vendarle dalo priti do luknje. Prav na tistem mestu so Rusi postavili tabor, naši pa nikakor niso mogli neopazno doseči

dobrot. Poskušali so ponoči, a je vedno kdo stražil, pa tudi takrat, ko so Rusi šli na obhode po vasi, je bil na tistem mestu »velik promet«.

Prababičin stric je imel kolo. Ker se je bal, da bi ga Rusi ukradli, je iz obeh koles pobral ventile in jih skril. Rusi so se začeli zanimati za kolo, hitro pa so ugotovili, da sta kolesi prazni, zato so iz tovornega vozila potegnili »pumpo« za napihovanje koles na avtomobilu. Nek Rus je kolesi »pumpal in pumpal«, dokler ni omagal, ni pa vedel, da kolesa potrebujejo ventile. Na koncu je vendarle obupal, vrgel kolo na sredino dvorišča in jezen odšel.

Čeprav so Rusi bili znani kot nasilneži, so se med njimi našli tudi taki, ki so bili zelo prijazni in zaščitniški do ljudi. Ko se je moja prababica nekega dne odpravila k sosеду, jo je ujel nek Rus in jo hotel posiliti. Ko si je odpenjal hlače, ji je z »gajko« na pasu poškodoval roko. Drugi Rusi so dejanje videli in krivega pridržali, k prababici pa so poslali glavnega četnega zdravnika, ki ji je rano očistil in povil. Vsake toliko časa se je vrnil in rano pogledal.

S prihodom Rusov so se tudi Nemci začeli umikati z našega ozemlja. Ko so se umikali, so most pri Pütarjevem mlinu minirali, kasneje pa ga razstrelili. Na mostu je prišlo do streljanja, v katerem so bili ubiti štirje Rusi, njihova trupla pa so ob koncu vojne izkopali in jih prepeljali v Mursko Soboto. Rusi so v vasi vkopali tudi »štük«. Vaščani Motovilcev in drugih vasi so bili zadolženi za kopanje vojnih jarkov. Ponje so prišli vojaki in izbrali fante in dekleta, ki so jih pospremili v Fikšince, kjer naj bi na avstrijski meji kopali jarke. V vasi sta bili tudi dve manjši ruski bolnišnici, glavna pa je bila v gradu na Gradu.

Proti koncu vojne so se začeli bombni napadi na večja nemška mesta. Tudi čez naše ozemlje so takrat letale velike jate bojnih letal. Letala naj bi letela skoraj vsako dopoldne med 10. in 11. uro, nato pa še celo noč. Že od daleč se je slišalo hrumenje in ropotanje letal, ki so letela vedno v istem zaporedju: najprej sta letela dva lovca, nato nekaj bombnikov, spet dva lovca, nato pa se je vse skupaj ponovilo. Največ letal je letelo nad nemško mesto Dresden. Ljudje so se jih bali, saj nikoli niso mogli vedeti, kdaj bodo spustili bombo, čeprav je bil kraj bombardiranja točno določen. Tako sta nekoč prababica in njena teta okopavali na polju, ko sta naenkrat zaslišali letala. Zbali sta se in se ulegli pod veliko listje hrena, ki je rasel tam. Ko je Vika pogledala izpod listja, je videla, kako na horizontu nekaj pada proti tlom. Kar naenkrat je zaslišala močan pok. Zagledala je dim, ki se je vil izza gozda. Čez nekaj dni je prišla novica, da je bila tisto bomba, ki je v Vadarcih ubila neko žensko. Od takrat so

se ljudje letal še bolj bali. Ko so jih slišali, so se vedno skrili. Najhuje je bilo tistim, ki so delali na polju ali pasli in kosili na travnikih, ker se niso mogli nikamor skriti. Ti so se po navadi ulegli na tla ali v visoko travo, nekateri pa so hitro zbežali v gozd ali pod vrbe, ki so rasle ob potoku.

Rusi se niso dolgo zadrževali, svoj odhod pa so proslavili s proslavo in zabavo v vasi. Popestrili so jo vaščani, ki so jih zadolžili Rusi. Tako je sosed igral trobento, nekateri pravijo, da celo noč. Za proslavo so pri nas pod lopo, pokrito s slamo, na ognju kuhali »žojco«. Domači so samo čakali, da bo lopa zagorela, saj je ob njej bilo spravljeno seno in butare suhih vej. Lopa ni zagorela, tudi veje in seno ne, na tramu pa je bila obešena kosa, katere »routišče« se je vnelo, Rusi pa so jo pogasili kar z žolco.

Po vseh dogodivščinah, ki so jih domačini in Rusi doživeli v naši vasi, so slednji nadaljevali svojo pot. Z njihovim odhodom se je v vasi vse umirilo, vojna je bila že skoraj pri koncu in ljudje so začeli živeti po starem. Na vojno in grozote, ki so se zgodile, in na dogodivščine, ki so jih doživeli s prihodom Rusov, so jim ostali le še spomini.

Ti spomini so danes pomembna dopolnitev k poznavanju tega obdobja in so še toliko pomembnejši, ker jih ne najdemo v nobenih zgodovinskih knjigah. Če jih ne bomo zapisali na tak ali drugačen način, se bo marsikatera zanimiva zgodbica ali prigoda iz vsakdanjega življenja ljudi tistega časa pozabila. Imel sem srečo, da je te spomine z mano delila prababica. Želela je, da bi vedel, kakšne so bile grozote vojn in totalitarnih režimov, značilnih za 20. stoletje, in da so žrtve teh režimov padale tudi v naših goričkih vaseh.

Pogosto sem zasledil pripovedovanja vojakov, da jih je na frontah vedno znova bodrila misel, da so mogoče ravno oni tista žrtev, ki mora pasti, da bo nekoč v prihodnosti njihovim svojcem, znancem in celotnemu narodu boljše in lepše, kot je bilo njim. Tako razmišljanje je seveda terjalo veliko poguma. Vsaka žrtev, ki je padla med katero koli vojno, je vredna vsakršnega spoštovanja. Tako kažejo tudi številne obletnice in prazniki, ki jih proslavljamo prav zaradi tega, da bi ohranili spomine na tiste, ki so žrtvovali svoja življenja zato, da bo prihodnost brez vojaških spopadov.

Tine Fujs Perša

Gimnazija Murska Sobota, 1. razred

Mentorica: Melita Franko

„KTO NIE PAMIĘTA HISTORII SKAZANY JEST
NA JEJ PONOWNE PRZEŻYCIE.”
GEORGE SANTAYANA

”THOSE WHO DO NOT REMEMBER THE PAST
ARE CONDEMNED TO REPEAT IT.”
GEORGE SANTAYANA

V spominskem parku v nekdanjem koncentracijskem taborišču Auschwitz-Birkenau na Poljskem piše: »Tisti, ki ne pomnijo preteklosti, so obsojeni na njeno ponavljanje.« (Foto: Google)

KRIK GROZE IN OBUPA
TEGA KRAJA
OSTAJA KOT OPOMIN IN OPOZORILO
VSEMU ČLOVEŠTVU.
V TEM KRAJU
SO NACISTI UMORILI
OKOLI MILIJON IN POL
MOŽ, ŽENA IN OTROK
IZ VEČINE EVROPSKIH DRŽAV.
MED NJIMI JE BILO NAJVEČ JUDOV.

Na istem mestu je kot opomin in opozorilo tudi zapis v slovenščini. (Foto: B. Bratkovič)

»Oj, zdaj gremo, nazaj spet pridemo«

Druga svetovna vojna je zahtevala ogromno žrtev. V javnosti se še danes veliko govori o dogodkih, ki so prizadeli širše množice ljudi. Počasi pa se pozabljajo manj odmevni dogodki, ki širši družbi niso toliko znani, vendar pa so nekaterim posameznikom popolnoma spremenili življenje. Eden takšnih primerov je internacija prekmurskih Istranov in Primorcev v madžarsko internacijsko taborišče Sárvár.

Korenine dogodkov, ki so prizadeli Primorce, segajo v leto 1915. Tega leta je Italija podpisala Londonski sporazum, s katerim je iz centralnih sil prestopila k antantnim. Te pa so ji za nagrado podelile območje celotne slovenske Primorske z deli Dalmacije. Z Rapalsko pogodbo, podpisano leta 1920, je Italija uradno pridobila to ozemlje. Okrog 340 tisoč Slovencev se je tako znašlo pod italijansko oblastjo. Nova fašistična oblast je takoj začela izvajati krute asimilacijske ukrepe. Zaradi nasilnega režima so mnogi Slovenci pobegnili v takratno Kraljevino SHS z upanjem, da jih tam čaka boljše življenje. Zatočišče so si poiskali med drugim tudi v begunskem taborišču, zapuščeni avstroogrski barakarski bolnišnici, v kraju Strnišče pri Ptuj.

Leta 1920 je bila podpisana Trianonska pogodba, s katero je Prekmurje, ki je bilo do takrat del Ogrske, postalo del matičnega slovenskega ozemlja. V tem času je bila izvedena agrarna reforma, ki je odvzela zemljo veleposestnikom in jo razdelila manjšim kmetom. Tako je svojo zemljo izgubil tudi veleposestnik knez Eszterházy. Priložnost so izkoristili tudi Istrani, ki so se iz taborišča preselili v Prekmurje in dobili zemljo. Ustvarili so si novo življenje in trdo delali v upanju, da bo prihodnost lepša. Toda blaginja ni trajala dolgo. Takoj po madžarski okupaciji Prekmurja leta 1941 jim je bila odvzeta vsa zemlja, ostali sta jim le hiša in ohišnica. Ostali so brez državljanskih pravic, otroci pa brez šole.

21. junija 1942 je madžarski okupator zavzel vseh pet primorskih kolonij, Petišovce, Benico, Pince Marof, Kamovce in Dolgo vas. Takrat je bilo vseh 700 Primorcev in Istranov izgnanih v taborišče Sárvár na Madžarskem. Nekateri so uspeli tam preživeti vse do osvoboditve ozemlja leta 1945, vendar je Sárvár zahteval tudi mnogo smrtnih žrtev.

O tem sem se pogovarjala z Jožetom Vidičem, Primorcem, ki je takrat z družino živel v vasi Kamovci. Seveda so bili internirani tudi oni. Kljub

temu da je od takrat minilo že mnogo let, se Jože Vidič tega zelo dobro spominja. V taborišču Sárvár je živel približno šest tednov, nato pa so ga, kot večino drugih otrok, dali v rejo prebivalcem Bačke, kjer je preživel naslednja tri leta. Danes živi v Lendavi in aktivno deluje v Društvu Primorci in Istrani v Prekmurju.

Kako je vaša družina prišla v Prekmurje? Kakšno je bilo vaše življenje na začetku?

Moja starša izhajata iz Posočja, od koder sta se izselila leta 1915. Čez nekaj časa sta se ustalila v Kočevju, kjer je oče delal kot gozdar. Mama mu je vsak dan zavijala malico v časopisni papir. Ko je nekega dne vrigel časopis na tla, je zagledal velik naslov, da se v Prekmurju podeljuje zemlja kneza Ezsterházyja. Z upanjem na boljše življenje sta se prijavila in kos zemlje tudi dobila. Ob prihodu na novo zemljo tam ni bilo ničesar, ljudje so si morali sami zgraditi hiše in urediti obdelovalna zemljišča. Življenje je bilo zelo težko, finančno nam je pomagal mamin brat, ki je živel v Franciji. Mama in oče sta delala na naši zemlji in opravljala razna priložnostna dela, brat in sestra pa sta delala kot hlapec in dekla v drugih vaseh.

Kako je začetek druge svetovne vojne vplival na vaše življenje? Kako ste kot otrok doživljali ta čas?

Bolj ko se je bližala vojna, bolj se je to poznalo v našem vsakdanjem življenju. Družina se je o vojni pred mano odkrito pogovarjala, kot petletni otrok pa tega seveda nisem razumel. Otroci smo se med seboj večkrat pogovarjali o vojni, vendar smo vedeli le to, da so naši sovražniki Nemci in Madžari. Takoj po madžarski okupaciji so se pojavile govorice, da nas bodo izgnali. Nisem vedel, kako bo to vplivalo na moje življenje, zato me ni bilo strah. Odvzeli so nam posesti, na katerih smo pridelovali hrano. Spomnim se, da smo ponoči hodili krast krompir na lastno njivo.

Se morda spomnite internacije?

Da, tega dogodka se jasno spomnim. Mama in jaz sva pospremila brata, ki je delal na kmetiji v Martjancih. Med vračanjem domov nama je nek kmet povedal, da so našo vas zavzeli Madžari. Vanjo sva se lahko vrnila, a nazaj nisva več mogla. Po prihodu domov sva izvedela, da nas bodo v nekaj dneh izselili. Naslednji dan so se vrnili vsi, ki so delali drugje. Iz drugih vasi so prihajali ljudje, ki so kupovali in odnesli vse, kar so potrebovali, mi smo svoj dom namreč izgubili. Orožniki nas niso poskušali ustaviti. Vedeli so namreč, da nam delajo krivico. V torek zjutraj so po nas prišli vozovi in nas odpeljali. Med vožnjo smo si vzbujali upanje s pesmijo »Oj, zdaj gremo, nazaj spet pridemo«. Potem so nas naložili na živinske vagone in nas odpeljali do Sárvárja. Ni me bilo strah, saj nisem

razumel, kaj se dogaja. Pa tudi starši so bili ob meni. Otroci smo se v njihovi bližini počutili varne. To je bila moja prva vožnja z vlakom in bilo je zanimivo. Brat me je dvignil, da sem lahko gledal okolico, po kateri smo se vozili.

Kakšno je bilo življenje v taborišču?

Težko. Spali smo na senu v tovarniških halah. Na ležiščih je bilo ogromno uši in drugih zajedavcev. Zaradi nehigienskih razmer so razsajale številne bolezni. Hrane nam je primanjkovalo, nekaj smo si je sicer lahko kupili s tistega malo denarja, ki smo ga imeli s seboj. Vsak dan je bilo za stotine otrok dostavljenih 40 litrov mleka, ki so jih ženske prekuhavale med zidovi nedokončane stavbe. Ko so pazniki to opazili, so pohiteli tja, prevračali posode z mlekom in ženske pretepli s palicami. Nad nami so se izživljali na različne načine in nam s tem še bolj grenili bivanje v taborišču. Pogosto so zastražili izhod iz barake in tako preprečili dostop do vode. Vedno znova so si izmišljevali nove prepovedi. Vsak prekršek je bil kaznovan s tepežem. Starejši so se včasih morali postaviti v dve vrsti in se med sabo klofutati ali klečati na ostrem drobnem kamenju. Tudi sam sem izkusil krutost stražarjev. S prijateljem sva se po nesreči preveč približala stražarnici in paznik je na naju spustil psa.

Ste tudi vi bili kasneje internirani v Bačko?

Približno šest tednov po prihodu v taborišče je bilo izdano obvestilo, da bomo vsi otroci do 15. leta odpeljani v Bačko, kjer nas bodo sprejele tuje družine. Otroke so spet naložili na živinske vagone in nas odpeljali najprej do Budimpešte, od tam pa v Bačko. Tam smo pri dobrih ljudeh preživeli naslednja tri leta. Čeprav smo bili ločeni od staršev, smo bili vsaj rešeni taboriščnega življenja. Po osvoboditvi so nas prišli starši iskat. Mnogi otroci niso hoteli nikamor, ker so bili tako majhni, da se svojih staršev sploh niso spominjali.

Pričevanje Jožeta Vidiča nam pove, kako korenito lahko nekateri dogodki spremenijo življenje ljudi in njihovo dožemanje realnosti. Primorci in Istrani ob naselitvi v Prekmurju niso pričakovali takšnega razpleta dogodkov. Njihova pot do sreče je bila dolga in naporna. Najprej so bili tako rekoč prisiljeni v izselitev z ozemlja, ki je pripadalo Italiji, nato so živeli v begunskih taboriščih, se odselili v Prekmurje, kjer so si morali pravzaprav iz nič ustvariti novo življenje. Kmalu po tem so bili internirani v taborišče, ki jih je popolnoma izčrpalo in uničilo. Mnogi so izgubili svoje najdražje, nekateri tudi otroke. Po osvoboditvi so bili spet na začetku, tj. brez vsega.

Na tem dolgem potovanju jih je vodilo upanje. Verjeli so, da bodo s

trdim delom dosegli to, za kar so si toliko let prizadevali, in da se jim mora vse trpljenje enkrat poplačati. Marsikdaj niso več videli izhoda, pa vendar nikoli niso obupali. Po mojem mnenju so bili ključ uspeha njihovi tesni medsebojni odnosi, medsebojna solidarnost in pomoč. To pa nam žal danes v modernih družbah močno primanjkuje. Ostali so skupaj, ko jim je bilo najtežje. Preživeti jim je pomagala tudi ljubezen do domače grude, o čemer govori tudi pesem »Oj, zdaj gremo, nazaj spet pridemo«.

Šele ob takih zgodbah se zavem, kako mi je lepo, zato toliko bolj cenim vse, kar imam. Ne morem si predstavljati, da bi se meni zgodilo kaj podobnega. Z vsako zgodbo vedno bolj občudujem ljudi, ki so bili tako močni, da se niso nehali boriti, da niso obupali in da so kljub grozotam, ki jim jih je prizadejala vojna, ohranili upanje.

Ana Stančin

Gimnazija Murska Sobota, 2. razred

Mentorica: Melita Franko



Begunci, begunci, begunci ... Takšni posnetki so bili v nekdanjih koncentracijskih taboriščih vsakdanji, pa tudi upanje, da se bodo morda vrnili. (Foto: Google)

Osamosvajanje Slovenije v očeh mojih sorodnikov

Pisalo se je leto 1991, ko je v Sloveniji izbruhnila desetdnevna osamosvojitvena vojna. V tem relativno kratkem času se je zgodilo marsikaj takšnega, kar se je ohranilo v spominih mnogih ljudi, ki so na tak ali drugačen način doživljali to vojno. Tudi moji domači imajo vsak svojo zgodbo, povezano s tem časom. O tem sem se pogovarjala z babico, dedkom, stricem in mamo.

Babičini zgodbi

»Med vojno sem bila doma in skrbela za tri hčerke. Moj mož in mož najstarejše hčere sta bila zaradi službe večino časa odsotna. Ravno ko se je mož vrnil iz službe, je bila najmlajša hčerka Maja na češnji. V tistem trenutku je mimo hiše priletelo vojaško letalo in Maja se je ustrašila in otrpnila. Komaj smo jo spravili z drevesa.

Pripravila sem zalogo hrane in pijače ter vse skupaj odpeljala v bližnjo vinsko klet, kamor bi se odpravili v primeru nevarnosti. V kleti smo imeli pripravljene tudi postelje in petrolejke, plin za kuhanje in posodo. Zaloga hrane je bila skromna, saj so bile trgovine izpraznjene. Nabaviti je bilo potrebno le še koruzni zdrob in nekaj moke, ostale sestavine pa smo imeli že doma. Na srečo se je vojna hitro končala, tako da zavetišča v kleti nismo potrebovali.«

Dedkove zgodbe

»Takrat sem delal v Tovarni sladkorja v Ormožu. Bil sem eden najboljših varilcev v tovarni. Ker se je že nekaj časa govorilo, da bo izbruhnila vojna, so me poklicali v tovarno, da bi jim pomagal. Izdelovali smo velike železne in betonske barikade, ki so jih postavili kot ovire na ceste. Delal sem dva dni skupaj in se nato odpravil proti domu, k svoji družini v bližnji Miklavž.

V času spopadov je preko naše hiše priletelo letalo. Videlo se je, kako je odvrгло v Kačurah bombo. Ker sem bil velik ljubitelj izdelovanja različnih izdelkov, sem izdelal svojo anteno v obliki krogle. Babica je vsa panična, da ljudje ne bi mislili, da imamo doma kakšen štab, tekala po

dvorišču in kričala name. Hitro sem se odpravil na streho in odvil svojo slavno televizijsko anteno in jo pospravil v klet. Čez nekaj trenutkov je hišo preletel tudi vojaški helikopter. Letel je zelo nizko. Babica pa je bila nekoliko pomirjena, saj na strehi ni bilo več antene.

Ko sem mislil, da si lahko malo odpočijem, sem se spomnil, da mi bo zmanjkalo bencina. Hitro sem se odpravil do najbližje črpalke v Ljutomeru. Vozil sem mimo barikad, ki sem jih sam izdelal. Ni mi bilo prijetno pri srcu. Na koncu do bencinske črpalke sploh nisem prišel, saj je v Ljutomeru bila že vojska. Hitro sem se odpravil nazaj domov. «

Stričeve zgodbe

Pogovarjala sem se tudi s stricem, ki je tedaj delal kot miličnik na Postaji milice Ptuj. Povedal mi je naslednje zgodbe:

»Ko sem izvedel, da se je začela vojna, sem bil pri ženini družini v Miklavžu. Niso me vpoklicali, šel sem kar sam. Vzel sem vso potrebno opremo in se odpravil v službo. Služboval sem na postaji na Ptuj. Moja naloga je bila, da varujem ljudi in njihovo premoženje, preprečujem kazniva dejanja in sprejemam tujce oziroma tiste, ki so zbežali iz vojske in se niso hoteli več bojevati v jugoslovanski vojski. V naši enoti nas je bilo okrog 50, poleg nas pa je bilo še nekaj rezervnih miličnikov oziroma policistov. Ker takrat še ni bilo toliko mobilnih telefonov, sem se slišal z domačimi le vsakih nekaj dni. Moji občutki so bili v tistem času zelo mešani, na hipe zelo neprijetni, sploh takrat, ko so nad nami preletavala letala in ko smo dobivali informacije o različnih napadih.

V tem kratkem času se je vse hitro odvijalo, zgodilo se je veliko zanimivih pripetljajev. Eden takih je, ko sva s kolegom 12 ur stražila na barikadah in ko je prišla izmena, sva se odločila, da bova ostala še 12 ur. Po celem dnevu na straži, ko sem končno mislil, da lahko grem domov počivat, smo dobili že novo nalogo. Na koncu sem do spanca prišel šele čez tri dni.

Vojna je sama po sebi grozna, zame pa je bilo najgroznejše takrat, ko smo dobili nalogo, da prevzamemo prebežnike, tj. vojake, ki so zbežali iz jugoslovanske vojske. Ko smo prišli na določeno mesto, so tam že bili pripadniki Teritorialne obrambe, ki so skoraj začeli streljati na nas, ker niso imeli informacij o našem prihodu. Neprijetno mi je bilo tudi takrat, ko je bil alarm za taktični napad na Ptuj. Vsi smo se morali umakniti v zaklonišče v samostanu. Nekega civilista je zajela takšna panika, da je začel močno kričati. Potrebno je bilo veliko napora, da smo ga pomirili in posledično še vse ostale, ki jih je prav tako zajela panika. Zaradi tega

dogodka smo vsi postali nemirni, bilo je zares grozno. Danes sem vesel in zadovoljen, da se je vse tako hitro razpletlo, da ni bilo več žrtev. Pa tudi, da ni bilo večjega napada, na katerega smo bili tudi na nek način pripravljeni.«

O dogajanju v tem času sem na koncu povprašala še mamo, ki je bila takrat le nekaj let starejša kot zdaj jaz. Odvrnila mi je, da je zanjo potekalo življenje čisto vsakdanje. Seveda ni smela iti ven, se družiti s prijatelji in na trenutke jo je bilo zagotovo strah. To pa je tudi vse.

Čeprav takrat še nisem bila rojena, sem se ob pripovedovanju svojih najbližjih počutila, kot da bi vojno doživela tudi sama. Na vse ljudi, ki so v vojni sodelovali tako ali drugače, sem zelo ponosna. Niso samo tvegali svojih življenj, s svojo prisotnostjo so zaznamovali preteklost in tudi prihodnost. Še zdaj, ko grem k babici, dedku in stricu na obisk, lahko na poti tja vidim stavbe, ki so bile poškodovane med vojno. Na mnogih fasadah se še zdaj vidijo luknjice, ki so posledica streljanja. Posledice vojne pa niso prisotne le na različnih stavbah oziroma objektih, ampak se poznajo tudi pri ljudeh samih. Nekateri svoje spomine radi delijo z nami mladimi (taki so npr. moji domači), pri drugih pa je ta tema še vedno tabu oziroma se dogajanja neradi spominjajo. Ne glede na to, pa so vsi zagotovo ponosni na razplet in dosežke.

Lara Rajnar

Gimnazija Murska Sobota, 1. razred

Mentorica: Melita Franko



Foto: I. Ternar

Ruski studenec

V gozdu, nedaleč od mojega doma, leži Ruski studenec. Ta je del zgodovine nekaj okoliških vasi in ima prav posebno preteklost. Po mojem mnenju se o njem premalo govori ali piše. Zame ima poseben pomen, saj sem ga, ko sem bila še majhna, velikokrat obiskala s starši po nedeljskem družinskem kosilu. Vedno se mi je zdel izjemno zanimiv in posebej lep.

Ruski studenec je studenec, ki je bil zgrajen tik nad izvirom. Posebno je prav to, da nikoli ne usahne, niti v največji vročini. Stoji sredi gozda v Mekotnjaku. Zgrajen je bil med obema vojnama, med letoma 1922 in 1924, ko se je v bližini gradila železniška proga Ormož–Ljutomer.

Ruski studenec je lesen. Lesena bruna v vodi so še iz tistega časa, leseno zunanje ogrodje pa je bilo postavljeno oziroma prenovljeno leta 2013 na pobudo Joška Magdiča. Takrat je bila tam ob dnevu državnosti prireditev, in sicer 25. 6. 2013.

Gradnjo železniške proge Ormož–Ljutomer so uzakonili leta 1921 in še istega leta začeli s pripravljalnimi deli. Železnico so začeli graditi septembra 1922 in jo gradili dve leti. Gradilo jo je kar 1200 zaposlenih, 50 bosanskih delavcev, 100 bolgarskih, nekaj delavcev iz Medžimurja, domačini in 250 ruskih beguncev. Prav ti so zgradili studenec nad izvirom. V gozdu je ob studencu bilo barakarsko naselje. Še danes se vidi, kje so stale barake. Ti ruski begunci so bili del ruske bele garde, ki je po prvi svetovni vojni zapustila novo sovjetsko državo. Nekateri so bili tukaj tudi z družinami, nekateri pa sami. Kljub težkemu delu so si znali olajšati življenje. Poleg barak in studenca so postavili pekarno, kamor so hodili po kruh tudi ljudje iz sosednjih vasi. Z domačini so bili v dobrih odnosih, saj so ti prihajali tudi na razne predstave, ki so jih pripravili Rusi v veliki baraki. Gradnja železnice je bila končana leta 1924 in še istega leta je po njej pripeljal prvi vlak. To je bilo v nedeljo, 22. 11. 1924, ob 8.30, kar je bil velik dogodek. Vlak je bil okrašen in veliko ljudi ga je spremljalo ob železniški progi. Na njem se je takrat peljal tudi jugoslovanski minister za promet, ki pa po mojem mnenju ni bil prav nič prijazen možak. Ko se je z vlakom pripeljal iz Ormoža, se je rokoval z veliko ljudmi, vendar pa se ni hotel rokovati z delavci. Ti so mu to zelo zamerili.

Gradnja železnice je bila zelo zahtevna, ker je pritiskala voda, pa tudi klanec je bil velik. Na tej progi je bil na t. i. žerovinskem klanecu celo drugi največji vzpon v Evropi, saj se na 400 metrih železnica dvignila kar za 50 metrov, kar je bilo zelo naporno za vlak. Vsi večji vzponi potekajo na večjih razdaljah. Tretji razlog, zakaj je bila gradnja težka, pa je, ker je bilo vse ročno zgrajeno. Pomagal jim je edino parni stroj, ki je nadomestil 100 delavcev. Železniška proga je bila rekonstruirana leta 2001 in zaradi pritiska vode so jo morali dvigniti kar za 7 metrov, s čimer so zmanjšali tudi naklon.

Ruski studenec je leta 2013 obnovilo Turistično društvo Stara Cesta, ki skrbi tudi za čistočo v njegovi okolici. Do njega z glavne ceste pelje z lesenimi puščicami označena pot, ki pa ne vodi samo do studenca, ampak tudi mimo njega do vodnega bazena, ki je tesno povezan z Ruskim studencem, saj je nastal ob gradnji železnice. Ta pot se imenuje Ruska pot in tudi zanjo skrbi Turistično društvo Stara Cesta. Danes je pot znana pohodniška točka.

Marsikje so še danes po gozdovih in travnikih vidne velike jame, kjer naj bi po besedah moje babice kopali zemljo za železnico. V teh jamah naj bi imeli tudi konje. Jože Kramar, najbližji sosed Ruskega studenca, pa je povedal: »Starši so pripovedovali, da so v letih gradnje železnice krajani dobro sodelovali z ruskimi delavci. Ti so imeli v barakarskem naselju svojo pekarno, kjer so pekli kruh za delavce, kupovali pa so ga tudi ljudje iz bližnjih vasi. V največji baraki so ob nedeljah uprizarjali razne igre in prirejali zabave. Tudi teh kulturnih prireditev so se domačini radi udeleževali. Na tiste čase še danes najbolj spominja Ruski studenec, h kateremu smo hodili po vodo vse do leta 1965. To je bil za nas edini vodni vir.« Pa ne samo za družino Kramar, saj je bil studenec še nedolgo nazaj edini vodni vir za več okoliških družin, ki niso imele studencev. Tja so gonili napajati tudi živino. Zato je bil Ruski studenec tako pomemben za več okoliških vasi.

Kljub njegovemu pomenu v zgodovini naše okolice, danes kar nekaj ljudi iz okoliških vasi ne ve za njegov obstoj. Zato je pomembno, da se o njem govori in piše. Ruski studenec je dokaz o tem, kako težko je bilo takrat življenje in kaj vse se je dogajalo. Ta železniška proga je danes zelo pomembna, saj je del pomembnega evropskega koridorja, imenovanega sredozemski koridor.

Sandra Kuster

Gimnazija Frana Miklošiča Ljutomer, 2. razred

Mentorica: Suzana Rauter



Spominska plošča na mejnem prehodu Dolga vas

Na mejnem prehodu Dolga vas stoji spomenik branilcem mejnega prehoda v obliki protioklepne betonske ovire, na kateri je spominska plošča z napisom v slovenščini in madžarščini: »Branilcem mejnega prehoda Dolga vas ob 10. obletnici samostojnosti Republike Slovenije.« Spominsko ploščo so odkrili 25. junija 2001. Spominsko obeležje, ki je postavljeno branilcem mejnega prehoda Dolga vas, ohranja spomin na dogodke iz časa slovenske osamosvojitve.

Začelo se je 26. 6. 1991 ob 11. uri, ko so delavci Cestnega podjetja Murska Sobota odstranili table z napisi SFRJ in jih zamenjali s simboli Republike Slovenije. Istočasno so zamenjali zastavo SFRJ in svečano izobesili zastavo Republike Slovenije. Naslednji dan ob 12.30 je milica opazila, da se po vojaški patroljni stezi premika vojaška enota, razporejena v strelce, z dvema terenskima voziloma. Približno 150 metrov pred območjem mejnega prehoda so zavzeli strelske položaje. V okolitvi je sodelovalo približno 60 vojakov Jugoslovanske ljudske armade. Vojska se je izognila blokadi, ki so jo postavili pripadniki Teritorialne obrambe na magistralni cesti v Dolgi vasi. JLA je obkrožila mejni prehod, TO pa JLA, tako da je bil okoli mejnega prehoda Dolga vas sklenjen dvojni obroč. Na mejni prehod sta prišla dva oficirja JLA, ki sta komandirja obvestila, da se morajo vsi miličniki in drugo mejno osebje do 14.15 umakniti, sicer bodo mejni prehod napadli z orožjem. Miličniki niso hoteli predati mejnega prehoda, zato do dogovora ni prišlo. Vse strani so ostale na svojih položajih in izvajale se niso nobene aktivnosti.

Tako je minil dan. Znočilo se je. Na nebu so se zbirali temni oblaki. Pripravljalo se je k nevihti. Ponoči je začelo močno deževati. Nekateri miličniki so na izpostavljenih mestih na obrambnih položajih postavili straže, ostali pa so umaknili v zgradbo na mejnem prehodu. Ob svitu so miličniki ponovno zavzeli prvotne obrambne položaje. Opazovali so položaje JLA. Videli so vojake, ki so stoje ali čepe premočeni čakali, da posije sonce. 28. 6. okrog 11. ure so opazili, da so se vojaki JLA z orožjem in opremo začeli premikati. Miličniki so začeli pozivati vojake JLA, naj odložijo orožje in se predajo. Ker so vojaki nadaljevali in začeli zaganjati tovorna vozila, je bil izdan ukaz, da se v zrak strelja z opozorilnimi streli. Streli so med vojaki JLA povzročili zmedo in preplah. Odvrgli so orožje

in krenili proti položajem pripadnikov TO in milice, kjer so se predali. Zajetih je bilo 62 vojakov, dva častnika in trije podčastniki. Predani so bili v zbirne centre. Tako je bila 28. 6. 1991 blokada mejnega prehoda končana.

Glavni komandir, ki je vodil pogajanja, je bil Ladislav Bagladi. Za prizadevno delo pri zaščiti demokratičnih procesov v Republiki Sloveniji, priprav in aktivnosti v vojni za osamosvojitve Republike Slovenije je prejel srebrni znak osamosvojitve. Od Republiškega štaba za Teritorialno obrambo je prejel zahvalo, ker se je ob napadu sovražne vojske na našo domovino in v boju za ohranitev naših največjih vrednot – svobode in samostojnosti Republike Slovenije – odzval z večjo požrtvovalnostjo, kot so mu narekovalе odgovornosti, pričakovanja in dolžnosti.

Med vsemi akcijami in nalogami, ki so jih izvajali v zvezi z osvoboditvijo mejnega prehoda, ni bil kršen mejni režim s sosednjo državo Madžarsko in ni prišlo do nobenega mejnega incidenta. Prav tako ni nastala nobena materialna škoda tako na objektih mejnega prehoda kot tudi ne na drugih objektih, ki so na območju mejnega prehoda v družbeni ali privatni lasti. Med opozorilnim streljanjem ni bil nihče ranjen ali ustreljen. Območje mejnega prehoda je branilo 25 aktivnih in rezervnih miličnikov. V obroču za vojsko JLA je sodelovalo še 40 aktivnih in rezervnih miličnikov in okrog 130 teritorialcev.

Menim, da je prav, da se ohranja spomin na ta dogajanja, saj si ne morem predstavljati, kako bi bilo, če se ne bi zgodilo tako, kot se je. Branilci so s svojimi življenji branili slovensko neodvisnost in suverenost. Zdi se mi nepojmljivo, da so vojaki JLA, med katerimi je bilo veliko poveljujočih, ki so živeli tukaj oziroma celo domačinov Slovencev, napadli mejne prehode. Na srečo mladi vojaki niso bili pripravljeni umreti in so se raje predali. Najpomembnejše je bilo, da so se branilci podpirali in kljub maloštevilnosti nadzirali dogajanje in uspeli v boju za neodvisnost. Podobno se je dogajalo na vseh slovenskih mejnih prehodih, ponekod so bile tudi smrtne žrtve. Prav je, da se ohranja spomin na take zgodovinske dogodke. Vsako leto se do obeležja odpravijo branilci z družinami in njihovimi podporniki in tam opravijo spominsko slovesnost. Teh slovesnosti se udeležujem tudi sama.

Vita Kulčar

*Gimnazija Frana Miklošiča Ljutomer, 2. razred
Mentorica: Suzana Rauter*



Spominsko obeležje v Dolgi vasi (Foto: Google)



Dviganje slovenske zastave na mejnem prehodu Dolga vas 26. junija 1991 (Foto: Google)

Pesem kovine

Pesem kovine je pesem o zvokih orožja in se ne navezuje na določen spopad, ampak je primer posameznikovega stika z vojno nasploh. Možje so na bojišča že od nekdaj odhajali s častjo in pogumom v srcu, toda boj za domovino je vsakič zahteval številne žrtve in prevečkrat terjal najvišjo ceno, tj. življenje. Takrat bolečina ni ostala le v spominih vojakov, ampak se je prenesla na ljudi, ki so v vojni za vedno izgubili svoje življenjske sopotnike.

Čez reko se sonce preliva,
v rdečem poslavlja se dan.
Z odsevom še zadnjič razkriva
obraz v neznano poslan.

Časi miru so minili,
kliče mit o zmagi junake.
Na mejah sveta, ki se širi,
usoda odštevava korake.

Pesem kovine odmeva,
barva pročelja življenja.
Sreča neslišno sameva,
se skriva za hrupom trpljenja.

Naposled spozna fant izbrani,
da pot je njegova prekleta.
Potlej ljubezen se hrani
le še s spominom dekleta.

Nina Bohnec

Gimnazija Murska Sobota, 2. razred

Mentorica: Melita Franko

Prva svetovna vojna v Črenšovcih

Spominska obeležja so zelo pomemben del naših življenj. Vsakodnevno nas spominjajo na lepe, nekatere pa na tragične dogodke, ki so se zgodili v naši preteklosti. Ob postavljenih obeležjih se spomnimo predvsem ljudi, ki so na kakršni koli način zaslužni, da lahko danes živimo v miru in sreči. Spominska obeležja dajejo kraju, v katerem stojijo, še prav posebno vrednost, zato jih moramo pravilno vzdrževati in paziti nanje. V Občini Črenšovci imamo veliko različnih obeležij, npr. spomenik padlim v drugi svetovni vojni, spomenik Jožefu Kleklu starejšemu in spomenik Prekmurska mati. Sama sem se odločila, da bom raziskala Park spominov, v katerem stojijo naslednja spominska obeležja: spomenik, posvečen padlim v prvi svetovni vojni, in doprsna kipa naših dveh rojakov, dr. Franceta Cigana in dr. Ivana Zelka.

Name je največji vtis naredil spomenik, posvečen padlim v prvi svetovni vojni. Kip je postavljen poleg cerkve sv. Križa v Črenšovcih. Spomenik je ovalne oblike. Na vrhu stoji angel, ki v rokah čvrsto drži padlega vojaka. Na spomeniku je zapisanih 122 mož in fantov, ki izhajajo iz krajev Občine Črenšovci, tj. iz Trnja, Črenšovcev, Žižkov, Dolnje, Srednje in Gornje Bistrice, ki so izgubili življenja na bojiščih v prvi svetovni vojni. Zdi se mi zelo pomembno, da so postavili ta spomenik, saj se ob njem lahko vedno spomnimo pogumnih mož in fantov iz naše občine, ki so bili vpoklicani, da se borijo za svojo domovino in boljšo prihodnost svojih ljudi. Spomenik je postavila leta 1940 Župnija Črenšovci skupaj s prosvetnim društvom pod vodstvom nekdanjega črenšovskega kaplana Jožefa Meška. V 20-tih in 30-tih letih 20. stoletja pa je imela veliko vlogo pri postavljanju spomenikov v spomin na prvo svetovno vojno tudi veteranska organizacija Zveza bojevnikov vojne, ki je spodbudila postavitev 150 spomenikov po Sloveniji. Spomenik od leta 1940 še ni bil obnovljen. Zanj pa skrbi in ga vzdržuje Župnija Črenšovci. Še danes ob obeležju potekajo razni dogodki. Vsako leto 1. novembra, na dan spomina na mrtve, Župnija Črenšovci položi venec k spomeniku in se tako pokloni padlim možem in fantom, ki so padli v prvi svetovni vojni. Tudi veliko ljudi pri spomeniku prižge svečo, še posebej sorodniki mož in fantov, ki so zapisani na spomeniku. Leta 2014 pa je po črenšovski občini potekalo spominsko kolesarjenje, ki ga je organiziralo Kulturno-turistično društvo Črenšovci. Pri spomeniku so simbolično položili cvetje, ovito v slovensko trobojnico. Kolesarjenje so organizirali v znak počastitve 95-letnice združitve prekmurskih Slovencev z matičnim

narodom. Leta 2018 pa so se prav tako pred spomenikom poklonili žrtvam ob 100-letnici konca prve svetovne vojne.

Spomenik je torej posvečen vojakom, ki so padli v prvi svetovni vojni. Prva svetovna vojna se je začela 28.7.1914. Nasproti so si stale centralne in antantne sile. Štiri krvava leta vojne so za sabo pustila 37 milijonov mrtvih, ranjenih in pogrešanih vojakov ter civilistov. Okoli dva tisoč padlih vojakov naj bi bilo tudi Prekmurcev. Uporabljali so tudi novo orožje. Prekmurški vojaki so se večinoma bojevali v avstroogrski vojski, pod katero so takrat spadali. O dogajanju na frontah so v prvem letu vojne poročale Novine našega rojaka Jožefa Klekla, katerega kip stoji v Črenšovcih. O vojaki na bojiščih so poročali tudi zdravniki in bolničarji, ki so zdravili tudi prekmurske vojake v Budimpešti, Pragi, Murski Soboti, na Dunaju ... Možje in fantje iz črenšovske občine so se zbrali v Črenšovcih in se nato z vozovi odpravili v Lendavo. Kam so jih poslali od tam, še ni povsem znano.

Leta 2015 pa so v Parku spominov v Črenšovcih postavili tudi spomenik žrtvam druge svetovne vojne. Postavili so ga v spomin na vse, ki so se bojevali, živeli ali padli med drugo svetovno vojno. Postavili pa so ga tudi kot svarilo oziroma opomin, da takšnih strahovitih vonj, kot sta bili prva in druga svetovna vojna, ne bi bilo nikoli več.

Med razmišljanjem o obeležjih, sem ugotovila, kako zelo so pomembna za nas. Ob njih se ne spominjamo samo dogodkov iz naše zgodovine, ampak tudi ljudi, ki so naredili nekaj posebnega za nas in našo domovino. Menim, da bi morali spominskim obeležjem dati še večji pomen, skrbeti moramo zanje in jih pravilno vzdrževati. Všeč mi je tudi, da sem se med raziskovanjem naučila veliko novega o moji občini, prvi svetovni vojni in vseh pogumnih možeh, ki so se bojevali v njej.

Polona Kiralj

Gimnazija Frana Miklošiča Ljutomer, 2. razred

Mentorica: Suzana Rauter



Spomenik padlim med prvo svetovno vojno
(Foto: Google)



Spomenik žrtvam druge svetovne vojne (Foto: Google)

Spominsko obeležje, posvečeno Edvardu Kocbeku

V mojem domačem kraju, Svetem Juriju ob Ščavnici, stoji naproti cerkve sv. Jurija doprsni kip Edvarda Kocbeka. Kip je lepo vzdrževan, kar pomeni, da občina lepo skrbi zanj. Za 20. stoletje je značilen razcvet umetnosti in književnosti, kar se odraža tudi v Kocbekovih delih.

Življenje Edvarda Kocbeka

Edvard Kocbek je bil pomemben pesnik, politik, kulturnik, esejist in prevajalec. Rodil se je 27. septembra 1904 v revni kmečki družini v Svetem Juriju ob Ščavnici. Obiskoval je splošno gimnazijo v Mariboru, kasneje pa je šolanje nadaljeval na Ptuj. Ko je leta 1925 opravil maturo, se je vpisal v mariborsko bogoslovje, kjer je nadaljeval s pisanjem pesniških, dramskih in proznih del. Jeseni 1927 je v Ljubljani začel študirati romanistiko. Leta 1928 je postal glavni urednik revije Križ na gori. Eno leto pred diplomo je študiral v Berlinu. Po končanem šolanju je služboval na Hrvaškem, kasneje pa tudi v Ljubljani kot profesor francoščine. V Ljubljani se je vključil v slovensko kulturno in politično življenje. Aprila 1937 je v reviji Dom in svet objavil esej Premišljevanje o Španiji. Zaradi tega eseja so se v slovenskem katoliškem taboru pojavile ostre delitve. Postal je urednik revije Dejanje in vodja katoliške kulturne leve. Poročil se je z Zdravko, s katero sta imela tri otroke, Lučko, Matjaža in Jurija. Edvard Kocbek se je po začetku druge svetovne vojne vključil v Osvobodilno fronto, saj je bil vodja krščanskih socialistov. Odpravil se je med partizane, kjer je februarja 1943 podpisal Dolomitsko izjavo.

Marca 1945 je postal minister za Slovenijo v koalicijski jugoslovanski vladi. Bil je tudi podpredsednik Osvobodilne fronte. Leta 1952 so ga prisilno upokojili in ga nadzorovali preostanek življenja, saj je prišlo do političnega spora zaradi njegove knjige Strah in pogum. Zato nekaj časa ni objavljajal svojih del, šele po letu 1961 jih je začel spet objavljati. Medtem ko ni smel objavljati svojih del, se je ukvarjal s prevajanjem iz nemščine in francoščine. Pisal je predvsem pesmi in eseje. Njegove povojne pesmi večinoma govorijo o strahu in nasilju. Pisal je tudi novele, v katerih lahko najdemo teme iz narodnoosvobodilne borbe, kjer so opisane izpovedi posameznika v težkem zgodovinskem obdobju.

Za pesniško zbirko je prejel Prešernovo nagrado. S svojo ustvarjalnostjo je vplival na veliko slovenskih literatov. Najbolj znana njegova dela so Groza, Črna orhideja, Mati in sin, Tovarišija, Strah in pogum.

Pravi šok za javnost je bil izid knjige Edvard Kocbek – pričevalec našega časa, ki sta jo izdala pisatelja Boris Pahor in Alojz Rebula leta 1975 v Trstu. Edvard Kocbek je začel pesniti v poznem ekspresionizmu, ki je značilen za 20. stoletje. V svojih delih je veliko razmišljal o življenju, smrti in svobodi. Zaradi poudarjenosti osebne svobodne volje pri odločanju, kot je opisal v svojih delih, in kritične naravnosti do vseh ideoloških strani, do družbenega in političnega delovanja, so ga izločili.

Spomenik Edvarda Kocbeka

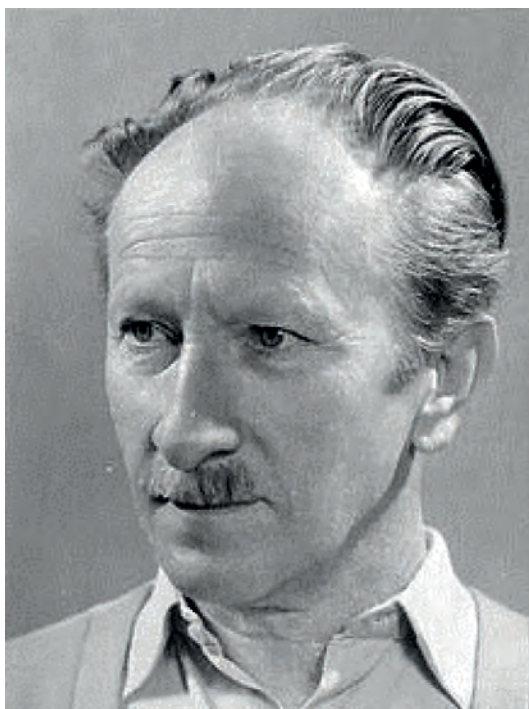
V našem kraju je spomenik postavljen zato, ker se je Edvard Kocbek rodil v tem kraju. Postavljen je na vidnem mestu, kjer si ga lahko ogledajo vsi mimoidoči. Spomenik je bil postavljen z namenom, da bi se ga ljudje spomnili in ga nikoli ne bi pozabili, saj je bil Edvard Kocbek pomembna oseba. Po njem je v našem kraju dobila ime tudi osrednja dvorana v Kulturnem in upravnem središču, v katerem domujejo številna kulturna društva, ki s svojim ustvarjanjem prispevajo k bogatemu kulturnemu utripu občine. Spomenik je iz kamna, v katerega so vrezane črke oz. ime in priimek ter letnici rojstva in smrti.

Menim, da je Edvard Kocbek zelo pomemben za naš kraj, na kar smo lahko ponosni. Ljudje si lahko ogledajo zelo lep, ohranjen spomenik in se spomnijo preteklosti. V našem domačem kraju imamo obsežno kulturno dediščino, kar ljudi pritegne, da si jo ogledajo.

Eva Trbuc

Gimnazija Frana Miklošiča Ljutomer, 2. razred

Mentorica: Suzana Rauter



Fotoportret Edvarda Kocbeka (Foto: Google)



Spomenik v Svetem Juriju ob Ščavnici (Foto: Google)

Kip Györgya Zale

Doprni kip Györgya Zale stoji pri kulturnem domu v mojem domačem kraju Lendavi. Mesto, na katerem stoji, se imenuje Trg Györgya Zale in se nahaja v starem mestnem jedru. Prenovljen trg so slovesno odprli leta 2008. Na trgu, pa tudi v dvorani kulturnega doma potekajo različne kulturne prireditve, srečanja umetnikov in koncerti. Tudi v lendavskem gradu si lahko obiskovalci ogledajo stalno zbirko in spominsko sobo slavnega kiparja.

Kip Györgya Zale so v Lendavi postavili leta 2008, in sicer z namenom, da bi častili in se spominjali kiparja in enega največjih rojakov mesta Lendava. Kip je narejen iz brona.

Že začetki likovne umetnosti na območju Lendave so v 20. stoletju povezani z imenom Györgya Mayerja Zale, ki se je rodil 16. aprila 1858 v Lendavi v meščanski obrtniško-trgovski družini. Družina Mayer se je priselila v te kraje v 18. stoletju z Bavarske. Oče je imel tovarno porcelana v Pápi na Madžarskem. Mladi György je zgodaj izgubil starše. O letih, ki jih je družina preživela v Lendavi, je znanega le malo. Srednjo šolo je končal v Budimpešti. Najprej se je vpisal na tehniško fakulteto, nato pa prestopil v šolo za risanje in modeliranje. Rad bi postal slikar, toda Adolf Huszár ga je zvalil h kiparstvu. Prvo delo (K skali prikovan Prometej) mu je prineslo državno štipendijo. Leta 1879 je odšel na Dunaj in postal učenec Edmunda Hellmerja. Leta 1880 je odpotoval v München, kjer se je učil pri mojstru Josephu Knablu. Njegova življenjska pot je bogata z uspehi, priznanji in bleščečimi vzponi, a tudi težka, naporna in polna silovitih napadov in žalitev. Po vrnitvi domov leta 1884 se je navezal na madžarsko prestolnico. Umetniki so tudi v tistem času radi uporabljali umetniška imena, zato je zaprosil za priimek Zala po županiji, od koder je izhajal. Razcvet njegovega umetniškega ustvarjanja je nastopil konec 19. stoletja.

Utelesil je mnoge junaške, a hkrati tragične trenutke in osebnosti iz madžarske zgodovine in povzdignil madžarsko kiparstvo na evropsko raven. V njegovi umetniški karieri sta mu pozirala tudi cesar Franc Jožef in njegova soproga Elizabeta. Bil je profesor na akademiji, prijateljaval je z umetniško, politično in družbeno elito takratne monarhije. Vrhunec njegovega uspeha in priznavanja je nastopil v času milenija, saj je negoval izvorni kult, bogat s spomeniki iz brona in kamna, s katerimi so

prikazani zgodovinski liki in dogodki. Pisec njegove monografije omeni, da v njegovi domovini verjetno vse do takrat ni živel in delala tako številna in izvrstna generacija kiparjev kot v času milenija, katerega osrednji lik je bil Zala. Do konca življenja je bil navezan na grško klasično tradicijo in renesančne umetnike, kakršen je Michelangelo. Leta 1894 so ga najeli za izdelavo Milenijskega spomenika in kipa Nadangel Gabriel; skupino kipov Vojna in mir, kipe štirih kraljev in vse reliefe pa je okrasil sam. Ta dela so potekala do leta 1929.

Uspešna domača predstavitev mu je prinesla prvo priznanje, zaupali so mu tudi izdelavo več javnih kipov. Prvi od teh je bil v Aradu leta 1925 porušen in nato ponovno postavljen Kip svobode. Ta spomenik od takrat velja za mesto narodnega žalovanja, upanja in simbol mučeniške usode. V središču stoji lik Hongarie, na njene štiri strani pa je umetnik razvrstil figure Prebujajoča se svoboda, Požrtvovalnost, Borbenost in Umirajoči borec. Spomenik so postavili leta 1889, še istega leta pa je Zala zmagal na natečaju za izdelavo kipa Honved, ki ga najdemo v Budimskem gradu.

Proti koncu življenja je najprej moral prodati večji atelje, nato še stanovanje, leta 1937 pa je reven in zapuščen umrl v sanatoriju.

Menim, da je Zala György za Lendavo pomemben, saj se je kot Madžar rodil v Lendavi, Lendava pa tudi z njim postaja medkulturno središče in mesto sobivanja.

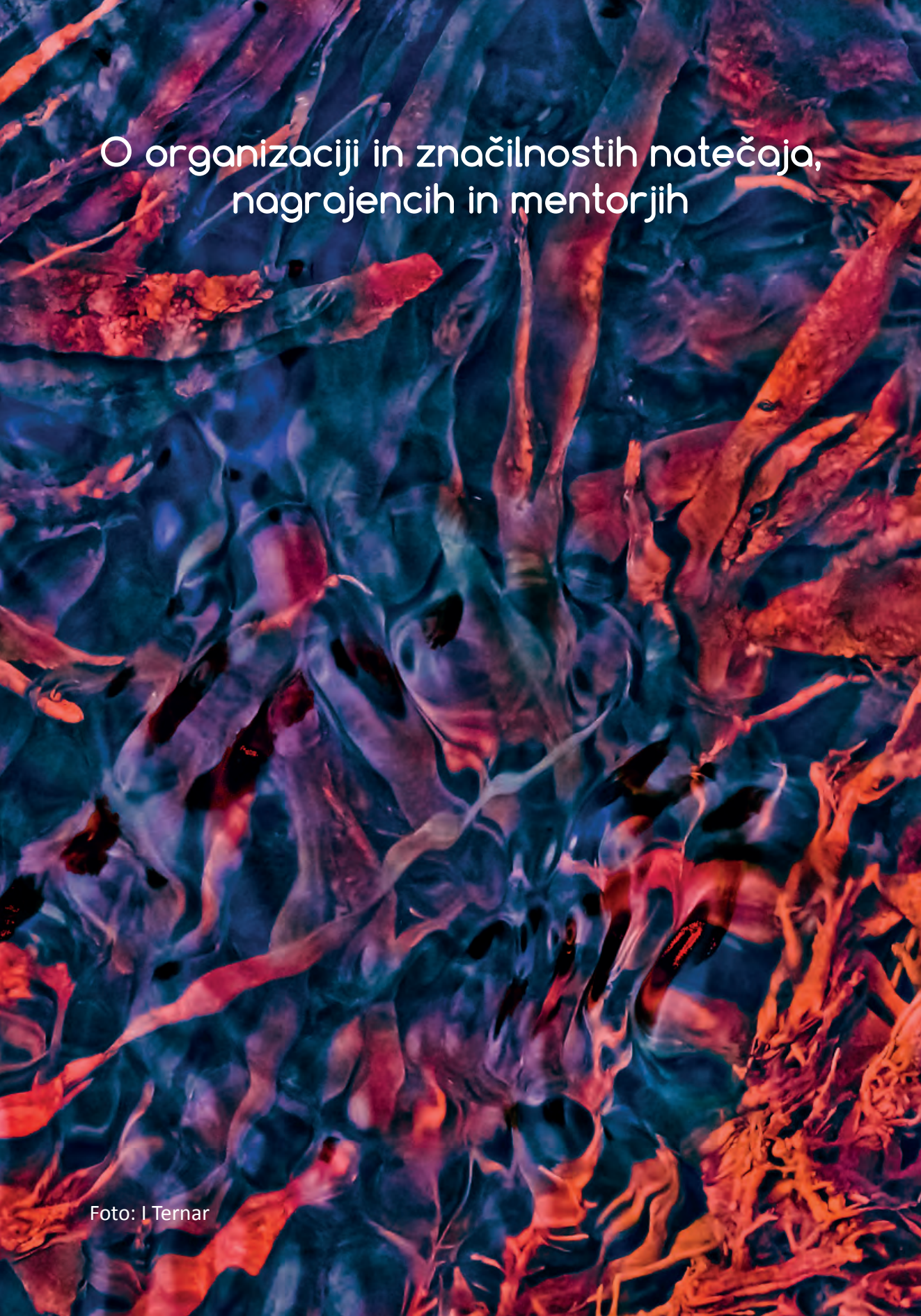
Jana Palfi

Gimnazija Frana Miklošiča Ljutomer, 2. razred

Mentorica: Suzana Rauter



Foto: Google



O organizaciji in značilnostih natečaja, nagrajencih in mentorjih

Foto: I Ternar

30. maja 2019 bo za avtorje prispevkov in njihove mentorje organizirana strokovna ekskurzija v Ljubljano.

Na spodnjih dveh fotografijah so utrinki z lanskoletne.



Na obisku v palači predsednika republike ... (Foto: J. Kološa)



... in v Muzeju slovenske policije (Foto: J. Kološa)

Pregled nagrajenih prispevkov in prejemnikov medalj

Ime in priimek	Šola in razred	Naslov	Tip prispevka	Mentor(ica)
<i>Prozna dela učencev 4., 5. in 6. razreda osnovne šole</i>				
Lena Denša	OŠ Kapela 6.r	Spomenik zmage pripoveduje	kratka zgodba, povezana z obeležjem iz 2. svet. vojne	mag. zgod. Bernarda Roudi
Daša Kovačič	OŠ Kapela 5.r	Spomin na Janka Jurkoviča - Jova	kratka zgodba, povezana z dogodkom iz 2. svet. vojne	mag. zgod. Bernarda Roudi
Pia Wolf, Jure Wolf	OŠ Cankova 4.r	Spominsko obeležje v Korovcih pripoveduje	kratka zgodba, povezana s spominskim obeležjem	Bibijana Kerec, učit. razr. pouka
<i>Pesmi učencev 4., 5. in 6. razreda osnovnih šol</i>				
Miša Makoter	OŠ Janka Ribiča Cezanjevci, 5. r.	Ribičev mlin osamljen stoji in nikogar več k njemu ni	pesem, povezana s spominskim obeležjem	Manja Gospodarič, prof. razr. pouka
Pia Črna Vogrinec	OŠ Janka Ribiča Cezanjevci, 5. r.	Vojna za osamosvojitve Slovenije	pesem, povezana z osamosvojitveno vojno	Manja Gospodarič, prof. razr. pouka
Zarja Zupančič Rous	OŠ Gornja Radgona, 5. r.	Spominski park »Nikoli več«	protivojna pesem, povezana s spominskim obeležjem	Vera Serdt, prof. razr. pouka
<i>Prozna dela učencev 7., 8. in 9. razreda osnovne šole</i>				
Sebastjan Gomboc	OŠ Sveti Jurij Rogašovci, 9. r.	Prekmurci skozi čas	razpravljalni esej, povezan s spominskimi obeležji	Lilijana Hajdinjak Zelko, prof. slov. in zgod.
Kaja Rihtarič	OŠ Kajetana Koviča Radenci, 9. r.	Spominsko obeležje na Kapelskem vrhu	intervju, povezan s spominskim obeležjem	Zdenka Šiplič, učit. slov. in nem.
Alina Misja Julija Vogrinec	OŠ Kapela, 9. r.	V spomin Mariji Rožman	kratka zgodba, povezana z obeležjem iz 2. svet. vojne	Alenka Kozar, prof. slov.

Ime in priimek	Šola in razred	Naslov	Tip prispevka	Mentor(ica)
<i>Pesmi učencev 7., 8. in 9. razreda osnovnih šol</i>				
Iva Štefanec	OŠ Kajetana Koviča Radenci, 9. r.	Ob košati lipi spomenik stoji	protivojna pesem, povezana z obeležjem	Zdenka Šiplič , učit. slov. in nem.
Saša Farič	OŠ Kapela, 9. r.	Pot do svobode	pesem o ujetništvu med vojno	Alenka Kozar , prof. slov.
Katja Slekovec	OŠ Kapela, 9. r.	Nepozabljeni	pesem o posledicah vojne	Alenka Kozar , prof. slov.
<i>Prozna dela dijakov srednje šole (gimnazije)</i>				
Tine Fujs Perša	Gimnazija Murska Sobota, 1. r.	Prababičine zgodbe	zapis spominov pričevalca o dogodkih	Melita Franko , prof. zgod. in sociol.
Ana Stančin	Gimnazija Murska Sobota, 2. r.	»Oj, zdaj gremo, nazaj spet pridemo«	intervju z medvojnimi beguncem	Melita Franko , prof. zgod. in sociol.
Lara Rajna	Gimnazija Murska Sobota, 1. r.	Osamosvajanje Slovenije v očeh mojih sorodnikov	zapis spominov pričevalcev o dogodkih	Melita Franko , prof. zgod. in sociol.
<i>Pesmi dijakov srednje šole (gimnazije)</i>				
Nina Bohnec	Gimnazija Murska Sobota, 1. r.	Pesem kovine	pesem o zvokih orožja	Melita Franko , prof. zgod. in sociol.



Foto: DVZ Ponikve



Foto: DVZ Ponikve

Pregled mentorjev po šolah in mentorstvih avtorjem

Ime in priimek mentorice	Strokovni naziv	Šola	Avtorji
Bojana Pergar Stolnik	profesorica razrednega pouka	OŠ Janeza Kuharja Razkrižje	Zoja Zadravec Vidovič Eva Zadravec Nuša Zver Tjaša Belovič Luka Podlogar Magdalena Flac Lana Muršič Žana Ostrc
Bernarda Roudi	magistra zgodovine	OŠ Kapela	Lana Denša Daša Kovačič Lana Čolnik Zala Koren Ana Planjšek in Neža Lušanc Lana Denša
Suzana Rauter	profesorica zgodovine in geografije	Gimnazija Franca Miklošiča Ljutomer	Sandra Kuster Vita Kulčar Polona Kiralj Eva Trbuc Jana Palfi
Irena Grašič Arnuš	univ. dipl. profesorica slovenščine in nemščine	OŠ Kuzma	Leon Bagari Iris Bertalanič Alja Kuhar Karla Bokan Jure Matiš
Alenka Kozar	profesorica slovenščine	OŠ Kapela	Alina Misja in Julija Vogrinec Saša Farič Katja Slekovec Alina Gorza
Melita Franko	profesorica zgodovine in sociologije	Gimnazija Murska Sobota	Tine Fujs Perša Ana Stančin Lara Rajnar Nina Bohnec
Tatjana Šebjanič	OŠ Sveti Jurij Rogašovci, 9. r.	OŠ Gornja Radgona	Ana Kosmajer Marovič Lana Križan Erlih in Maša Hovnik Husar Luša Sovec

Cvetka Puhar	profesorica zgodovine in geografije	OŠ Veržej	Daša Stajnko Ana Zver Alja Erjavec
Bibijana Kerec	učiteljica razrednega pouka	OŠ Cankova	Pia Wolf in Jure Wolf Živa Obal
Zdenka Šiplič	učiteljica slovenščine in nemščine	OŠ Kajetana Koviča Radenci	Kaja Rihtarič Iva Štefanec
Manja Gospodarič	profesorica razrednega pouka	OŠ Janka Ribiča Cezanjevci	Miša Makoter Pia Črna Vogrinec
Magdalena Bohnec	profesorica geografije in zgodovine	Dvojezična OŠ I Lendava	Jure Baligač in Klemen Slavin
Metka Ohman	predmetna učiteljica slovenščine	OŠ Ivana Cankarja Ljutomer	Miha Božič
Lilijana Hajdinjak Zelko	profesorica slovenščine in sociologije	OŠ Sveti Jurij Rogašovci	Sebastjan Gomboc
Vera Serdt	profesorica razrednega pouka	OŠ Gornja Radgona	Zarja Zupančič Rous



O literarnem natečaju na javni prireditvi v Ljutomeru, 25. aprila 2019

Domoljubne in veteranske organizacije, ki so organizirale dogodke, povezane z javnim natečajem Spominska obeležja pripovedujejo, so se dogovorile, da bo javna predstavitev publikacije in najboljših del s podelitvijo priznanj in medalj na slovesnosti ob državnem prazniku, dnevu upora proti okupatorju, v Ljutomeru, in sicer 25. aprila 2019. Ob tej priložnosti so me zaprosili za nagovor, povezan z natečajem, publikacijo in državnim praznikom.

Spoštovani,

ko sem pri urejanju publikacije, ki jo danes predstavljamo širši javnosti, nekajkrat prebiral izbrane prispevke mladih avtorjev, so se mi ob tem vedno znova zastavljala nekatera vprašanja. Ta so bila, kako sem kot najstnik doživljal seznanjanje z zgodovinsko dediščino, katere so stične točke med spoznavanjem domovine, privzgajanjem domoljubja in praznikom upornišтва, ki je pred nami. Porajali so se mi tudi dvomi, ali so takšna vprašanja in primerjave sploh smiselne in dopustne glede na polstoletno časovno razdaljo in spremembe, ki so se v tem času zgodile. Ne nazadnje vemo, da so današnje mlade generacije skoraj neprimerljive z generacijami in naravo tistega časa, ko sem še sam obiskoval osnovno ali srednjo šolo.

Toda ali je moja izkušnja res tako drugačna? Ob koncu šolskega leta sem v drugem razredu osemletke za nagrado prejel prvo knjižico o takrat zelo popularni partizanščini. Na vsega 14 listih je bilo 22 ilustracij in dve zgodbi, o partizanskem kurirju in njegovem psičku Belku ter o prav tako mladoletnem partizanskem konjevodcu. Knjižico sem čuval kot nekakšno svetinjico, znal na pamet skoraj vse povedi in si preko barvnih ilustracij poskušal predstavljati grozote vojne, opisan strah, pa tudi pogum in seveda sporočila, ki so bila v knjižni zbirki o narodnoosvobodilni borbi takrat prepoznavno enotna. Ko sem po več kot pol stoletja znova brskal po sedaj že nekoliko porumeneli knjižici, nisem našel velikih herojev,

skoraj nobenega, če odštejem dva mladoletna partizana, kurirja in konjevodca. Toda zgodbe o malih ljudeh, njihovem doživetju vojne in prispevku k vojni so puščale v knjižici prepoznavno sled. Če to primerjam s publikacijo iz leta 2019, bi lahko dejal, da so se pristopi k prenašanju vedenj o preteklosti in osnovna sporočila ohranila in ne izgubljajo svojega namena. Sedaj zvenijo drugače in bolj mirovniško, z izstopajočimi sporočili o zavračanju vojne in hrepenenju po miru in sožitju. Opazne so tudi nekatere spremembe. Če ob tem ne izpostavljam partizanskega upora in boja proti fašizmu in nacizmu, ki bi ga nekateri pri nas radi kar izbrisali, potem bi zaradi deklaracije o otrokovih pravicah in zaščiti mladostnikov v evropskih razmerah danes s težavo predstavljali zgodbe o otroških bojovníkih, ki so bili v vojaških strukturah in formacijah, čeprav je v vojnah zlorabljenih otrok, pa tudi vključenih v bojno delovanje, zlasti v Afriki, več kot kadarkoli pred tem. To je prva drugačnost, ki jo moram izpostaviti, druga pa je povezana s t. i. prepovedanimi temami. Če se je nekoč vedelo, o čem se ne sme govoriti ali pisati, potem je ali bi moralo biti danes drugače. Prepovedanih tem za mlade avtorje v današnjih demokratičnih časih načeloma ni več. To izpostavljam zaradi tistih, ki bi iz slovenske zgodovine in narodovega spomina ter učnih načrtov kar nekako izbrisali nekatera obdobja in dogajanja, o čemer bom nekaj misli delil z vami še v nadaljevanju. Takšno brisanje ni nič drugega kot omejevanje, ki smo ga, sicer v drugačni obliki, poznali tudi v preteklosti.

V nadaljevanju navajam nekaj primerjav med prvim in drugim javnim natečajem. Od 47 šol v Pomurju se je na prvi natečaj pred dvema letoma odzvalo več šol kot na lanskoletnega drugega, tako da jih je bilo predlani 17, lani pa 13. Število poslanih prispevkov na drugi natečaj je večje kot na prvi, saj jih je leta 2017 bilo 46, leta 2018 pa 52, od tega 30 proznih del in 18 pesmi. Napisalo jih je 35 učenk in osem učencev iz osnovnih šol ter osem dijakinj in en dijak iz dveh pomurskih gimnazij, kar je dva avtorja več kot na prvem natečaju. Na prvem natečaju je sodelovalo 17 mentoric in dva mentorja, na drugem pa 15 mentoric. Te so največ sodelujočih, tj. 22, uspele spodbuditi k pisanju med učenci drugega triletja, in sicer od 4. do 6. razreda, in 17 med učenci tretjega triletja, tj. od 7. do 9. razreda osnove šole. Največ prispevkov, tj. deset, je poslala Osnovna šola Kapela, sledita Osnovna šola Janeza Kuharja Razkrižje z osmimi prispevki in Gimnazija Franca Miklošiča Ljutomer s šestimi prispevki.

Od 48 prispevkov so štirje iz obdobja prve svetovne vojne in dogajanj po njej, na obdobje druge svetovne vojne se navezuje 14 prispevkov, na obdobje slovenske osamosvojitve pa deset. Ostali prispevki, zlasti

pesmi, so z mirovniško oziroma protivojno tematiko. Ker je publikacija Spominska obeležja pripovedujejo posvečena prekmurskemu letu in pomembni 100-letnici združitve Prekmurcev z matičnim narodom, naj dodam še eno ugotovitev. Spomin ni izginil in je, sodeč po zapisanem v prispevkih učencev in dijakov, še živ. Žal pa je spominskih obeležij malo ali – če sklenem z ugotovitvijo – kjer ni spomenikov v šolah, zgodovine ni možno povezati z lokalnim okoljem.

Poudarjam, da so javni natečaj in zbrani prispevki zanimivo ogledalo naše preteklosti in družbe, pa tudi ogledalo naših šol in poučevanja v njih. To ogledalo je izrazito protivojno in mirovniško, tudi zato, ker je bilo velikokrat najpomembnejše hrepenenje in upanje naših prednikov, česar se ni treba sramovati. Pri vsem tem je prepoznaven tudi odnos do upornišтва, takega upornišтва, ki je Slovence ohranilo, jih pomagalo oblikovati v nacijo in vzpostaviti svojo državo. Gre za pomembno dediščino, ta pa je poleg obeležij, ki spominjajo in opominjajo, v ljudeh zapustila globok in še vedno živ spomin. Generacija, ki stopa na pot ustvarjanja in oblikovanja svoje identitete, ne more mimo tega spomina in postaja ter ostaja njegov zgovorni branitelj.

Državni praznik, dan upora proti okupatorju, je povezan z zgodovinskim okvirom in dogajanji na začetku narodnoosvobodilnega boja v času druge svetovne vojne na Slovenskem pred 78 leti. Boj proti fašizmu in nacizmu je ena od najtežjih preizkušenj Slovencev, pa tudi mnogih drugih evropskih narodov. Upal bi si trditi, da se je upornišтво dodobra zasidrlo v slovensko zavest, naše vrednote in institucije, vključno s šolskimi. Pri tem sicer vedno pogosteje zaidemo, če uporabim vojaški izraz, na nekakšno notranjo fronto in spopadanje zaradi tega, ker naše upornišťvo naj ne bi bilo pristno ali pa primerno za današnji čas. Zaradi tega bi se lahko spraševali, ali so bile s tem povezane žrtve zlagane, trpljenje namišljeno in vse to neprimerno ter nepotrebno ali zgolj neizogibno. Kakor koli že, vse navedeno se je zgodilo in – kot je zapisala devetošolka Kaja – zanjo in številne njene vrstnike so to nepozabljeni grobovi in glasovi.

Zato moram v nadaljevanju spregovoriti še o neke vrste prelomnici pri obravnavanju, dojemanju in ohranjanju upornišťva pri nas, a tudi v širšem prostoru. Upornišťvo v Evropi ali natančneje v Evropski uniji, ki temelji na zoperstavljanje fašizmu in nacizmu pa tudi drugim totalitarizmom, je v tesni navezi s spravo, zlasti med velikimi narodi, ki so bili stoletja udeleženci osvajalske politike. Slovensko upornišťvo pri tem ne trči le na velike, ki so nas poskušali podjarmiti, ampak tudi na današnje sosednje države, ki so bile ali želele biti del velikih imperijev, v

katerih je bilo vedno manj mesta za majhne narode. Če v tem kontekstu govorimo danes o uporništvu ali zoperstavljanju globalizaciji oziroma novodobnim oblikam prevzemanja, potem je lahko v globalizirani veliki evropski skupnosti naše upornišvo za nekatere sporno. Če ob tem izpostavimo, da smo se med okupacijo v drugi svetovni vojni zoperstavili tako tistim, ki so prihajali s severa in zahoda, pri nas v Prekmurju pa tudi z vzhoda, potem nas današnji partnerji ali zavezniki čudno gledajo. Lahko pa nas tudi zaradi zgodovinskega sramu, ker so nas poskušali okupirati, ne razumejo.

Ko nam nekateri naši politiki vsiljujejo popravke zgodovine ali vsaj njeno reinterpretacijo, nas načrtno oddaljujejo od korenin in tega, kar smo dosegli z uporništvom. Brez upornišva ne bi preživel in – kot bi dejal pesnik – previharili viharjev. Priča smo torej intenzivnemu preoblikovanju slovenskega uporniškega duha in z njim povezanega zgodovinskega spomina. V tem kontekstu so zanimiva prizadevanja, da bi v osnovnih šolah ukinili bralno značko in tako razbremenili mlado generacijo v okoliščinah informacijskega obleganja. Ker je vsaj tretjina naslovov za bralno značko povezana z zgodovino in uporništvom, je cilj takšnih pobud prepoznaven. Zato na tem mestu opozarjam, da omenjeno ukinjanje bralne značke, reinterpretacija zgodovinskih dejstev in blatenje partizanstva ali celo uničevanje njihovih spomenikov in obeležij, ni nič drugega kot poskus brisanja narodovega zgodovinskega spomina in priprava na vstop v globalni svet, ki bo slej ko prej pogoltnil oziroma zabrisal še zadnje delčke identitete majhnih narodov.

Literarni natečaj Spominska obeležja pripovedujejo in knjižica z deli mladih avtorjev sta v kontekstu prej omenjenega neke vrste upor. Upor proti primerom in poskusom brisanja pozitivnega zgodovinskega spomina in upornišva v njem ali – če hočete – upor proti rezanju korenin in vrednot, ki so nas oblikovale, ter podiranju mostov med generacijami. Publikacija, ki jo danes predstavljamo v javnosti, kaže, kako živ je zgodovinski spomin, kako ga mladi razumejo, kako lahko raziskujejo in prispevajo k temu, da preživi. Ob državnem prazniku, dnevu upora, bi si upal želeli, da ostanimo uporniki proti potvarjanju zgodovine in brisanju zgodovinskega spomina, da ohranimo obeležja in poskrbimo za preživetje pozitivnega spomina.

Dr. Alojz Šteiner



Foto: I Ternar

ORGANIZACIJSKA IZHODIŠČA ZA PRIPRAVO IN IZVEDBO LITERARNEGA NATEČAJA



PREDSTAVITVENA IZKAZNICA NATEČAJA

NAZIV NATEČAJA: Spominska obeležja pripovedujejo

ČASOVNI OKVIR NATEČAJA: 15. 10. 2018 – 29. 6. 2019 (šolsko leto 2018/19)

CILJNA POPULACIJA:

- učenci osnovnih šol iz Pomurja (39 ustanov):
- 4., 5. in 6. razreda oz. drugega vzgojno-izobraževalnega obdobja,
- 7., 8., 9. razreda oz. tretjega vzgojno-izobraževalnega obdobja,
- dijaki vseh programov srednjih šol v Pomurju (osem ustanov).

NAMEN NATEČAJA:

Njegov namen je spoznavanje dogodkov iz preteklosti, razmišljanje in oblikovanje pozitivnega odnosa do njih ter ustvarjalno pisanje učencev in dijakov o spominskih obeležjih v njihovem domačem okolju in dogodkih ter sporočilih, povezanih z njimi. V ospredju zapisov naj bodo vrednote, kot so ljubezen do domovine, svoboda in upornišтво proti zatiranju ter spoštljiv odnos do generacij in ljudi, ki so se žrtvovali zanje.

Spominska obeležja so pomemben del kulturne in zgodovinske dediščine širše in ožje domovine. Te so lahko glede na izstopajoče obletnice, ki so zaznamovale slovensko zgodovino, 100-letnica konca prve svetovne vojne in prizadevanja generala Maistra za slovenske meje, 100-letnica združitve Prekmurja z matičnim narodom in sobivanje narodov na stičišču

štirih držav ter spominska obeležja, povezana z narodnoosvobodilnim bojem in slovensko osamosvojitvijo v Pomurju.

ZVRSTI PRISPEVKOV:

1. intervju z udeležencem dogodka, povezanega s spominskim obeležjem oziroma zapis spominov pričevalca o dogodku;
2. doživljajski spis, povezan s spominskim obeležjem ali dogodkom oziroma kratka zgodba, povezana s spominskim obeležjem ali dogodkom;
3. razpravljalni esej, povezan s spominskim obeležjem ali dogodkom;
4. pesem, povezana s spominskim obeležjem ali dogodkom in osebo.

KLJUČNI ROKI:

- delo natečajne skupine: 7. do 30. 1. 2019,
- priprava publikacije literarnega natečaja: 1. 2. do 31. 3. 2019,
- tiskanje publikacije: 1. 4. do 15. 4. 2019,
- priprava javne prireditve: 1. 4. do 24. 4. 2019,
- javna prireditev: 25. 4. 2019 (Dom kulture v Ljutomeru),
- nagradna strokovna ekskurzija za učence, dijake in mentorje: do 31. 5. 2019,
- analiza natečaja in sprejem za natečajno skupino: 29. 6. 2019.

NAGRADE:

- avtorji izbranih prispevkov (do 10 iz iste šole) bodo skupaj z mentorji povabljeni na strokovno ekskurzijo v Ljubljano;
- avtorji najboljših prispevkov po zvrsteh in obdobjih bodo prejeli pisna priznanja in posebne spominske medalje na javni prireditvi 25. 4. 2019;
- mentorji učencev/dijakov objavljenih prispevkov bodo prejeli na javni prireditvi priznanja veteranskih organizacij;
- avtorji izbranih in objavljenih prispevkov prejmejo tudi publikacijo natečaja.

ORGANIZACIJSKA STRUKTURA IZVEDBE NATEČAJA

ORGANIZACIJSKI ODBOR:

1. Ivan Smodiš, Zveza veteranov vojne za Slovenijo
2. Drago Ribaš, Policijsko veteransko društvo Sever Pomurje
3. Jože Vaupotič, Zveza slovenskih častnikov
4. Marjan Farič, Prekmursko društvo general Maister Murska Sobota
5. Boris Edšidt, Zveza združenj borcev za vrednote NOB
6. Alojz Šteiner, natečajna skupina
7. Janez Kološa, sekretar OZVVS Murska Sobota

Organizacijski odbor je skrbel za pripravo in izvedbo vseh nalog in dogodkov, povezanih s projektom. Razširjena sestava je vključevala tudi predstavnike domoljubnih in veteranskih organizacij z območja Upravne enote Ljutomer.

NATEČAJNA SKUPINA:

1. Alojz Šteiner, dr. obramboslovja, vodja natečajne skupine
2. Silva Kosi, profesorica slovenščine in bibliotekarka
3. Alenka Kozar, profesorica slovenščine
4. Mark Krenn, predstavnik ZPVD Sever
5. Bernarda Roudi, magistra zgodovine

JEZIKOVNI PREGLED:

Ivanka Bratkovič, profesorica

OBLIKOVANJE SKLEPNE PRIREDITVE: Slavica Sunčič in Irma Benko

Natečajna skupina je pregledala prispele prispevke, odločala o uvrstitvi v evakuacijski postopek, vsak član skupine je samostojno ovrednotil prispevke, čemur je sledil skupni izbor najuspešnejših po izobraževalnih obdobjih. Skupina pa je preverila tudi zgodovinsko relevantnost prispevkov. V primeru, ko sta bili članici natečajne skupine iz šol, ki sta sodelovali na natečaju, ti nista sodelovali pri vrednotenju prispevkov iz teh šole.

DOMOLJUBNE IN VETERANSKE ORGANIZACIJE POMURJA, KI SO ORGANIZIRALE NATEČAJ:

POLICIJSKO VETERANSKO DRUŠTVO SEVER POMURJE

PREKMURSKO DRUŠTVO GENERAL MAISTER MURSKA SOBOTA
ZVEZA SLOVENSКИH ČASTNIKOV, OBMOČNA ZDRUŽENJA

GORNJA RADGONA, LENDAVA, LJUTOMER IN MURSKA SOBOTA

ZVEZA VETERANOV VOJNE ZA SLOVENIJO, POKRAJNSKI ODBOR
POMURJE IN OBMOČNA ZDRUŽENJA GORNJA RADGONA, LENDAVA,
LJUTOMER IN MURSKA SOBOTA

ZVEZA ZDRUŽENJ BORCEV ZA VREDNOTE NOB, POKRAJNSKI SVET ZA
POMURJE

Da spomini na prvi literarni natečaj 2017/2018 ne zbledijo



Nastopajoči 6. 2. 2018 na javni prireditvi ob predstavitvi biltena literarnega natečaja 2017/18 v Kinu Park v Murski Soboti ... (Foto: Pomurec.com)



... in podelitev priznanj mentorjem (Foto: Pomurec.com)



Med ogledom podmornice v Muzeju vojaške zgodovine v Pivki na strokovni ekskurziji 25. 4. 2018 ... (Foto: J. Kološa)



... in obiskom v predsedniških sobanah v Ljubljani (Foto: J. Kološa)

